

पुराननीभ्य समाभ्यो गीर्वाणवाणी प्रशस्ताशिक्षणसरण्या
उत्तमाङ्गत्वेन सबहुमानमाद्रियते विद्वाद्भिः । सा च दैवी वाक्
पुराणमौढमहोपमुखपद्मनिर्गता पूर्वाचार्यैः सिद्धसारस्वतैर्धार्य
माणा मध्यकार्त्तनैः प्रज्ञाण्डपण्डितैः सुकृतिभिः सनिवधमार्यजन
ताया उद्धारेहेतोर्भर्गिरथप्रयनैर्वर्तमानभूमिमनाधि । पर तस्या
परमपुण्येभ्यः भव्येभ्यः शास्त्रतीर्थैश्च वराहनेन कल्पिण एव यात्रिका
अशकन्नामान कृतकृत्यता नेतुम् । अथास्य पावनस्य पथ पुन
संस्कारसमाधानसंमानमस्माकं साम्प्रतशासितार सविशेषमहं
। १ । तैर्हि सोऽयं क्लेशसहस्रसङ्गतो मार्गः सुगमः सर्वजनानां
ऽकारिः । एतैस्तु पाश्चात्यशिक्षणपद्धतौ भारते वर्षे संहिताय
प्रथयाङ्गिर्गौर्वाण्यया गरिमातिशयः प्रपश्यद्भिः परपरया
चानवच्छिन्न प्रचारमालोचयद्भिरेतद्देशीयानामार्याणां तदधी
युपपत्तिं निरूपयद्भिर्नवानायामाङ्गभाषया सपाद्याया सर्वसाधार
ण्यामुत्तमशिक्षणसरण्या सापि सगुरुगौरव समाधायि । ततश्चर्तु
त्रोधाय पश्चिमपद्धतिमनुसृत्य नवा पाठावाल रचयितुं दक्षिणापथ
पाठशालायां साभितसंस्कृतविद्यागुर्वर्या श्रीमद्रामकृष्णाचार्या
गिज्ञता । तैश्चाङ्गभाषया ग्रथिता खण्डद्वयेन संस्कृतपाठावलि ।
तेषां कृतधिया कृते सार्वकनोक्तियुक्तिभिर्निर्भावनं नापेक्षते । सा
ज्ञानकाशक्षणाधिकारिणामुद्देशसाफल्ये च तस्या शतसहस्रगा
द्राह्मनपेन दौ-यमेवाल मानम् ।

अथान् देशीयभाषासु प्रशस्तं शिक्षणं सक्रामितुं स्थापितेषु
शिक्षणमार्गदरेषु संस्कृतमध्यापयितुं सुश्लिष्टे ग्रन्थावगापश्लक्षितं
शिक्षाधिकारिभिर्निर्दिष्टाया पाठावल्या समीचीना रचनपरिपात्र

निर्वर्णयद्भिः सैव याथातथ्येन देशीयभाषासु प
 धारि । ततश्च मार्गोपदेशिका नाम पाठावल्याः ५,
 मानन्दशङ्करशर्मा गुर्जरीयभाषाया प्रेतेने । तच्च भाषान्तरमा-
 र्गोपदेशिकायाः प्रथमामावृत्तिमवलम्ब्यापादितमासीत् । तत ऊर्ध्व-
 मितःप्रभृति नवकृतो मुद्रितायामाङ्गभाषानिवद्धाया तस्यां शुद्धि-
 वृद्धिविशेषबाहुल्यवशान्नवीनतमस्य संस्करणस्य कात्स्न्येन पुनरे-
 वानुवादने समादिष्टम् । तदनुरोधेनानुवादोऽयं प्राणायि । स चैष
 तथा विशदीकृतः संस्कृतमधिजिगासूना वैल्लव्यलेखं निरस्ये-
 दित्याशस्यते ।

પ્રસ્તાવના.

જૂના કાળથી સંસ્કૃત ભાષા જિંદી કેળવણીનું મુખ્ય અંગ મનાતી આવી છે. એ પવિત્ર વાણી અતિ ગ્રામીને ગ્રાહ્ય મહા વિદ્યાના મુખ્ય માધ્યમ નીકળી, તેને પૂર્વકાળના મુનિવરે ધારણ કરી, તથા મધ્યકાળના પડિતોએ એ ત્રણે કાળને પાવન કરનારી વાણીને આર્યવર્ગના ઉદ્ધારને અર્થે ભગીરથ પ્રયત્ને એકધારા અપ્પાડિત પ્રવાહે વર્તમાન ભૂમિએ આણી. પરંતુ તેના પરમ પાવન ભવ્ય જ્ઞાનતીર્થમા ત્રીલી વિગ્લા યાત્રિકો પોતાના આત્માને દૃઢાર્થ કરી રાકતા એ કલ્યાણકારી માગને સુગમ અને સર્વ સામાન્ય કરવાનું માન આપણા વિદ્વાન વિદેશીય ગાંધ્યકર્તાને છે. પશ્ચિમની પદ્ધતિની કેલવણી તેમણે ભગતપદમા મર્વ દૃઢાર્થ દાખલ કરી, ત્યારે આપણી ગીર્વાણ વાણીની અપૂર્વ પ્રોડતા અને પગપૂર્વથી ચાલી આવેલા અવિચ્છિન્ન પ્રચાર જોઈને, આપણુ આર્યોને તેની આવશ્યકતા તેમની નજરમા આવતા તેમણે નવા પ્રકારની મર્વ-સાધારણ હથેલી જિંદી કેળવણીના અંગ તરીકે આપણી દેવનાણીને દાખલ કરી તથા નવી પશ્ચિમની પદ્ધતિ ઉપર દક્ષિણ કૉલેજ સાપ્રત સંસ્કૃત વિદ્યાગ્રહ પડિતવર્ગે ગમદૃષ્ટુ ગોપાળ ભાડાગર પાસે મગ્ધૂત પાઠાવગી હથેલીમા રચાવી એવા વિદ્વાનની દૃઢિતિ સર્વથા માર્યક થાય એમા કાઈ કહેવા જોઈ નથી તે પાઠાવગીની આજપર્યંત અનેક જથાબધ આદુનિઓ અપીગઈ છે તેકપરથી મગ્ધૂતના ઉદ્દેશ પ્રેરે દગજો પાઠ પડ્યો છે તેનો સહજ ખ્યાલ આવશે.

એ પાઠાવગીની ઉચ્ચ રચના જોઈ ગરકારે દેશી ભાષામા જિંદી કેળવણી અને શિક્ષણ આપવા શિક્ષામંદિરો (ટેનિંગ

કૌતેજ) મ્યાપ્યા તેમા મહત્ત શિખના આર ઝેજ પુતકનુ
 બાપાત કગનકુ દુગ્ગત ધારુ ઝેથી ડગીને ઝે પાગવગીના
 પ્રથમ પુતકનુ બાપાત રા ગ નદગકર તુગજનકર પામે
 ઝેમણે પહેનડેલુ કગબુ ઝેઝેમાનુ બાસતર મુગ પાકા
 વળીની પેલી આવૃત્તિ ઉપરથી યજુ ટગુ ત્યાર પછી
 અત્યારસુધીમા માર્ગોપદેશિકાની નવ આવૃત્તિ યજ્ઞગઈવાથી
 તથા તેમા ઘણા ફેરફાર થયેલા હોવાથી મૂળમાર્ગોપદેશિકાની
 નવમી આવૃત્તિનું બાપાત મૂળથી માડીને નવુ તૈયાર કરવા
 મને સમકારે સોખુ તે ઉપરથી મેં આ તૈયાર કર્યું છે આ
 બાપાતથી, સરકૃતના વિદ્યાર્થીઓને જો પડે ના ગુચવણ અને
 મુશ્કેલી પડતી તો તે કેટલેક દગ્ગે દૂર કે ઝેઝેથી થશે ઝેવી
 આરા છે.

અનુક્રમણિકા.

—૦૦૦૦—

પાટ	નિર્ધાર	પૃષ્ઠ
	અક્ષર.	૧
૧	વર્તમાનકાળ એકવચન—પરમૈષદ	૪
૨	વર્તમાનકાળ બહુવચન	૬
૩	દ્વિવચન	૮
૪	વર્તમાનકાળ સંભ્રમ	૧૦
	સારાંશ તથા સંવાદ	૧૧
	ઉપસર્ગ	૧૩
૫	અકારાંત પુલિંગ તથા નપુંસકલિંગ નામ, પ્રથમા વિભક્તિ	૧૪
	હકારાંત	૧૬
૬	અકારાંત . . . . . દિતીયા	૧૭
	હકારાંત	૧૯
૭	અકારાંત ને હકારાંત પુલિંગ તથા નપુંસક નામ, તૃતીયા	૨૧
૮	અકારાંત . . . . . ચતુર્થી પંચમી	૨૩
૯	અકારાંત . . . . . ષષ્ઠી, સપ્તમી, અને સંનોદન	૨૭
	સારાંશ તથા સંવાદ	૩૦
	અવ્યયો	૩૨
૧૦	વર્તમાનકાળ એકવચન— આત્મેને ષદ	૩૩
૧૧	અકારાંત દ્વિવચન અને બહુવચન	૩૪
૧૨	કર્મણિષ્ઠ અને ભાગે ૩૫	૩૮
	સારાંશ તથા સંવાદ	૪૦
૧૩	અકારાંત અને હકારાંત સ્ત્રીલિંગ નામો—પ્રથમા અને દિતીયા વિભક્તિ	૪૧

પ	વિષય	પૃષ્ઠ
૧૪	ઙાકારાત અને ઙકારાત સ્ત્રીલિંગ નામો તત્વીયા ચતુર્થી અને પચમી	૪૩
	પછી સપ્તમી	
	અને સંજોગન	૪૬
	સારાંશ તથા સંવાસ	૪૮
૧૬	નયમભૂતકાળ એકવચન અને વિવચન—પરમૈષદ	૪૯
૧૭	બહુવચન—પરમૈષદ તથા એકવચન —આ મનેષદ	૫૧
૧૮	વિવચન અને બહુવચન—આત્મનેષ	૫૩
	સારાંશ તથા સંવાસ	૫૪
૧	કકારાત અને ક્કકારાત પુલિંગ તથા નપુસકલિંગ નામો નયમા વિતીયા તૃતીયા અને ચતુર્થી વિભક્તિ	૫૧
૨૦	કકારાત અને ક્કકારાત પલિંગ તથા નપુસકલિંગ નામો પચમી પછી સપ્તમી અને સંજોગન	૬૧
	સંવાસ	૬૧
૨૧	કકારાત કકારાત કકારાત અને ક્કકારાત સ્ત્રીલિંગ નામો	૬૨
	સંવાસ	૬૨
૨૨	આગાત—પરમૈષદ	૬૩
૨૩	—આ મનેષદ	૬૪
૨૪	ઁઌઌઌએક બહુવચનો પયોગી કૃત	૭૦
	સંવાસ	૭૩
૨૫	ધજનાત નામ	૭૩
	સંવાસ	૭૪
૨૬	ઞન તથા જન છેડાવાળા નામો	૭૮
	સંવાસ	૮૦
૨૭	ઞ વસ જસ ને જસ છેડાવાળા નામો	૮૪
	સંવાસ	૮૬
	વિધિ	૯૦

स्वर-विनयप्रसन्नं दत्तं कृष्णं कृष्णं
तात्पर्यं ओम् पूजा दत्तं कृष्णं ओम्
३.३. उ. क. ग. ग. ल. रा. शे. ओ. ओ.

१ अरुखार. १: विमर्गः

१ अनुस्वार. १: विस्मयः
 गालि-श्री
 न क न म { जिहासुली न प न क { अपभ्रंशानीय आ
 जिहासुली

१ निगदनात् ३ अक्षरात् १ निगदनात् ३ अक्षरात्

[illegible]

तत्त्वानाम् अल्पाणां नाम — य
 मस्यैव प्राण — दत्त-भूष-क
 गृह्या — र
 दत्ता — लो

१ संतर २ नम
 ३ घोष

आवर्ण वर्द्धित	{	गण	{	नलु -	२८	{	१ विनाट.
		प्राण		मूला -	४		२२ नास
				दन्त -	६		३३ अघात

{ कण - ३ } १ सदा २ गद
 ३ जोष
 ४ पञ्चनि नगनि सांइदि कहे गो पां पा ३
 ५ अर, अरुथ नया हें पां पां पां ३
 ६ नि-अने नि-अने पां पां पां ३

પાઠ ૧ લો.

પરમૈપદ;*—વર્તમાનકાળ

એકવચન.

પ્રત્યય -- પુરુષ ૧ મિ; પુરુષ ૨, સિ, પુરુષ ૩, તિ.

પહેલા ગણના ધાતુ

ગમ [ગમ્છત]	ગમ	ગુવ (ગોષ) ગમુવુ,	વદુ ઓવુ,
		મમગવુ.	
ગી (ગમ્)	ગી	મૃ (મર) ચતું, લેવુ.	વસે ગેવુ, વેમુ.
ગતુ.		ગસ્ જમ્યાનતુ, સં-	(સર, તેરકવું.
પત	પડતુ.		પમવુ, જતુ.

પરમૈપદ ક્રિયાપદના રૂપ ગતના અત્યયોએ મકારના છે —
તેરમપદ પ્રત્યય અને આત્મનેપદ પ્રત્યય કેડસાક ધાતુએ
કેવળ પરમૈપદ પ્રત્યય સેનારા એટલે પરમૈપદી, કેડસાક કેવળ
આત્મનેપદ પ્રત્યય સેનારા એટલે આત્મનેપદી, અને કેડસાક
એ મકારના આત્મની મહેતે મકારના પ્રત્યય સેનારા એટલે
૬ પદી હોય.

† વિકરણ પ્રત્યય એટલે વની નિશાની સામતા કેડસાક
ધાતુને બદલે જે પ્રિયેપ ૩૫ (જેમકે ગમ્ને બદલે ગમ્છ) કે અદિય
(જેમ કે વૃત્ત ને વદને વદય) બેપરાય છે, તે કાઠખાથ કોસમા
બતાવેલ છે.

‡ પહેલા ગણના વિકરણ પ્રત્યય પર્વતસ્વરાત ધાતુના અન્ધ-
સ્વરનો તથા વ્યંજનાત ધાતુના ઉપાન્ધ (એટલે છેલ્લા વ્યંજનની
પર્વના) દરન સ્વરનો ગુણ ધાય છે. ૬ તથા ૬ નો ગુણ જ, ૭
તથા ૭ નો ઓ ૭ તથા ૭ નો ઓ અને જ નો ઓ ધાય છે.

ઉપર કથાપ્રમાણે નાં ધાતુને ૩૫ ધાય તેને વિકરણ પ્રત્યય
જ અને પદી પુરુષનાયક પ્રત્યય તિ સગાડિયે સંસ્કૃતમા જે
સ્વરો સગોસગ આરે છે ત્યારે સંધિ ધાય છે તેથી કરને આસ
સ્વરાતમા સંધિ કર્ત્વી એઈએ જે નિયમ એવો છે કે જ ન.

શ્રીજી ગણના ધાતુ

અમ્ હેડુ અન્ ખાવુ

પહેલા ગણનો ધાતુ આમા પ્રથમે વિક્રમણ પ્રત્યય અ ઉમે છે, ને ત્યારપછી તે તેણા ધર્મના રૂપ અર્થના અગતે પુરપટ્ટા-ચક્ર પ્રત્યય લાગેલા છે.

ગણ ખીજીનો ધાતુ આને પુરપવાચક પ્રત્યય લાગેલા છે લગાડાય છે.

પહેલા પુરુષનો મ, અને ત્રી રાસે થતા પ્રત્યયો લાગતા તે મ અને ર ની પૂર્વના અ નો આ ધાય છે

વદામિ ।	સરસિ ।	ગછતિ ।	વોધામિ ।
રહાત ।	નયામ ।	રૂપિ ।	મયાતિ ।
પતતિ ।	વળનિ ।	જાનતિ ।	અક્તિ ।

ગારો ।

દડ રહુ પહેલો ગણ ગદ્ય પ્રતિ વડુ

ચમ ૧૩, ચ ૧૩

જીવ છપડ

ન્યજુ તજડ, ઘોડી દેવુ

રહુ ૧૧૩

નમ નમડ

રહુ મધડ, પકાડ

અને જી અવર પડી ડાઈપણ સ્વર આરે તે બધે અચ આવ અચ, આચ અનુક્રમે મૂકવામા આરે છે પછીના અવર મગે છે તેથી કરીને ન+અ=નચ+અ=નચ તેને સિ લાગવાથી નચનિ ધાય છે તેજ પ્રમાણે મુ+અ=મા+અ=મચ+અ=મચ આની રીતના અવર નિકારને લીધે યાતુના જે રૂપ ધાય છે તે ને ના ૧૮ કોસમાં આપ્યા છે

શ્રીજી ગણના ધાતુનુ રૂપાખ્યાન ધમ કકથ છે, તેમાં આ પ્રપરીમા નેના જુજ ધાતુ આપ્યા છે આ ગણ નીજી ચોપડીમાં જોડાવર આપ્યા છે

અનુનાસિક મિત્રાય કોઈ પચ અપ્રે ધજન પછી અરોપ ધજન આરે, તો તે પૂર્વના વ્યજનના બદલે તેનાજ વર્ગનો પહેલો ૧૨ મકથામાં આરે છે ૧ મરુત+માત=મરુત્યાન ૨ મુ+વગનિ=મુવગનિ

(૭) બોલે છે.	(તિ) મમિલે છે.	(તિ) તલે છે.
(તે) બોલે છે.	(૭) દારે છે	(૭) તમે છે
(તું) બોલે છે.	(તિ) ખમે છે	(હું) ગાધુ છું
(હું) બોલુ છું.	(હું) યાકુ છું	(તું) ખાળે છે
(તે) ગહે છે	(તું) ખાય છે	(હું) ખગારુ છું
(હું) ગહુ છું	(હું) છું.	(તે) ચાલે છે.
(તું) પડે છે.	(તું) છે.	(હું) જીવુ છું.

પાઠ ૨.

† અનુવચન.

પ્રત્યય - પુરુષ ૧, મધ્ત; પુરુષ ૨, ય પુરુષ ૩, અન્તિ

ઓષો ગામ.

નજ નારા પામો, કના પો
નૃત નામકું.
પુલ પોપકું. હોરુ, પોપલ
કરું
મુદ મુદુ, રેડા મુ, બે
બાન મુ
મુદ મુદ કરો, નકાવુ.

ઉઠો ગણ

જા [જાજ] ૧૨૭૩. ૨-૪
મુદ [મુદ] ૫૭૩. ૨
મુદ [મુદ] મુદુ, ઉઠ
મિજ પોપકું, રાખુ પડ.
મુદ ઉઠી રેડુ, મરુડ, ૨
કરુ.
મુદ અમુ.

† મિ ૩ યથ પર કના અન્તિ પાનુનો અન્તિ મ મોપાયે.

† નરકન આપમાન્તિ (નિપત) કૃતિવા મ દિવ મ
મુદયામા અન્તિ મે એ દિવચન નવા વિધાનિનિદેશ નર
દોવાબી આ પડીના પાડમા અન્તિ એ આપા ખરો મુદમ
એકવચન, દિવચન ને અદવ રન ન મમારે મે

‡ મમારિ ૩ યથ પર કના અન્તિ મ મોપાયે મુદ + ય
મેન્દશપ + માન્તિ = મ દિવ

५
 पुरपवायक प्रत्यय लागता पहिला मोथा गणुंमोय येने
 हा गणुंमो अ धातुमो विसरुं ये. *
 द्विवचन तथा अङ्गवचनना पुरपवायक प्रत्यया पर छेतां
 त्स् (ग. २) नो अ नो लोप येथ छे.

वदामः ।	दहामः ।	लुभन्ति ।
गच्छन्ति ।	सन्ति ।	सृशामः ।
वैद्यथ ।	जीवथ ।	सृजथ ।
नयामः ।	नेमानि ।	इच्छन्ति ।
भवथ ।	पुत्र्यामः ।	पृच्छथ ।
वसन्ति ।	नश्यन्ति ।	मुञ्चामः ।
स्थ ।	मृत्यथ ।	विशन्ति ।
अदन्ति ।	मुग्रामः ।	

પુરુષવાચક પ્રત્યય લોગના પહેલાં દરામી ગણના ધાતુમા નિકળુ પ્રત્યય અય હમેસામ છે.

ચારયાવ ।	ધોષયથ ।	નમથ ।
પીડયથ ।	સહયાવ ।	સ્ત ।
કથયત ।	ચિન્તયત ।	સ્મરાવ ।
ગણયાવ ।	પ્રીણયથ ।	જયથ ।
પ્રથયાવ ।	ગચ્છત ।	નશ્યત ।
રચયત ।	નયાવ ।	નયાવ ।
અદ્ ।	વિશત ।	દચ્છત ।

પહેલો ગણ.

બદ્ બદ્કવુ બમવુ.
ચલ ચાલવુ, બવુ.
અસવુ કવુ
જાલ્ અખડવુ, બકવુ.
નિન્દ નિન્દવુ, બોડવુ
શમ કોવુ, અપોડવુ.

ચોથો ગણ.

કુપ્ ગુસ્મ થડુ,
કોપડુ.
ક્રુમ અળમળ-
વુ, ગભગવુ
શ્લિષ્ ભેડડુ

છઠો ગણ.

કુલ્લ રીણવુ
કૃલ્ બેડડુ, બેચવુ
સ્ફુર ધડકવુ, કર-
કવુ, તગડડવુ

દશમો ગણ.

ગૂજ પૂજડુ. વર્ણ વણવડુ, વેખાણડુ સાન્નિ રાત પાડડુ.
(તમે બે) ચેરો છે (આપણે બે) પૂજિયે (તમે બે) રાતો ા
(તેમ્મા બે) કનો છે છેયે (અમે બે) મમજિયે
(અમે બે) કહિયેડિયે (તમે બે) બમો હો ડિયે -
(તમે બે) ગણો છો (તેમ્મા બે) ગુમનાય (તેમ્મા મે) આપડે
(તેમ્મા બે) ગુમ્મછે છે (અમે બે) ગમિયે
(તમે બે) કોપો છો (તમે બે) બોસો છો નિ
(તમે બે) બેડે છે (તેમ્મા બે) થાયડે (તમે મે) મજો

અને આલ છે ૬ ચિ વૃદ્ધ વૈ થઈ હવે વૈ નબ નિ =
+અય+તિ = ચાવયતિ તદ્+અવ+નિ = (૪૮ ધંવાઈ)
+અય+તિ = તાડયાતિ, વૃષ+અવ-નિ = (મુલ્ય ધવ ધ)
+અય+તિ = પાવયતિ

(તમ્મો બે) બેઠો | (તમ્મો બે) વસુંવે છે. (તમે બે) લાભ કરે
કરે છે. (અમે બે) બેઠિયે છે.
(અમે બે) વિચારિયે | છિયે | (તમ્મો બે) લોટે છે.
છિયે. છિા. (તમે બે) બબોટા છે. (અમે બે) અડકિયે
(તમે બે) પ્રમિદ કરે (તમ્મો બે) શાંત પાડે | છિયે
(તમ્મો બે) ખુશ | છે. | છિયે. (તમે બે) પૂછો છે.
કરે છે. (અમે બે) વખાણિયે (અમે બે) નિદિયે
(અમે બે) વીણિયે (અમે બે) ધરાવિ | છિયે.
છિયે. | છિયે.

પાઠ ૮.

વંતમાનકાળ સમય.

પહેલો ગણ
ક્ષિ (ક્ષય) કમિયો
દુ (દુઃ) બેસુ, બેસુ, બેસુ
નહ (નોહ) ગમેડુ, ગમેડુ, ગમેડુ
સ્થા (નિહ) ગમેડુ, ગમેડુ, ગમેડુ
હિ (હય) બોલારુ
ચોથો ગણ
મદ [માદ] ગમેડુ, ગમેડુ, ગમેડુ
યવ, બેસુ, બેસુ, બેસુ.

શમ [ગામ] શાંત હોયું, શા
શ્રમ [ધામ] યાકી નડ.
દશમો ગણ.
શલ્ (લાલ) ધોડું, ધુનડું
નહ (નાહ) મારુ, મારુ, મારુ
તુલ્ (તોલ) તોડું, તોડું
મુજ્ (મોજ) મોડું, મોડું

વદસિ ।	દન્છામિ ।	રોહન્તિ ।	પિવન્તિ ।
વસથ ।	મુચ્ચથ ।	પૂષ્યાન્તિ ।	વશ્યાવઃ ।
વૌધામઃ ।	સ્પૃશતિ ।	તિષ્ઠામિ ।	હયન્તિ ।
રક્ષતિ ।	સ્મરથ ।	સ્પૃહયથ ।	નયસિ ।
પતામિ ।	તાડયસિ ।	હરતઃ ।	અત્યઃ ।
મુશ્યતિ ।	ધોપયય ।	અયમિ ।	ગળયન્તિ

સન્તિ ।	સિન્ચસિ ।	ગંસથ ।	પવન્તિ ।
મચ્ચસિ ।	લુચ્ચન્તિ ।	સાલ્ચાનિ ।	પુચ્ચામિ ।
મૃચ્ચનિ ।	તુચ્ચામિ ।	ક્ષયતઃ ।	વીડ્યન્તિ ।
વિશામઃ ।	અસ્યથઃ ।	અચ્ચિ ।	યજામ ।
પ્રચ્ચથઃ ।	કથયામિ ।	જીવામ	શ્રામ્યામિ ।
વહતઃ ।	કૃપામઃ ।	લ્યજથ ।	ઢવન્તિ ।

ચિન્તયન્તિ ।

(તે) પાપે છે.	(તુ) થાકે છે. -	(અમે) હરી નાધિયે
(હું) નાચું છું.	(હું) ઇચ્છું છું	છિયે
(તમે) લાભ કરો છો.	(અમે) પિયે છિયે	(તમે) કહો છો.
(તે) પમે છે.	(તમે) બાગો છો.	(તુ) અડકે છે.
(તુ) ઇચ્છે છે	(તમ્મો) કુચ્છે છે.	(તમ્મો) ઝખે છે
(હું) પૂચ્છું છું	(તે) ધમાઈ બપ છે.	(તમે) ભચ્છો છો.
(તુ) નેડે છે. -	(તુ) કહે છે	(તે) ચારે છે.
(તે) હોગે છે.	(તે) તોગે છે. -	(આપણે) ડિયે.
(અમે) બાખાવિયે	(તમ્મો) ચારે છે.	(તુ) ખુરા કરે છે
છિયે -	(તમે) ગોચો છો	(હું) પેસું છું.
(તે) ધેરા થાય છે	(તે) જાહે કરે છે.	(તમ્મો) મારે છે.
(તમ્મો) ધગય છે	(હું) મભાડ છું	(અમે) રાધિયે
(હું) જીવું છું	(તમ્મો) વમે છે	છિયે.
(તમે) ભચ્છો છો		(તમે) પૂજો છો.

મારાશ તથા સવાલ.

પહેલો ગણ.

	એકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
પૂરૂપ ૧.	બોધામિ	બોધાવઃ	બોધામ.
પૂરૂપ ૨.	બોધસિ	બોધયઃ	બોધથ
પૂરૂપ ૩.	બોધન્તિ	બોધત	બોધન્તિ

ઓથો ગણ.

પુરૂપ ૧.	પુણ્યામિ	પુણ્યાત	પુણ્યામઃ
પુરૂપ ૨	પુણ્યાસિ	પુણ્યાથ	પુણ્યાથ
પુરૂપ ૩.	પુણ્યાનિ	પુણ્યાત	પુણ્યાન્તિ

ઉઠો ગણ

પુરૂપ ૧.	વિગ્યામિ	વિગ્યાત	વિગ્યામઃ
પુરૂપ ૨	વિગ્યાસિ	વિગ્યાથ.	વિગ્યાથ
પુરૂપ ૩.	વિગ્યાનિ	વિગ્યાત	વિગ્યાન્તિ

દગમો ગણ

પુરૂપ ૧	ચોર્યામિ	ચોર્યાત	ચોર્યામઃ
પુરૂપ ૨.	ચોર્યાસિ	ચોર્યાથ	ચોર્યાથ
પુરૂપ ૩	ચોર્યાનિ	ચોર્યાત	ચોર્યાન્તિ

૧ કંઠ્ય, તાન્ય, મુર્ધન્ય, દત્ય, ઔઠ્ય, અત્ય, ધૌપ
પજન અને અધોપવ્યજન ક્રિયા છે તે ગણાવે.

૨. ટ, ડ, ઢ અને ન્દ ના મુલ્ય નહિના રૂપ આપો.

૩ પોલા, ઓલા, છલા, દસમા તથા નીચ ગણના વિગ્રહ
લક્ષ્યુ શા છે ?

૪. વર્તમાનકાલના પુરૂપસમક પ્રત્યયો આપો

૫. પહેલા પુરૂપના જ અને મ થી સાર થતા પ્રત્યયપદ નો
પૂર્વના અ મા ગો ફેરફાર થાય છે.

૬. જ, ઝો, જો, અને ઝો પછી મગ આવે તો તેમને ફેરફાર
મનુક્રમે શા રૂપ મકવામા આવે છે ? ઉત્તરણ પછી આપો

૭ કોઈ પણ વ્યજનપછી અધોપવ્યજન આવે તો પૂર્વના
વ્યજનમા ને ફેરફાર થાય છે તે ઉત્તરણ માર્ગે મમજના

૮ પદાત મ્ અને રુનુ શું થાય છે ? એ ફેરફાર નના
નમધમા ક્યારે થાય છે ?

૯ નીચના પાત્રના વર્તમાનકાલના રૂપ આપો

[વિદ્યાર્થીના મનમા પાકા કમા વ્યવ તેટલા માટે શિક્ષકની
જાગેમા નેટલા પાત્ર આપવાની રીતે રાજાવ તેટલા અર્થ
આપવા ?

ઉપસર્ગ

ઉપસર્ગ વાતુની પૂર્વે આવી ઘણું કરીને વાતુના અમન અર્થમાં ન્યૂનાતિક કરી વિરોધ અર્થે ઉપજાવે છે. મુખ્ય ઉપસર્ગો નીચે આપ્યા છે. **حدكان ماهر**
 અતિ—હદ બહાર, અતિક્રામ્યતિ તે હદ બહાર પડાય છે,
 તે ઉલ્લંઘન કરે છે.

અધિ—ઉપર, અધિગચ્છતિ તે ઉપર ચઢી જાય છે, તે મેળવે છે અથવા જાણી જાય છે. **حال حسن، حال سيئ**

અનુ—પાછળ, મેળવું, અનુસરતિ, અનુગચ્છતિ તે પાછળ જાય છે, અનુસરે છે. **سابق و لاحق** [પાસે જાય છે.

ઓર્મિ—તરફ, પાસે, અભિગચ્છતિ તે તરફ જાય છે, અથવા અવ—નાચિ, દૂર, અવતરતિ તે નીચે જાય છે, ઊતરે છે. **علا و سفلا**

આ—ઉદ અથવા મર્યાદાના અર્થે, ઉત્પાપણના અર્થે, “મુની” ના અર્થે, આગચ્છતિ તે આવે છે, આગેહતિ તે

જો (એટલે) સુની વેગે છે, ચઢે છે. **اتى و جى**

ઉત્—ઉચ્ચ, ઉપર, વિરોધ, ઉત્પત્તિ તે ઉચ્ચ જાય છે, કુદે છે ઉત્તરચ્છતિ તે ઉપર જાય છે, ઉચ્ચ ચઢે છે. **سنى و جنى**

ઉપ—પામે, ઉપગચ્છતિ તે પામે જાય છે, જઈ મુગે છે. **علا و سفلا**

નિ—અંદર, નીચે; નિષીદતિ તે નીચે, મેમે છે. **داخل و خارج**

પગ—“પાછું” અથવા અંતર, ઉત્પાપણને અર્થે, પગજયતે તે હારે છે. **خارج و داخل**

પ્રતિ—પ્રતિ, ઉપર, પ્રતિભાવતે તે મામા કહે છે, જનાવ્ય છે. **مقابل و مقابل**

પ્ર—પ્રાપ્તિ, પ્રયાતિ તે આગળ જાય છે. **مقابل و مقابل**

વિ—નહિ, નુકસ, દૂર, વિરોધે કરીને, વિશ્લિષ્યતિ તે શૂંત્ર પડે છે. **مقابل و مقابل**

સમ—સાથે, એકઠા, “સમચ્છતે તે સાથે જાય છે, મળે છે. **مقابل و مقابل**

• પદાંત મ પછી કાર્ડ પછી અર્થે બ્યજને આબો દોય, તો તે મ ને બદલે વિકલ્પે પૂર્વના અક્ષર ઉપર અનુસ્વાર થાય છે અથવા તો તેને ઠેકાણે પછીના બ્યજના આનને અનુનોસિક થાય છે જો પદાંત મ પછી ય, ર કે ન હોય, તો વિકલ્પે મને બદલે પૂર્વના અક્ષર ઉપર અનુસ્વાર અથવા તો તેને ઠેકાણે અનુક્રમે ના

પાઠ પાંચ

પ્રથમા વિભાકિત.

૧. અકારાત નામ.

અન્યથ

	અકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન
પુલિંગ.	અ	ઓ	અમ્
નપુંસકલિંગ.	અઃ	ઈ	આનિ
	નૃપઃ	નૃપૌઃ	નૃપાઃ
	ફલમ્	ફલે	ફલ્લાનિ

અધાને બોલાતો અ, ઇ કે ન્ થાય છે. પરંતુ જો પદાત મ પછી
અ, ઇ, ઈ, ઉ, કે ન્ થાય, તો મ ને બદલે અવશ્યે પૂર્વના અક્ષર
ઉપર અનુસ્વાર લખાય છે.

* ગુજરાતી ભાષામાં સાત ત્રિભક્તિયોને માટે પહેલી, ત્રીજી
ચોથી, પાંચમી, છઠ્ઠી, અને સાતમી એ શબ્દો વપરાય છે.
તે બદલ સંસ્કૃત ભાષામાં પ્રથમા, દ્વિતીયા, તૃતીયા, ચતુર્થી
પચમી, ષષ્ઠી, સપ્તમી એ પદ વાપરવામાં આવે છે. તેમજ
નરભક્તિ, નારીભક્તિ ને નાન્યતરભક્તિ કહેવાબદલ પુલિંગ, સ્ત્રી-
લિંગ ને નપુંસકલિંગ એમ કહેવાય છે.

† અકે આ પછી જ કે જે આવે, તો પાસે આવેલા સ્વરો ભળી
જઈને તેમને ઠેકાણે જે થાય છે, વળી અ કે આ પછી ઓ કે ઓ
આવે, તો પાસે આવેલા સ્વરો ભળી જઈને ઓ થાય છે. અર્થાત
અકે આ + જ કે જે = જે અને અકે આ + ઓ કે ઓ = ઓ.

‡ છેલા ચાર સ્વરો (અ, ઇ, ઓ, ઓ) મિલાય બાકીના સ્વરો પછી
હરેન્વ અથવા લીધે સ્વર પછા તેજ દ્વિસ્વર કે લીધે એક સ્વર પછા
પાસે આવેલા એ સ્વરો ભળી જઈ તેમને ઠેકાણે લીધે સ્વર થાય.
ઉદાહરણ - હૃન્વ + અરિ = હૃન્વારિ, કવિ + ઈન્વ = કવિન્વ.

(૫) ૬ની લીધે પ્રથમા તથા દ્વિતીયાના રૂપને લાગુ નથી.

§ જો અ કે આ પછી દ્વિસ્વર કે લીધે ઈ, ઉ, ઋ, કે ન્ થાય, તો
પાસે આવેલા એ સ્વર બદલ તે તે પર સ્વરના ગુણના અક્ષર
મુકાય છે. અર્થાત અકે આ + ઈ કે ઈ = ઈ; -ઉ કે ઉ = ઓ; -
ઋ કે ઋ = અ, -ન્ = અન્.

નામ (પુદ્ગલ)

અશ્વ ધોડો	નૃવ રાખ	મેઘ વાદળ
સ્વર્ગ દિશ્વ.	વન પવન, વાયુ	ગમ ગમ (નિશ્ચય)
કર્મ કાચનો	પુત્ર દીકરો, પુત્ર	નક્ષત્રો [નામ]
જન લોક, માણસ	ગાર ડોકરો	સમુદ્ર દરિયા
જીવ છાં, પ્રાણી	ગુલ ડહો, માણસ	સૂદ મોડો.
નર પુરુષ	મૂર્તિ બેવડું, મૂરખ	જ્ઞાન તપ.

(નપુમકર્તિગ)

કમલ કમળ, પો.	ધન દોલત.	મિત્ર મિત્ર, દોસ્ત
ગૃહ ધર [પણું]	નેત્ર આંખ	મુલ મોડું
જલ પાણી	વર્ણ પાંડુ	સુખ સુખ [મણ]
દુલ્લ દુખ	ફલ ફળ	હૃદય હૃદય, અંત ક

વાક્ય

નુપો* જયતિ ।	જીવો મુહ્યન્ ।	ધન નશ્યતિ ।
અશ્વાં વૃણત ।	હસૌ હરત ।	વાલ સ્પૃહયતિ ।
જનાં વદતિ ।	કર્મ સરાતિ ।	ગહાણિ ॥ રક્ષન્તિ ।
મુખે મૃણયતિ ।	કલે પતત ।	નેત્ર વશ્યત ।

* વિસર્ગની પૂર્વે જ હોય તેમજ પછી જ કે ઘોષ બ્યજન આ યો
હોય ત્યારે વિસર્ગનું ઉ ધાય છે, અને તે ઉ પૂર્વના જ મા મળી આ
ધાય કે (૧ ૪ ની લીપ કુળુઓ)

† ૫ ૪ ની લીપ ‡ જુઓ

‡ વિસર્ગની પૂર્વે આ હોય ને પછી ૨ ૧૨ યોષ બ્યજન આયે,
તો વિસર્ગ ઉડી જાય છે. વળી વિસર્ગની પૂર્વે જ હોય ને પછી જ,
સિદ્ધાન્ત મુજબ અવર હોય, તોપણ વિસર્ગ સોપાય છે, અને
જો સોપ કયાથી પાસે આવેલા અવરોની સાથે થતી નથી,

* રા દમ = નરા દમ । મુષ દચ્છતિ = મુષ દચ્છતિ

‡ ૧૩ ની લીપ * જુઓ

‡ સોપની અવર ક ર કે વ પછી લાગશે જ ન આવ્યો હોય તો

† ૧ જ ધાય છે. વળી ક ર કે વ અને ન ની ૪ થી અવર, ન

‡ અવર અવર મહાપ્રાણ હ તેમજ કકચ ક મોઠચ વર્ગનો

‡ હોય, તોપણ ન નો જ ધાય છે. પરંતુ પદને નિજ બે ન

‡ રા હોય તો આ રેરકાર થતો નથી ૯ નરાન

મેઘઃ સિન્ધુવન્તિ ।	રામઃ પૂજયતિ ।	કમલે નૃત્યતઃ ।
મુક્તાનિ દ્રવન્તિ ।	પુત્રૌ તુષ્યતઃ ।	મિત્રાણિ કથયન્તિ ।
દુઃખં વીડયતિ ।	નરા ગચ્છન્તિ ।	બુધૌ મુચ્ચતઃ ।

જલં શુષ્યતિ ।

રાજાઓ રહ્યો છે [છે]	પવનો વાય છે	(બે) મનુદ્રો ખળ
(ને) ડોકરા આલોટ્ટે-	પરમેશ્વર મરત્યો છે	ભળે છે. [રહે છે.
દીકરો ખુરા કરે છે.	પૃથ્વી ભળે છે.	ગણો માણસ સામને
ઘોડાઓ કૂદે છે.	પાદડ પડે છે.	બેવકૂફો બંકે છે.
મિત્ર પૂજે છે	નહેલું ધરાય છે.	ગ્રામીણ રાત્રે છે.

૨. દકારાત નામ.

પ્રત્યય

એકવચન

દ્વિવચન

બહુવચન

પુલ્લિંગ.

સ્

ઃ

અસ્

પ્રથમાના દ્વિવચનમા દકાર દીર્ઘ થાય છે, અને બહુવચનમા અસ્ પ્રત્યય લાગતા દકારનો યુલ્લ થાય છે ; એ નિયમ પ્રમાણે

હરિ

હરી (હરે+અસ્=) હરયઃ

ત્રિવચન

■

ઈ

ઈ

દકારાત ત્રિવચન નામોને સ્વરદિ પ્રત્યય લાગતા ન ઉચિત્વામા આવે છે, યાથી પ્રથમા, દ્વિતીયાના બહુવચનમા દકાર દીર્ઘ થાય છે. તેમજા માટે—

વારિ

વારિણી

વારીણિ

નામ (પુલ્લિંગ).

અપિ અભિ, દેવતા

ઋષિ ઋષિ.

વવિ વવ.

અરિ ગતુ, દુઃખન

કવિ વાદ્યે, વાત.

વાણિ હાથ.

અસિ તરવા.

કવિ કવિ.

ચનિ પોતી, સંસ્કાર

તદવિ મતિમાગર

નિગિ પર્વત.

હયાધિ મેગ. નધી

નૃર્જાતિ રિત.

નૃર્જાતિ મન.

હરિ દરિ કે દંથ ન

ન (અન્યથા) નરિ

વારિ (ત્રિવચન) પાઠ્યક્ષે

* જેમને વિભક્તિના પ્રત્યય લાગતા નથી એટલે જેમના માત્ર નિમ રૂપાખ્યાન નથી, તેમને અ થય કહે છે

વાક્ય

ઉદધિઃ કુમ્ભયતિ । ✓	નૃપતિ*ર્યજાતિ । ✓	વારિ નાસ્તિ ।
કવયઃ સિનન્તિ ।	વારીણિ કુમ્ભયન્તિ ।	ગિરિર્વહતિ । -
ઋષી ચિન્નયતઃ ।	અગ્નિર્દહતિ ।	વ્યાધયો નશ્યન્તિ ।
અરિઃ પીડયતિ ।	કવયઃ શંસન્તિ ।	પવિઃ પતન્તિ ।

વાણી હરતઃ ।

શિવનાં સંભાગે છે.	ગામઝીંબો બધાં જાય છે.	(બ) દુશ્મનો છોડે છે.
ઋષિઓ શાંત હોય છે.	ચાગિયો તૃણો સા- હરિ ગુસ્સે થાય છે.	
વાંદરાઓ દોડે છે.	અતા નથી - હાથ છોડે છે.	
કવિ વધુવે છે.	તરવા પડે છે.	

પાઠ ૬.

દ્વિતીયા વિભક્તિ

૧. અકારાત નામ.

પ્રત્યય

એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
મ્	ઐ	આન્
બુધમ્	બુધૌ	બુધાન્

(કલિગ — પ્રથમા પ્રમાણે)

અંક નામોની દ્વિતીયા વિભક્તિનાં રૂપો હમિરા પ્રથમા પ્રમાણે લેવાળે હોય છે.

* સ અથવા વિસર્ગની પૂર્વે અ તથા આ સિવાય કોઈ પણ વચ્ચે હોય ને પછી અવર કે ઘોષ અર્જન આવે, તો તે સ અથવા વિસર્ગનો ર થાય છે.

† ર પછી ર આવે તો પૂર્વનો ર લેવાય છે, તથા તેના પૂર્વનો અવર ઋશ્વ હોય તો દીર્ઘ થાય છે.

‡ વિસર્ગ પછી ઘ, ઘડે સ આવે તો વિસર્ગ કાષ્ઠ રહે છે, અથવા તો તે વિસર્ગને બદલે અનુક્રમે ઘ, ઘડે સ થાય છે.

નામ (પુલ્લિંગ)

ઓદન ભાત, ગં-	પાદ પગ	વ્યાઘ વાધ
ઘેલા ચોખા	પુરુષ પુરુષ, મગ્દ	શત્રુ ખળ, લુચ્ચો
કિંદુર ચાકર	પ્રજા ગ્રહો માણસ.	માણસ.
કોશ ખમ્બો, બં-	ચિટાલ બિનાગે.	શત્રુ તીર
ગજ હાથી. [અર	માર ભાગ, બોળો.	સિંહ મિહ.
ગ્રામ ગામ	મોક્ષ મોક્ષ, મુક્તિ.	મૂર્ધ મૂર્ધ
જનક બાપ	યોધ યોધા, લડ-	સ્ત્રેન ચોર
દેહ રાશી.	વેદ વેદ [વાધિયો.	સ્વર્ગ સ્વર્ગ

(નપુમકલિંગ)

અગ્નિ વન, ભંજન.	નગર શહેર.	વસ્ત્ર લગન.
તત્ત્વ તત્ત્વ.	પાપ પાપ.	રિષ ઝેર
તૃણ તરુણ, ધામ.	પુસ્તક પુસ્તક	મુર્ખ સોનું
ધાન્ય અનાજ.	માંસ માંસ	

વાક્ય

ईश्वरं जमः पूजयति ।	। धर्मं लुभयति ।
नृप शठान् दण्डयति ।	स्तेनो धा य चोरयति ।
कथिर्वृधौ शसति ।	पापं वदसि ।
पुत्रो जनक सान्त्वयति ।	स्मरसि मित्राणि ।
रामोऽश्वमारीहति ।	बुधो मौक्षमिच्छति ।
व्याघ्रो मामममति ।	नगरो गच्छामि ।
हरिर्हस्ती क्षालयति ।	व्याघ्रो नरान् पीडयति ।
योध दारान क्षिपति ।	अन्ध पिश्यति ।

* પદને અને જ કે આ દોષ ને તેની પછા અ આગે, નો ૩ પૂર્વના સ્વરમાં સમાય છે, એટલે ને બોલાવો નથી નેમ ૬ તોએ નથી, અને નેને ઠેકાણે આ ૩ અવચ્છેદિન્દ ધર મુકવામાં આગે છે

† ક્રિયાપદ ગતિવાચક દોષ તો બે અધાને મદાનુ રે આન બતાવનાર શબ્દ દિતીયા વિભક્તિમાં બીજી વિભક્તિમાં આગે છે

મુસ્તકં માર્ગયામિ ।
 મુવર્ણં તોલયામ ।
 પ્રામાનટાવ ।
 ફલે મક્ષયામિ ।
 કમલ્લાનિ પદયતિ ।
 મારં વહતિ કિદ્ધર ।

મજ્ઞાન્ વર્ણયન્તિ જનાઃ ।
 વસ્ત્રે ત્યજતિ મૂર્ખઃ ।
 તૃણાન્યત્યશ્વ * ।
 યતિર્દેહં મુચ્ચતિ ।
 ત્રિદાર્લાસ્તાડયતિ પુરુષઃ ।
 મહં મતિશામ ।

ગમ વાપો જુએડે.
 ધોડા ખળતો વહેછે
 ડાહ્યો માણસ રવર્ગો મહે છે
 મેડો હાથિયોને આઈ જાય છે
 (તે) કૃણો ગણુ છે
 યોગી વન જાય છે.
 યોગી (જે) તો કહે છે
 પરમેશ્વર માણસોને સમાજે છે
 (એ) માનેમાઈ (અને) શેરિ
 વે છેવે
 દીકરા બાપને ખુશી કરે છે.

(તેઓ) પગ ધુએ છે
 (જે) મૂર્ખો ઝેર પીએ છે.
 ગજાઓ ચોરોને સજા કરે છે.
 (તેઓ) પુસ્તકો ગોળવે છે.
 (તમે) ભાત ખાઓ કે!
 રામને મિત્રો સભારે છે
 લોક રાજાઓને વખાણુ છે
 ડાહ્યા માણસો લોકોને દારે છે
 (દુ) મત્ત મનજુ છુ
 વેદો શ્રાવને વખાણુ છે

૨. દકારાત નામ.

મત્યય

એકવચન દ્વિવચન બહુવચન.

પુલિંગ

માર્ગયામ માર્ગયામ માર્ગયામ

* હસ્તે
 અકલિન { અકાગત નપુંમક નામીનાં કેપો પદેપી
 એ વિભક્તિ સિરાય માકીની બી વિભક્તિ.
 મા અકાગત પુલિંગ નામ નેવાજ થાય કે.

પુલિંગ દકારાત — આ મ્યામ મિમ્
 વારિન્નાઃ વારિભ્યામ્ વારિમિઃ

૨ ૧ ની લીપ + જુએડે
 ૧૫૫ વાપરવી, કારણ કે અ સકર્મક છે
 ૧ ની લીપ જુએડે
 ૧૬ નો નિયમ તથા ૫ ૧ ની લીપ // જુએડે

Gadgil Gujarati Dictionary

नाम (पुलिग)

अलकार धमेरुं	दण्ड लाडी.	यजमानयज्ञकुना
इन्द्र १६	नद नदी.	यत्न प्ररत्न, भहेन
उपहार भेट	नाविक अलाभी.	रग २५
कर ८५	पत्ति पागे	गण-लक्ष्मि गण
कौशिक कुशनो	वाण आणु, तीर.	विधि शास्त्रनी अ.
पगल, कौशिक	ब्राह्मण आदालु.	मा.
गोनो पुरप	मन्त्र पेदना सन्तनी	श्रैक इतिनी
खज्ज लंगो.	इ डी	इ डी

(नपुमक रिग)

अन्न अंत, भोगक	चक्र पेजु.	शरीर शरीर
अर्थ पानो भा.	नख न प.	शाम्भू गाम्भू
मान, अ वं	पुण्य पुण्य	दीर्घ भार्य
पनिव भद्रो	यत्र वं, स मे.	सूक्त पेदनी इति
मौत्र गोत्र, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १००		गु ५६, ५७, ५८, ५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १००

धातु.

यत्न ग १, आ ३.	प्र (८५) ग १, आ ३
भर (३५) ग १, आ ३.	मा ३ भा ३.
जन्त न १, आ ३. अमं	ह (१४) ग १, आ ३.
मर (अमं) भा ३	

वाच्य

રામો ડ્યેળાં ક્રાંતિ પૂજયતિ ।	વાગિભ્યઃ સ્પૃશતિ ગ્રીર્ષમ્ ।
પાદાભ્યાં ધાવન્તિ ચાલાઃ ।	સિંહો નલૈર્ગજાન્ દારયતિ ।
ગુણ્યેન હરિં વચ્ચયતિ ।	અધિના ગૃહં દહતિ ।
કવયઃ શ્લેષૈર્નૃપં વર્ણયન્તિ ।	બુધઃ શાસ્ત્રૈસ્તત્ત્વમવગન્હતિ ।
વુધાઃ મુલેન જીરન્તિ ।	પતિર્ભિર્ગચ્છતિ યોધઃ ।
નેત્રાભ્યાં વચ્ચયતિ જનઃ ।	રામઃ કપિભિર્જયાતિ રાવણમ્ ।
વારિણા હસ્તૌ ક્ષાલયતિ ।	મોત્રેજં કૌશિકો ઇન્દ્રિયમ્ ।

રામ મહિયોઝ્મિ રાશી રાણુ	(તઝ્મિ) માથે બાજુ (બડુ)
ગારે છે.	વહે છે.
માણુમ મુખવડે ગાપે છે	હરિ પ્રપત્નોઝ્મિ કાપિને ખુમી
માણુમો ખોગડવડે રાશી	કરે છે. [છે.
પોપ છે.	ગાળઝ્મિ ભેગોવડે ખુમી થાય
મા મચાઝ્મિવડે મારે છે.	(મિ) મ્હોકોવડે (તિ) રામને
દાણુ (બે) મૂસ્તોઝ્મિ દેવને	વખાડે છે.
ગાપારે છે.	માણુસરાણુને તરવારે મારે છે.
(વધિપવંક ઇધિરને પૂજે છે	ગમ માગધિ માથે બળય છે.

પાઠ ૮.

ચતુર્થા અંકે પચમી વિભક્તિ.

પચમ

અક્રવચન.

ક્રિવચન.

અક્રવચન.

રૂપાંત ૬ મ.

ય

અચામ

અચામ

વિદંગ ૭ મ.

આત્

"

"

ગુણ ૧ મ.

પુરિય પ્રમાણે.

સક. ૧ મ.

ઉપ્પા ચાર અવર (જ, છ, ઝ, ઞ) સિવાય બીજા કોઈપણ
 ૨ પાત્રે છ આરે નો સંધિ કરે, અમવા તો મંધિ ન કરતા માત્ર.
 નો ટીપ્પે દોષ નો નહીં કરે. તોએ માત્ર.

પૃ. ૧૬ ની ટીપ્પે ૧ મુખ્ય.

૧. ૧૧૫૨ ની.

शिखरान् पतन्ति गजाः ।
 मोदकेभ्यो बालः स्पृहयति ।
 अश्वान् पतति ।
 अतिथिभ्योऽन्नं यच्छति ।
 दीपादीगमटानि सार्धः ।
 भृत्यं क्रोधाद्रामस्ताडयति ।
 नगरादायच्छति* ।

नगर वनाद्योजनम् ।
 नमो देवेभ्यः ।
 स्वास्ति हरये ।
 पश्वलेभ्यो वराहा उत्तेठ्ठति ।
 विनयः सुखाय भवति ।
 हरये नृपतिः कुप्यति ।
 निम्नन् धारयति रानाय हासि ।

પાઠ ૯

પછી, મમ્મી અને સંમોધન.

પ્રત્યય

અડવચ્ચન. દ્વિવચ્ચન મહુવચ્ચન

ક્રિ. ૧૭ પુત્રિગ.	૧૫૦	મ્ય	ઓસ્	નામ
દેસ	દ	"	પુ	

શકારાત નપુસક—પુત્રિગ પ્રમાણે.

નામ પ્રત્યય પર છતાં પૂર્વનો અડ દીર્ઘ થાય છે; ઓસ તથા પુ
પ્રત્યય લાગતા અત્ય અ નો લ થાય છે.

શકારાત પુત્રિગ	{ ૫૦	અસ્	ઓસ	નામ
	{ ૨૦	ઓ	"	પુ

ઓ પ્રત્યય લાગતા પૂર્વની દ લોપાય છે.

શકારાત નામના સંમોધનમા યૂગરૂપત્વ વપરાય છે, અને
શકારાત નામનું સંમોધન યૂગરૂપના અત્ય રૂનો લ કરવાથી
થાય છે; મનેના દ્વિવચ્ચન, મહુવચ્ચન પ્રથમાના તે તે રૂપો
લેવાજ છે.

પક્ષી	રામચય	રામચો	રામાણામ્	
મમ્મી	રામે	"	રામેયુ	
મિમ્મ	રામ	રામો	રામા	
મમ્મ	હરે	હર્યાં	હરીણામ્	
સાવાળા	હરો	"	હરિયુ	
મ માણસે	હરે	હરી	હરય	
રાવરોનુ	{ ૫૦	અસ્	ઓસ્	નામ
મનેના શિષ્ય	{ ૨૦	દ	"	પુ

મ. ૨૪ ની લીપાં જુઓ.

સખો'રનનું એકવચન મુદરપના અંત્ય દકારનો વિકલ્પે
ગુણ ક્રવાથી થાય છે; અને દ્વિવચન, બહુવચન, પ્રયમાના તે
તે રેષો જોવાંજ છે.

પરી	વારિણઃ	વારિણો.	વારીણામ્
મમમી	વારિણિ	"	વારિણુ
મમોધન	વારે, વારિ	વારિણી	વારીણિ

નામ (પુલ્લિંગ).

અતદ્ એસડ	ચન્દ્ર ચંદ્ર.	પાલક રક્ષણ કર.
અધિપતિ ધણી, ઉ-	દીપ દીપો.	નાર, પાળનાર.
પરી.	ધનપતિ કુબેર.	પ્રકાશ પ્રકાશ, તેજ
આચાર આલ, એથ	દુનિક પેમાદગ, ત-	પ્રસાદ મહેરબાની.
વર્ણુક.	વંચર.	વર્ણ ભતિ, રંગ.
કાસાર તજવ, સં-	ધર્મ ધર્મ, કરજ.	વીર લડવૈયો.
રોવર.	નિધિ ભંડાર, ખ-	ઘૂષ ખાદ
સ્વજ્ઞ તરવાર.	ભનો.	શ્વાપદ શિકારીપથ.
મીલ્ય ઉભુ કનુ,	પરાક્રમ પુરુષાર્થ,	સુમન્ત્ર ગમનો મા-
શીખ.	પરાક્રમ.	ગથિ.

(નપુંસકવિંગ.)

ઘૂત ધી.	પ્રમાણ સાખિતી,	વચન વચન.
ચરિત મંસારમાંવ-	પ્રમાણ.	હિમ હિમ, ખરક.
તંવાની રીત.	યુદ્ધ લગ્ન, સંગ્રામ	સૌંદર્ય ખુબ સુરતી,
ચિત્ત ચિત્ત.	યુદ્ધ રોડ.	મનોરજકપાથ
લાજુલ પૂછું.	દર્મ્ય ધર, હવેલી.	

વિશેષણ.

આદાદક ખુરા-	પ્રથમ પોરું.	(અન્ય અ.)
કારક	પ્રદાન્ય વખાણવા	એટ મોકર
ગર્ભ નિષ્વાસાયક.	લાવક.	તમ આરે
ચળદ ચરમ, ઉચ.		દીર્ઘ

અપ (કપ.) + વિન્દ જેમડું. । કા (અપ્યય) કુ જો, પ્રજા
દીપ—વિગેરણુ વિગેર પ્રમાણે વર્તન, વચનબોનુ પથ વિગેર

વાક્ય.

રાણા પાલકો નૃપઃ ।
 મુદ્રસ્ય જલં લવણમ્ ।
 ત્વસ્ય મસાદેન જીવામિ ।
 શાસ્ત્રાણા તત્ત્વં મણો વૌધતિ ।
 વીરયોર્યુદ્ધં ભવતિ ।
 વારીણા નિધિરુદાધિઃ ।
 આસનેષૂપવિગન્તિ ।
 ગિરેઃ શિખરાદૃપઃ પતતિ ।
 કાસરે કમલાન્યુદ્ભવન્તિ ।
 ગજાનાં યૂથં ચરન્તિ ।
 પ્રીતિ સૂર્યસ્ય પ્રકાશશ્વળ્લો
 ભવતિ ।
 વર્ણનાં બ્રાહ્મણઃ શ્રેષ્ઠઃ ।
 ઋષીણાં વચનં પ્રમાણમ્ ।
 ગદાનાં ચરિતં ગદ્યમ્ ।
 ધૂર્જટૌ યતીનાં વિત્તમસ્તિ ।

હરેઃ પુસ્તકં કાશ્તિ ।
 નગરે જના વસન્તિ ।
 રામસ્ય પુત્રા ગ્રામં ગચ્છન્તિ ।
 વનેષુ શ્વાપદાઃ સન્તિ ।
 આચાર્યાઃ વિદ્યાણાં ધર્મ ક-
 થયન્તિ । [ન્તિ ।
 મનુષ્યાણામગદેન વ્યાધયો નશ્ય-
 રામસ્ય સારથિઃ સુમન્ત્રો વનં
 રથં નયતિ ।
 ચન્દ્રસ્ય પ્રકાશો જનાનામાહ્લા-
 દકો ભવતિ ।
 ગિરિષુ વસન્તિ સિંહાઃ ।
 અરિણાં સૈનિકાન્ નૃપતિર્જયતિ ।
 વૌધસ્ય પાણી રત્નોઽસ્તિ ।
 કવયો લોકેષુ વીરાણાં પરાક્ર-
 માન્ પ્રયયન્તિ ।

વાંદરાખ્ખિનાં પૂછડાં લાંબાં
 હોય છે. .
 કાવેયામાં કાગિદારા પ્રથમ છે.
 માણસનો આકર ગામ જામ છે.
 રાખખ્ખે મેહેસામાં રહે છે.
 પેસાવાળા હવેલિયામાં રહે છે.
 રામ માણસોમાં મેદ છે.
 સરૌવરોનું માણી ખાર છે.
 પંથોના શિખરોડ પર ખરડ છે.

ચોર ખાણાનું ધન ચોરે છે.
 (હું) વાડીખ્ખિની ખુબસુરતી ✓
 વડે ખુરશી યાડું છું.
 (તે) ગાડનું પાંદડું લાંબું છે.
 (હું) દેવતામાં ધી નાંખું છું.
 હરિના (જે) છોકરાની આત્ર
 વખાણવા લાયક છે.
 ધરૌમાં દીવા છે.
 યલો કૂખેરના આકરે છે.

सारंश तथा सवाल.

नृव—पुलिग.

	अनेकवचन	द्विवचन.	अद्विवचन
--	---------	----------	----------

प्रथमा	नृपः	नृपो	नृपाः
द्वितीया	नृपम्	"	नृपान्
तृतीया	नृपेण	नृपाभ्याम्	नृपैः
चतुर्थी	नृपाय	"	नृपेभ्यः
पंचमी	नृपात्	"	"
षष्ठी	नृपस्य	नृपयोः	नृपाणाम्
सप्तमी	नृपे	"	नृपेषु
संयोगेन.	नृप	नृपौ	नृपाः

कलि—पुलिग.

प्रथमा	कलिः	कली	कलय-
द्वितीया	कलिम्	"	कलीन्
तृतीया	कलिना	कलिभ्याम्	कलिभिः
चतुर्थी	कलये	"	कलिभ्यः
पंचमी	कलेः	"	"
षष्ठी	"	कल्योः	कलीनाम्
सप्तमी	कली	"	कलिषु
संयोगेन.	कलि	कली	कलय

वन—नपुंसकलिग.

प्रथमा	वनम्	वने	वनानि
द्वितीया	"	"	"
तृतीया	वनेन	वनाभ्याम्	वनेः
चतुर्थी	वनाय	"	वनेभ्य
पंचमी	वनान्	"	"
षष्ठी	वनस्य	वनयोः	वनाना
सप्तमी	वने	"	वनेषु
संयोगेन.	वन	वने	वनानि

સુરમિ—નપુંમકવિંગ

	એકવચન.	દ્વિવચન	બહુવચન.
પ્રથમા	સુરમિ	સુરમિણી	સુરમીણિ
દ્વિતીયા	”	”	”
તૃતીયા	સુરમિણા	સુરમિભ્યામ્	સુરમિભિઃ
ચતુર્થા	સુરમિણે	”	સુરમિભ્યઃ
પંચમી	સુરમિણઃ	”	”
ષષ્ઠી	”	સુરમિણોઃ	સુરમીણામ્
સપ્તમી	સુરમિણિ	”	સુરમિણુ
અષ્ટાદશમી	સુરમિ, સુરમે	સુરમિણી	સુરમીણિ

૧. નીચેના પ્રશ્નના જવાબ લખવાસાથે આપો ?

- (ક) છેલ્લા ચાર સિનાય સવર્ણ સ્વગતી મંદિ ગી ?
- (લ) અ કે આ પછી ક્ષવ કે દીરે ક, ડ, ક્ર, કે જ આવે તો મંદિ ગી ?
- (ગ) અ કે આ પછી ઇ, લે, ઓ, ઔ આવે તો મંદિ રી ?
- (ઘ) ક્ષવ કે નીચે ક, ડ, ક્ર, જ પછી કોઈ પણ નિવર્ણ સ્વર આવે તો મંદિ રી ?
- (ઙ) ઇ કે ઓ પછી અ આવે તો મંદિ રી ?
- (ચ) નામના દ્વિવચનને છેડે આવેલા ક, કે લ પછી કોઈ પણ સ્વર આવે તો, અને છેલ્લા ચાર મિવાય કોઈ પણ સ્વર પછી ક્ર આવે તો, મંદિ રી ?
- (છ) પદને અંતે ય આવે તો શુ થાય ?
- (જ) જોડે આવેલા દંત્ય અને તાવવ્ય વ્યંજનની મંદિ રી ?
- (ઝ) જોડે આવેલા દંત્ય અને મૂર્ધન્ય વ્યંજનની મંદિ રી ?
- (ઞ) પહેલા પાઞ વર્ગના અનુનાસિક સિદ્ધ થઈ ?

વ્યંજન પછી ઘોષ અક્ષર કે સ્વર આવે તો સંધિ ગી ?

(ટ) ર પછી ર આવે તો સંધિ શી ?

૨. ન નો ન્ ક્યારે યાય છે ?

૩. ક્યારે વિમર્ગનો ઓ, ક્યારે ર, અને ક્યારે ત્, લ, કે જ્ યાય છે; અને ક્યારે તે લાપાય છે ?

૪. પદાંત ન નો ક્યારે વિમર્ગપૂર્વક અનુસ્વાર યાય છે ?

૫. નીચેના ક્રિયાપદોને અવ્યયો સાથે મંજંધ ધરાવતાં પદો ॥ ઈવિભક્તિમાં આવે છે.

(ક) ગતિવાચક ક્રિયાપદો.

(લ) ગુરુઓ, દ્વેષ, અડમાઅડસી અને અદેખાઈના અર્થનાં ક્રિયાપદો.

(ગ) “દેલુદાર હોવું” એવા અર્થમાં ધૃ ધાતુ; તથા સ્મૃદ્ધ ધાતુ

(ઘ) સહ, નમ-, સ્વસ્તિ, અને વિના.

૬. હેટલાક દ્વિકર્મક ધાતુ ગણાયો.

૭. નીચેનાં નામોના રૂપાખ્યાન કયે:— [અકારાંત કે દકારાંત પુલિન તથા નામક નામો લેઈએ એટલાં મુકવાં].

હેટલાએક ઉપયોગી અવ્યયો

અવ્યયાનિ

અત્ર અહિં.	અપિ પણ.	એવ એ પ્રમાણે.
અતઃ આથી, અ- હિંથી.	હનિ એમ, આપ્ર- માણે.	એવ નકી કશમકેમ, ગી રીતે
અદ્ય આજ.	હત્યં આવી રીતે.	કદા ક્યારે.
અધુના હવણ.	હતપેદે એમ, બનલે	કિન્તુ પરંતુ, પણ

રમ્ રમંતું.	વેળ પુન્યં, ધરયંતું.	શુભ(શોભ) શોભયંતું,
રુચ્ (રોચ) પસંદ પડ્યું, ગમ્યું.	શક્ વહેમ આ-ભુવો, રાંકા લેની.	લાયક હોયું. [વં.
લમ્ મેળવયું.	આ (ઉપ.)+શંસ	શિક્ષણીયું, બહુ.
વન્દ નમયું	આશા ગમ્યવી,	સહ પમયું,
તૃધ્ (વર્ધ) વધયું.	તકાસયું.	સેવ મેવયું

ગણ ૪.

ગણ ૯.

જન્ [જા] ઉત્પન્ન થયું.	મ્* [મિથ્] મરયું.
યુધ્ બઠ્યું.	[નીપજ્યું.] વિન્દ [વિન્દ] મેળવયું.

ગણ ૧૦.

ભવ (ઉપ.)+ધીર્ તિશ્કારયું,	નિ (ઉપ.)+મૂઢ [નિમૂઢ]
અવસ્થા કરવી.	નાશ પમાડયું.
સર્ગી રોધયું.	

નામ

અભ્યયન નં બહુતું, અભ્યાસ	ન્યાય પું ન્યાયરામ્.
અસત્ય નં અમત્ય, શૂઠું.	પાગ્મિતોષિક નં ઈનામ.
અસ્ત્ર નં મંત્ર બળીને	મય નં ખીક.
ફેંકવાનું અમતકારી હથિયાર	વિશ્વામિત્ર પું એક નપિ.
કુલમ પું મેહેન, ઉલમ	શાસન નં દુકમ.
કૃલ્ણ પું કૃલ્.	સદાચાર પું સારી આલ.
કેદા પું દુઃખ, ખીચ.	સ્નેહ પું પ્રેમ.
દુગચાર પું અગમ્ય આલ.	મ્યામ્ય નં અવસ્થા, ગાંનિ.

* ઇકા ગણના ધાતુના અન્ય ક નો રિ થાય છે અને નેમાં નિકરણપ્રત્યય અ ઉમેર્યાંથી રિય થાય છે, જેમ કે જુ અને જ ના ક્રિયતે અને ક્રિયતે એવાં રૂપ થાય છે.

† આ ધાતુના ઉપાન્ય અવરનો ગુણ થયો નથી. આ એવા કેવળ આ-મનેપરી છે. પૂ. ૮ ની લીપ † નું એ .લ

દેવં વન્દે ।
 ભયં શક્ષ્મસે ।
 ભયોદ્વેપતે હૃદયમ્ ।
 સૂર્ય પ્રકાશતે ।
 વ્યાધો મ્રિયતે ।
 અસત્ય ભાષતે ।
 હરેહૃદયમ્ શ્લાષે ।
 પુસ્તકાનિ મૃગયસે ।
 ધીરોઽરિ મિપૂદયતે ।
 મૌલકો વાલકાય* રીચતે ।

હે રામ સુષુ શોભસે વિનયેન ।
 જ્ઞાનાત્મુલ્લ આયતે ।
 નારાયણે રામસ્ય સ્નેહો વર્ધતે ।
 બનાના કલ્યાણાય મૃષો યતતે ।
 આચાર્ય શિષ્ય સેવતે ।
 વિશ્વામિત્રોદસ્રાણિ શિખતે
 રામ ।
 સદાચારેણ મનુષ્ય સ્વાસ્થ્ય લ-
 ભતે ।
 પુત્રસ્ય દુરાચારાત્મુલ્લ નાશતે ।

(૬) ન્યાયનો અભ્યાસ શરૂ
 કરે છું.
 (૭) હું ખ ખમ છે
 કૃષ્ણ છે।ગમ્યા નેડે રમે છે
 જાડ હાન છે
 (૮) ગળને મને છે.
 યાદો રાત્રીમાં નેડે લહે છે

(૭) ધનામ તકાસે છે
 (૬) મિત્રોની આખાદી ઉપર
 ખુશી યાઉ છું
 કુટુંબો ગળના કુકમિતે તિ-
 સ્કારે છે
 (૬) વાહગને નેઉ છું
 તે જાપિયાને પગે લાગે છે

પાઠ ૧૧.

દિવચન અને બહુવચન

	પુ ૧	પુ ૨	પુ ૩
દિવચન.	વહે	દગે	દને
બહુવચન.	મરે	ધ્વે	અન્તે

* રુચ અને એવા અર્થના બીજા ક્રિયાપદો સાથે રૂચિ ધરાવતા
 રુચ નામ ચતુર્થીમાં આવે છે
 કહે. પુ ૬ ની દીપ : જુઓ

પરસ્પરેપદની યોગે વ ને મ થી રા ર થતા આત્મનેપદપ્રત્યયો
લાગતા પૂર્વેનો અ ધીર્ધ યાય છે.

વન્દાવહે

વન્દેયે

વન્દેતે

વન્દામહે

વન્દમ્હે

વન્દન્તે

૦

ખાતુ

મથ્ય ૧

કલ્પ વખાણવું,

આપાણવું.

ક્ષમ્ માફ કરવું.

પ્ર (ઉપ) + નન્મ

અગ્રહ માગવી.

વૃત્ત (વર્ત) હોવું.

હી (ડય) ઉડવું.

મિશ્ત* માગવું, ન.

ચવું.

યાચ માગવું, ન.

ચડું.

[કવું]

સાન્દ પડવું, ફર.

સ્થિ (સ્મય) ઉમડું,

એ મનકાવવું.

વિ (ઉપ.) + સ્થિ

(સ્મય) આશ્ચર્ય

પા મવું, અમકવું.

સ્વાદુઆખડું, આવડું

મથ્ય ૮

મથ્ય ૧૦

અનુ (ઉપ.) + ન્ય માનડું,

અનુસરવું, તાબે રહેડું.

અમિ+શદ્ નમડું, પગે પડડું.

નામ

અપગધ પુ. ઝુન્હો.

અમ્બુદય પુ. આ.

બાધી, ચડતી.

ભાસ્ત્ર ન હેરી.

ઉદ્યોગ પુ હોયમ.

મેહેનત.

કપટ ન. કપટ.

ગાયક પુ. ગાયો.

ગુણ પુ ઝુડું.

ચાતુર્ય ન. હેશિ.

ચારી.

નળુલ પુ એખા.

દ્રવ્ય ન. કબ, પૈસો

નયન ન. આખ.

નારાયણ પુ. વિશેષ

નામ.

નિર્દેશ પુ ફરમામ.

ડકમ.

નૃન્ય ન. નાચક.

મયુર પુ માર.

મજ્જ પુ. ઉદ્યપન

વમન પુ વસતીનુ

વાનાયન ન. બાગી.

વિજ્ઞા પુ પક્ષી.

વૈષાન્ય ન. બેઅ.

દબી, લંઝબી પાડું.

શુક પુ. પોપટ.

મજ્જીન ન. માપન.

મીયવિશેષ પોતાનું.

વાક્ય

મોદકાન્ સ્વાદન્તે બ્રાહ્મણાઃ ।
 ધનિકં દ્રવ્યં યાચેતે મિત્રુકૌ ।
 મિત્રાણામભ્યુદયે નરા મોદન્તે ।
 મુનીનભિવાદયાવહે ।
 સ્વીયાન્ મુણાન્ કલ્યેયે ।
 ડયોગાદ્ધનં લભ્યે ।
 વૃથા પ્રગલ્ભ્યે ।
 બુધા મૌર્ક્ષં વિન્દન્તે ।
 કપટં શઙ્કેયે ।
 અકાગે વિહગા ડયન્તે ।

કૃષ્ણસ્ય ચાતુર્વેણ વિસ્મયન્તે
 જના. ।
 મૂર્ખાણા વૈયાત્યં ન સહામહે ।
 વૃક્ષેષુ કુસુમાનિ વર્તન્તે ।
 આચાર્યસ્ય નિર્દેશમનુરૂપ્યધ્વે ।
 મૃત્યાનામપરાધાન્ ક્ષમામહે ।
 રામસ્ય નયને સ્પન્દેતે ।
 શાસ્ત્રનસ્ય મજ્જા ન ક્ષમન્તે નૃપ-
 તયઃ ।
 ગાયકાત્સજ્જીવિં શિક્ષાંવહે ।

(આપણે) • વર્મતક્ષત્રુમાં ફગો
 મેગવિયે છિયે.
 (તમે) જાડુ બેલો છે.
 પવંતો હલિ છે.
 તારા પ્રકારો છે.
 (તમે) નાચધુ રાખો છે. —
 નારાયણના કમ્પાણસાર (તેના
 બે) મિત્રો મહેનત કરે છે.
 (અમે બે) રાજન મેવિયે છિયે.
 (તમે બે) કેરીઆ આઆ છે.
 (અમે બે) હરિ તરફથી કમ્પાણ
 તકાસિયે છિયે. —

(બે) છેડરા વાડીમાં રમે છે.
 (તમે બે) મિત્રોના ગુન્હા માફ
 કરે છે. —
 (તમા) ડાહ્યા માણસોના ગુણો
 વખાણે છે.
 પાપો ખારીઆ જોડે છે. —
 પાપથી કુઆ ઉત્પન્ન થાય છે.
 માણસો મરે છે.
 ચાચકો ચોખા માગે છે.
 (અમે) હવેલીના ટોચે માર
 જોઇયે છિયે.

પાઠ ૧૨.

કર્મણિ રૂપ અને ભાવે રૂપ *

આ રૂપો ધાતુને ય લગાડી આત્મને પદના પ્રત્યયો ઉમેરવાથી થાય છે; ઃ ત્યજ્ + ય + તે = ત્યજ્યતે; ત્યજ્યસે, ત્યજ્યે ઇત્યે.

જો ધાતુને છેડે ક્ર્ હોય અને તે ક્ર્ ની પહેલાં જોડાક્ષર ન હોય તો આ રૂપોમા ય લાગતાં તે ક્રને બદલે રિ મુકાય છે; જેમ કે કૃનો ક્રિ થાય છે.

જો કોઈ ધાતુને છેડે ક્ર્ સ્વર કે ક્ર્ સ્વર હોય તો તે ય લાગતાં ઈર્ષ થાય છે; જેમ કે જિ નો જી થાય છે.

ધાતુ.

પ્ર (ઉપ) + અર્ગ્	દાઠ [ટી] આપવું.	કહુ મંડવું.
નિતરવું.	આ (ઉપ.) + દિશ	શુ સામગ્રી.
કૃ કરવું [ખવું]	ફરમાવવું.	મ્યા [રથી] ઉભા
જા જાણવું, ઓળખવું	વા [વી] ઊંચું.	જન હણવું. [રોવું]

નામ

આદેશ પુ. દુકમ.

કાષ્ટ ન. લોકવું.

જ્વાળ પુ. કામવું.

હવિ પુ. આવાળ.

પોગ પુ. રોરેમા મેનામે,

નમગવામી

* મુજરાની લઘાકરણમા જેને સ્વભાવે કહે છે તે

+ ધાતુના વિશેષ રૂપ કે આદેશને આ ય નથી લાગતો, પરંતુ લાગતો ધાતુને જ લાગે છે; જેમ ગમ [ગમ્] ઉપરથી ગમ્યતે નહિ, પરંતુ ગમ્યતે.

‡ કર્મણિ રૂપ કે ભાવે રૂપ મધ્યનેદે કરી જાદ નથી થતા એટલે તે રૂપો બધાએ ધાતુઉપરથી એકસરખીજ રીતે થાય છે માત્ર ખુદ ધાતુઓમાજ અમુક ફેરફાર થાય છે, આથી કરીને જે ગણો મેચવણ બરેલા ધારી આ પૂર્વકમા લખાત નથી કર્યા તે ગણના ધાતુઓ પછી ચાલુ પાઠમા આપ્યા છે અસખન ગ્રિખનાર નેમનાં કર્નરિ રૂપો કરી શક્યો નહિ.

§ કર્મણિ રૂપ કે ભાવે રૂપનો ય લાગના ખુદ ધાતુનું જે વિશેષ રૂપ થાય છે તે આદે કાઠખુણ કાસમા મુકેલું છે.

વાક્ય

નિકા વ્રાહ્મણેભ્યો દીયન્તે ।
 નૃપતેરાદેશ. ક્રિયન્તે ।
 અપિના કાઠ દદ્યતે ।
 મઠો પુરુષેસ્તાદ્યેતે* ।
 જનૈર્દૃશ્યામહે ।
 વ્યાધિભિ પાદ્યધ્વે ।
 પ્રેક્ષ્યસે જનેન ।
 પુત્રે પૂજ્યેયે ।
 આચાર્યૈર્ધર્મ ઉપદિશ્યન્તે ।
 મૃત્યૈ સેત્યમે ।

સારથી હન્યેતે ।
 ક્તવ્યો જનેન વન્ધ્યન્તે ।
 સૂર્યેણ પ્રકાશ્યન્તે ।
 ધાન્યસ્ય રાગયો નીયન્તે ।
 વાલકૈઃ રુદાન્તે ।
 નત્ત્વ મુખ્યે પ્રાત્નિઃ ।
 નૃપેણારયો જીયન્તે ।
 દેશ્વરેણ ભૂયન્તે ।
 લોકે પ્રદાસ્યધ્વે† ।
 શિવૈર્નમ્યાવહે ।

મિત્રસ્યન્તે ।

મનુ તીરપઃ મમય ડે
 હોકગના હાથ પાછીએ ધા-
 વાય ડે
 (નું) કવિયોવડે વખણાય છે
 (તમે) લોકોએ રહે છે ધાઓએ છે
 (૬) આક્રોશવડે મેરાઉ છું.
 (આપણે) હાથવડે મેંબા
 જાણવે છિયે
 (તમે બે) લોકોએ આગ-
 આઓ લોક

હાથીએ પખાણાય છે -
 કૃષ્ણનુ શરીર ધોણાવડે ગણુ-
 ગમય છે
 કાલા માણુએના મુણા ક
 વિઓવડે પ્રમિદ કનાય છે
 શબ્દ મંભળય છે
 (બે) કૃષ્ણે દમિવડે અવાય છે
 (મે) તીરે દેકાય છે [છે
 (તમે) રાગાયડે કમવાઓ
 યોગે મળ્યાઓ રહે દાય છે. -

(અમને) નગરવામીઓ રહે વિનવાઈય છિયે

* રામા મળના ધાનુઓના સ્વરમાં જે મુખ્યકે રાષ્ટ્રિનો ફેર-
 શર કર્તારે રૂપમાં ધાય છે તે કર્મણિ રૂપકે ભારે રૂપનો ચ પ્રત્યય
 મળાડના પદેલા પણ કરવામાં આરે છે ઉચ્ચ કર્તારે ।
 જાણના, અને કર્મણિ રૂપકે નુગમ નાદે પણ જોયન

† ૫ ૧૩ ની દામ જુઓ

ઃ બે વાનુમા ઉપાંત્યે જરૂરે બેનુઆર દોય તો તે રેડલાનેક
 રેડાણાસિવાય બીજે બધે ચ પ્રત્યય ભાગના સોપાય છે

સારાંશ તથા સંવાલ.

સ્મિ આત્મને. હમવુ.

(વર્તમાનકાળ કર્તરિરૂપ).

	એકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
પુરૂષ ૧	સ્મયે	સ્મયાવહે	સ્મયામહે
પુરૂષ ૨	સ્મયસે	સ્મયેથે	સ્મયધ્વે
પુરૂષ ૩	સ્મયતે	સ્મયેતે	સ્મયન્તે

શ્રુ સાંભળવુ (વર્તમાનકાળ કર્મણિરૂપ).

પુરૂષ ૧.	શ્રૂયે	શ્રૂયાવહે	શ્રૂયામહે
પુરૂષ ૨.	શ્રૂયસે	શ્રૂયેથે	શ્રૂયધ્વે
પુરૂષ ૩	શ્રૂયતે	શ્રૂયેતે	શ્રૂયન્તે.

૧. હજી મણુમાં અંત્ય ક્ષ નો શો ફેરફાર થાય છે? તેપાલ ફેરફાર ખીજા કયા પ્રમંથે થતો જોવામાં આવે છે ?

૨ કર્મણિરૂપ કે બાવે ૩૫ને ચ પ્રત્યય ભાગતાં ધાતુના અંત્ય હરેવ રવગનો શો ફેરફાર થાય છે? અને હગમા ગણુના ધાતુનું શું થાય છે? તેમજ આ (ઉપ) + સ્થા, દા અને પા (પીવુ) એ ધાતુઓનું શું થાય છે?

૩. નીચેના ધાતુના વર્તમાનકાળ કર્તરિરૂપ લખો.—

કૃષ્, પૃષ્. ૧ [અહિ જોઈએ તેટલા આત્મનેપદી ધાતુ ચકવા.]

૪. રુચ્ને એવા અર્થના ખીજા ક્રિયાપદો સહયે રશિ ધગવનાર કર્મ વિભક્તિમાં આવે છે. તે દાખલા આપે જાઓ.

૫. નીચેના ધાતુના કર્મણિરૂપ ચા બાવે ૩૫ આપો.

ગમ્, દૃષ્, સ્થા [અહિ જોઈએ તેટલા પરમ્પદી અને આત્મનેપદી ધાતુ ચકવા].

૬. ન અને વાનો પ્રયોગ શી રીતે થાય છે તે જાઓ.

પાઠ ૧૩

આકાશત અને રૂકાશત ગ્રીલિગ નામો
પ્રથમા અને દ્વિતીયા વિભક્તિ.

		પ્રથમ		બહુવચ ૧
		એકવચન	દ્વિવચન	અસ
આકાશત	પ્ર.	•	ઈ	•
	દ્વિ.	આમ્	•	•
	પ્ર.	રમા	રમ	રમા
રૂકાશત	દ્વિ.	રમામ્	•	•
	પ્ર.	•	મૌ	અમ્
	દ્વિ.	મ	•	ઈસ
	પ્ર.	નદી	નદી	નદ
	દ્વિ.	નદીમ્	•	નદી

નામ

ગ્રીલિગ

મહાન્ધતી વમિઃ ક	જનની મા	માલા માળા ૮૨
પિત્રી વહુ નામ	નદી નદી, સ્વધા	રજની રત્નિ
આજ્ઞા હુમ	ગ્રી વહુ	લજ્ઞા લાજ, રામ
કથા વાત, કથા	નદી નદી.	લતા વેલ
કન્યા રીકરી, ડા	નારી સ્ત્રી	લલના સ્ત્રી
કરી	પત્ની વહુ	વાપી વાપ
કલા હુમ કળા.	પૃથ્વી પૃથ્વી	શોભા શોભા
કુમારી નપરણેલી	પ્રજા રેવત, સતતિ	સત્તી બહેનપણી
છોકરી, કુમારી	પ્રમદા ગુવાન સ્ત્રી	સહચરી સદિય,
ક્ષમા ક્ષમા, માધી	માર્યા વહુ	સોબતણ, સો
ગજ્ઞા ગજા	મહી પૃથ્વી	બતમા ગેનારી

ઉપવન ન. ખાગ, વાડી.	પ્રાસાદ પુ. મહેલ.
કળ્પ પુ. ઝેડ, ગરુ.	તલ ન તળ, પટ.
ગમન ન. જરુ, જીકળરુ.	પ્રાસાદનલ ન. આગામી,
જનક પુ. સમની વડુ સી-	મહેલનુ ઉપરુ પડ.
તાનો આપ	સૂત્રધાર પુ. નાટક મંડળીને
નારદ પુ. દેવકપિનુ નામ.	જનિગ પુ ઠરણ. [મુખ્ય.

ધાતુ, મણ ૧.

સમ્ (ઉપ.) + ગમ્ આ. જો-	પતિ (ઉપ.) ની પગલુડ.
ડાંડુ, મળડુ.	શુચ્ પ રોક કરવો.
તૃ (તર) પ તરડુ, ઓળગડુ.	અનુ (ઉપ.) + સ્ પાછળ જડુ,
અથ (ઉપ) + તૃ (તર) ઠતરડુ	અનુમત્તુ.

વાક્ય.

વસિષ્ઠસ્ય વન્યમન્ધર્તા ।	ઉપવને નૃપસ્ય કન્યે રમેને ।
નાયો હર્મ્યાંગો વાનાયનેભ્ય- પ-	લતે મૃગણિ ।
કળ્પ કન્યાઃ શિક્ષતે । [શ્યન્તિ ।	ચન્દ્રેણ રણની ધોખને ।
રામો જનકસ્ય કન્યા પરિણયતિ ।	નદી મંગલ્લેતે ।
ગદ્ગા સમુર્ડ મચ્છતિ ।	કુમારી સમ્બો ભારતે ।
ક્ષમા વીરસ્ય ભૂયણમ્ ।	વરાહાઃ સહચરીઃ ધોચન્તિ ।
નારાયણો જનનીમાહવતિ ।	લગ્નાં ત્યજતિ મૂર્ધ્નઃ ।
મજ્ઞા નૃપતિના રક્ષ્યન્તે ।	નદી મૂત્રશરસ્ય ભાર્યા ।
ઉદાનરય ધોખાં વશ્યતિ ।	લગ્નાઃ પ્રાસાદનલમારોજ્જ્વલિતિ ।
નૃપમ્યાજે* અનુમ્ધ્યેતે ।	ગ્રામ્યણા મર્દામટન્તિ ।

નારદ મ્વર્ગથી પૃથ્વીઉપર ઉ-	શુવાન શ્રીઓ આગમા મ્મ
તરે છે.	છે [પહેરે છે.
૫૫૫ મગધમિની વાનો કહે છે.	(તિ) મગે પૃથ્વાના (એ) હા

ગમતી વડુ અન્ધતીને પગે	સૂત્રાગ નદીને બાજે છે
પડે છે [ધિવે છિવે	હરિ નદીએ* જાય છે
(અમે બે) કુમારીઓને બે	વનમા વસના માટે ગમતાની
સોખતણા હરણને અનુસરે છે	કળવાના (તેની બે) મા
ગામમા (બે) વાસે છે	રોક કરે છે

પાઠ ૧૪

તૃતીયા, ચતુર્થી અને પચમી નિબંધિત.

૧ પદ્ય

અકુવચન દિવચન બહુવચન

આકાશ અને	૧ આ	ધ્યામ	મિસ્
દેવકાશ	૨ દ	"	મ્મ
	૩ અસ	"	"

તૃતીયા વિબંધિતો એકવચનને પ્રત્યય નગ્નડા છે એ આ નો દ થાય છે

ચતુર્થી, પચમી, પછી અને મમ્મીના એકવચનના પ્રત્યયો લાગતા આકાશ નામોમા યા અને દેવકાશ નામોમા આ ઉમેશય છે ઉ -માલા + યા + ન = માલયિ; નદી + આ + ન = નદી

અથવા તો એકવચનના નીચે પ્રમાણે પ્રત્યયો મળુ

	ચતુર્થી	પચમી	પછી	મમ્મી
આકાશ	યે	યાસ	યામ્	યામ્
દેવકાશ	તે	આસ્	આસ્	આમ્

* પૃ ૧૪ ની ટીપાં જુઓ

† છુટ્ટ (રોક કરો) થાવું સકર્મક છે માટે આ નામ વિતી થામા મુકવું વગી આ વસના માટે શબ્દનો અર્થ લાવવા 'વન રાજ ચતુર્થીમા વાપરો

	अधिकवचन.	द्विवचन.	अधुवचन.
तृतीया	मालया	मालाभ्याम्	मालाभिः
अनुर्वा	मालयै	"	मालाभ्यः
पञ्चमी	मालयाः	"	"
तृतीया	नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः
अनुर्वा	नद्यै	"	नदीभ्यः
पञ्चमी	नद्याः	"	"

नाम (लीखित).

अवन्ती अधिक रोहे-	जग धरऽपल्लु.	पुरी रोहेर.
रन्तु नाम.	दासी दासी.	पूजा पूजा.
कान्ता वहाभी, वहु.	देवता देव के देवी.	ग्रामा तेन.
कीशाम्नी अधिक	पञ्चवटी रंङ्कार-	महिषी पटशशी.
रोहेरन्तु नाम.	एवना अधिक भा-	वाचा वाशी.
क्रीडा रमत, जेन.	रन्तु नाम	व्यथा धर्म, पीडा.
चिन्ता द्वि	पाठशाला निरक्षण	सीता रामनी वहु.

गीत न. भीत.
जगत् पु. धरऽ. भाषुस.
द्वन पु. अमुद.

नाग पु. हाथी.
सन्देश पु. भरेण.
हित न. आयधकारक, दित.

निर् (७५.) + गम् नीङ्गु.	गरि (७५.) + वृ* घेरु.
यत् (दीर्) ग. १, आ. प्र-	नि (७५.) + वृत् पाडा इरुं.
काराङ्.	प्र. (७५.) + जि* मोकलु.

वाङ्म.

देवताभ्यो बलि यच्छति । चित्तस्य व्यथया रामो मुक्कति ।
कीशाम्ब्या निर्वर्तने दनः । कान्त्यै सन्देशः प्रदीयते ।

* आ ने 'यानुष्माना कर्मणि इषान् आ पुस्तकभा वापयो' ऐ

અવત્યા આગચ્છતિ ।
 કૃણસ્ય પન્થ્યૈ* ફલાનિ રોચતે ।
 દાસ્યા સેવ્યતે મહિષી ।
 જરયા ક્ષીયતે શરીરમ્ ।
 મળીનો પ્રભાભિર્દ્યોતતે પ્રાસાદ ।
 લજ્જયા પ્રવિશતિ ગૃહમ્ ।
 દેવસ્ય પૂજાયા મુક્તિ લભતે ।
 ક્ષીઢાયૈ પ્રવિશત્યુદ્યાનમ્ ।
 સર્ણાભિ પરિમિચતે સીતા ।

સહચરીભ્યામનુગમ્યતે નાગ ।
 પચ્ચવદ્યા નિર્મચ્છતિ રામ ।
 લતાભ્યાં શોભતે વૃક્ષ ।
 ગઙ્ગાયા પુરી ક્રોશી ।
 વાર્ષાભ્યો જલ વહતિ ।
 બાલકા પાઠશાલાભ્ય આગ-
 ચ્છન્તિ ।
 પ્રજાભ્યો હિતમિચ્છન્તિ નૃપનય ।

હરિ વાણીવડે મિત્રને સાત
 કરે છે,
 રાહેર નદીઆવડે ઘેરાયલું છે.
 કુમારકી માણસચિત્તની સ્વ-
 સ્થતા મેળવે છે
 ડાહ્યામાણસો પૃથ્વીથી સ્વર્ગ
 જાય છે
 (તે) ધરડા આદમીની વાતોથી
 મુખ મેળવે છે
 નારાયણની વહુવડે ચોખ્ખા ર-
 ધાય છે
 રાજના હુકમે (હુ) આવન્તી
 જાઉં છું

વસિષ્ઠ અરુન્ધતીની જોડે
 આવે છે [છે]
 રામ ઘીકરીઆને ધરેલું આપે
 (તે) હારવડે રાસીર શાણગારે છે
 પટરાણી દાસીઉપર યુક્તિ
 થાય છે [કરાય છે]
 (એ) કુમારીઆવડે અજિદાન
 ફિકરથી હુ ખ ઉત્પન્ન થાય છે
 સીતાએ નવણીઆપસેથી ગી-
 તો રીજે છે
 સેનાપતિના હુકમે લશ્કરના
 મિપાઈઆ રાહેરથી ખ
 હાર આવે છે

* પૃ ૩૫ ની ટીપ* જુઓ

† પૃ ૨૬ ની ટીપ† જુઓ

પાઠ ૧૫.

પછી, સમઘો અને સંબોધન વિબક્તિઓ.

મત્યય

એકવચન.   દ્વિવચન.   બહુવચન
આકારાંત અને પછી અસ્ - ઓસ્ - નામ્
દ્વિકારાંત નામો. ૧ સમઘો આમ્ - - - - - સુ.

દ્વિકાર પછી સુ નો પુ થાય છે. ઓસ્ લાગતાં અંત્ય આરે
જ થાય છે. આકારાંત નામના સંબોધનનું એકવચન અ.
ત્વરેવરનો જ કરવાથી થાય છે. જેમકે જે રમે; અને દ્વિકારાંત
નામનું સ્વરૂપ કરવાથી થાય છે. જેમકે જે નદિ; અને પ્રકાર-
ના નામોનાં સંબોધનના દ્વિવચન, બહુવચન પ્રથમાનાં તે તે રૂપો
જેવોજ છે. પૃષ્ઠ ૨૭ નો નિયમ જુઓ.

પછી	માલાયા:	માલયો	માલાનામ્
સમઘો	માલાયામ્	"	માલાસુ
સંબોધન	માલે	માલે	માલા:
પછી	નયા:	નયો.	નદીનામ્
સમઘો	નયામ્	"	નદીપુ
સંબોધન	નદિ	નયો	નય:

શબ્દ.

અયોધ્યા સ્ત્રી. એક	ચકોર પુ. એક બા-	નિશા સ્ત્રી. સત.
રાડેનું નામ	નનું પછી.	નિશાચર પુ. ગદ્ય.
ઇન્દ્રાણી સ્ત્રી ઇન્દ્રની	છાયા સ્ત્રી છાયા	મ. ૬૪ માત્રમ.
૧૬	જવન્ત પુ. ઇન્દ્રની	પ્રમુદ વિરો. પુ કથા.
ઉદક ન. પાણી.	પુવનું નામ.	પ્રવર્તન ન પ્રેમણ.
કોમુદી સ્ત્રી અ-ની	તીર ન કાઠો, તીર.	પ્રાચીણ્ય ન દુરિ.
ગોદારી સ્ત્રી. ન-	દણ્ડકા સ્ત્રી. અક	યાત્રી.
તીનું નામ.	જગતનું નામ.	પ્રિય વિરો. બહાવુ.

મળ્ડપ પુ માડો	રલમ. પુ શ્રીતમ,	શકુન્તલા સ્ત્રી
મત્સ્ય પુ માડુ	ધણી	એક સ્ત્રીનું નામ
માધુર્ય ન સુધેવા.	વાગી સ્ત્રી વાગા,	શિલા સ્ત્રી પત્થર
મધુરપણું	આપા	શૂદ્રક પુ. એક
રથ્યા સ્ત્રી રોરી,	વિવાહ પુ લમ	રામનું નામ
પોળ -	ક્રીડ ગ ૧, ૫૨મ્	સમાર પુ. તેપારી.
હિં ગ ૧, ૫૨મ્	રમડું, કીડ કરી	વિ (ઉપ) + હ. મ.
લાવક હોડ.		જા મારી, મંડ.

વાક્ય

બ્રવન્તો શૂદ્રકો વસતિ ।
 ગત્તાયા મધુન જલ વર્ત્તે ।
 મજાના ધર્મે મવર્તન નૃપે ક્રિયતે ।
 ઝજ્જપિયા શિવસ્ય પૂજાસુ નૃ
 ત્યન્તિ નાર્યઃ ।

રાત્રિ ગચ્છામિ નદાસ્તીરમ્ ।
 વૃક્ષાણો છાયાસુ શિલાયામુપ
 વિશતિ ।
 કૃત્તો ભાર્ગવ્યા વિનય શંસતિ ।
 પત્રો નિશાયા વલ્લભ ।

કવ્યોર્વિનાહમ્ય સમારા ક્રિયત ।

ગોદાવર્યાં જલે ગજો નિહરત ।
 ગ્રીષ્મે નદીનામુદકેષુ નૃપાઃ પ્રમ
 દાભિ ક્રીડન્તિ ।
 લતાનાં મળ્ડપ મવિશન્તિ
 લલન ।

વાપ્યાં કમલોદયે પ્રસાદાત ।
 જનયો રાનામનુરુધ્યત રામઃ ।
 પ્રિય પુત્રો ગ્રામ ગચ્છતિ ।
 મર્યાં પરમ સ્નેહ શકુન્ત
 લયા ।

ગગાના મહાએ ઉર ઝોડો
 છે

ગગાના ધિરાણીના દીકરા
 રામના મિત્રો રાડેમા ગેડે
 રે, ર મઝનીમા ખુગ થાય
 તે વેલનું જ ન લાગે છે [એ છે
 હરિ દીકરી આના પુત્રો ન્યા
 નદીઆમા માડ ના પોય છે

(૬) અપોધાના રમ્ભામા
 ગ્યા જોડુ છુ [નાવક ડે
 શકુન્તલા મ સીઆના પ્રેમને
 ગમની વાણીમા મિત્રારા છે
 મીવાના (એ) દીકરા ક્યા છે
 દડકામાં ગણમા ડે
 પૃથ્વી ઉપર રાપિ છે [નોડ છુ
 (૬) ઝાડની છાયામા મામો

सारंग तथा सवाल.

शाला (श्रीलिंग) लम्बा.

	अङ्कवचन	द्विवचन.	अङ्कवचन
प्रथमा	शाला	शाले	शाला
द्वितीया	शालाम्	"	"
तृतीया	शालया	शालाभ्याम्	शालाभि
चतुर्थी	शालायै	"	शालाभ्य.
पंचमी	शालाया.	"	"
षष्ठी	"	शालयोः	शालानाम्
सप्तमी	शालायाम्	"	शालासु
संज्ञोपन	शाले	शाले	शाला]

दासी (श्रीलिंग) धसी.

प्रथमा	दासी	दास्यो	दास्यः
द्वितीया	दासीम्	"	दासीः
तृतीया	दास्या	दासीभ्याम्	दासीभिः
चतुर्थी	दास्यै	"	दासीभ्यः
पंचमी	दास्या.	"	"
षष्ठी	,	दास्योः	दासीनाम्
सप्तमी	दास्याम्	"	दासीसु
संज्ञोपन	दासि	दास्यो	दास्यः

१ नीचिना नाभिना ३५। १५०। —

सहचरी, ममदा धत्वादि

પાઠ ૧૬.

પ્રથમ જૂતકાળ.

પાઠ્યપદ

પ્રત્યય

	પુરુષ ૧	પુરુષ ૨	પુરુષ ૩
એકવચન	અમ*	સ	ત્
દ્વિવચન	ઞ	તમ્	તામ
આ કાળમાં વાતુની પૂર્વે આગમ અ આવે છે			
એકવચન	અબોધમ	અબોધ	અબોધન્
દ્વિવચન	અબોધાવ	અબોધનમ	અબોધતામ્
પ્રથમ જૂતકાળના પ્રત્યયો હામતા પ્રથમ વિકરણ પ્રયય ઉચ્ચ- રનામાં આવે છે, ત અને સ્ પ્રત્યયો પૂર્વે અસ્ (હિયુ) ધાતુમાં ઈ અને અદ્ (નાયુ) ધાતુમાં અ વધારનામાં આવે છે, ઉ — આસીન્, આદન્.			

નામ.

અજ પુ. બકચે.	તનય પુ દીકરો	સકટ ન. મકડે,
ગોષ્ઠ પુ ઘેઠ, ગા-	દશાગ્ય પુ એક	સકડમણ, આ-
યનો વાડો.	ગજનનુ નામ, રા-	ફત [શુભમિ
વ્રણ્ય પુ પુખ્તક,	મનો બાપ	સમગજ્જન ન ૨.
પ્રથ	મહિષ પુ પાડો	સેના સ્ત્રી. બન્ડ

રામા રાવણમતન્ । યોધોરૌ ગરાનભિપત ।
 સીતા ગોદાતર્ગાગ્નિરમગ છન્ । લલન છાયાયામુર્ખાવિગનામ્ ।
 ગજાયા જન્મભિપ્તમ્ । પુત્રાણાં ધર્મમકથય ।

* પૂ ૬ ની લીપિ જુઓ

† નો ઉપસર્ગસંહિત ધાતુ દોષ તો ઉપસર્ગની પછા એકને
 વાતુની પૂર્વે આગમ અ મકાય છે

સીતા વને ડ્યજાવ ।
 સકળેભ્યા જનમરક્ષ ।
 ગિરે ગિલ્લરાદજાવપતતામ ।
 ગ્થ સમરાજ્ઞમનયમ ।
 હરિરશ્વમારોહત ।
 દેવાનયજાવ ।
 અરણ્યે મહિપાનપદ્યમ ।
 સ્તેનૌ ધનિકસ્ય ધનમચારય-
 તામ્ ।

દગરથસ્તનરમાદ્વયન્ ।
 ર્શ્વરસ્ય પ્રસાદન હરે ક્લ્લા
 ડનડયન્ । [સમ
 પુરા માર્યયા સહોગ્ગથિન્યામવ
 શિષ્યાવાચાર્યમનમતામ ।
 અવ્યામમવ ।
 અયોધ્યામાસી ।
 અમિર્વનમદહત્ ।
 મિશ્રુકેભ્યા નિક્કાનય ડમ્ ।

મરૈવાગુ ગણી શકાકુ
 ગેનાપતિ નરકો ગુપ્તમિ
 ઉપર લઈ જયો
 ગમો (બે) મિત્રોએ મઆર્ષ
 (તુ) રામની આનવે પુરા
 થયો [કયા
 (અમે બેએ) કાલ્યાણે ગાત
 પગપરે પદની સારુ
 (૧) માપુસો વાડીમાં પેઠા

(મે) ગાલો તરફ દોડ્યા
 (તમે મે) નવમા ગણા
 માર (એક) સંગથી (બીજે)
 સહરડ માર્યા
 (મ) પુરાક તસિદ્ધ કુ
 (તમે બે) તરિની વાડીમાં
 કયો દુર્ગ ગયા
 (તમે બેએ) ગમની વાત કરી ।
 હું પગ વાયા

તો (લઈ જઈ) નિકર્મક છે મોટે આત્મ વિતીયા સાપરની
 + તવજ સકમ છે મોટે । તી ॥ સાપરની

ગુનાવ વિભા સાપરની

હું અહિં નગર રાજ સાપરની નીચનો સાવના નિરત્યા રા
 ખરો ભોઈએ

પડે થ ન મને આવેલા યજન પગ અનુનાસિક આવ
 તો તે વ્યજનને નરસે તેનાજ વમના અનુનાસિક વિદ્ય મનમાં
 આવે છે C હતુ + સુસાર = મનસુસાર અથવા જતસુસાર જે
 વ્યજન પછી આવનાર અનુનાસિક લક્ષિત્ર થયનો સાવદારદોષ
 તો તે વ્યજનને બે અનુનાસિકજ મુખાય છે D -- ત્રિમ + મય =
 ત્રિમય

। કય સાનુષ અને કમા ? હી વાર વિતીયામાં મનમાં
 આવે જે અથવા તો અનુપચ્ચ કમ સાધીએ છદ્દીમાં મનાય છે

પાઠ ૧૭.

પ્રથમ ભૂતકાળ (માનસ.)

પરમેષ્ઠ બહુવચન અને આત્મનેષ્ઠ એકવચન.

મન્થન

પરમે. બહુ.	પુરુષ ૧	પુરુષ ૨	પુરુષ ૩
	મ	ત	અન્
	મગ્ધામ	મગ્ધન	મગ્ધન
આત્મને એક	ઈ	શામ	ત
	અન્થે	અન્થયા.	અન્થા

તે 'માનુષ્ય'ને આત્મને મગ્ધ લેખ છે, તેની પેલેલા અને બદલે આ આગમ પ્રકાશમાં આત્મ છે. તે આત્મા ધાતુની રાક્ષાત્મની ઈ કે ઈ મગ્ધાથી તેનો લે લેખ છે, અને ઈ કે ઈ મગ્ધાથી શ્રી લેખ છે; ૬.— આ ન ર્લેખ ન ન = લેખન.

નામ

ગોષ પુ. ગોષા ૧.	ગાઢર પુ. પાંડુ ના.	મલ્લમ પુ. દેવ, મ.
ચિત્રકૂટ પુ. એક	મન્થ મન્થને પુન	સમ.
પાંડુનું નામ.	મલ્લિ પુ. એક મ.	લર પુ. મમના પુ.
દેવી સ્ત્રી. ૫૮૫૭૭૭,	લનું નામ	નું નામ.
દેવી.	માળવક પુ વિશેષ	રમુધા સ્ત્રી. ૫૮૫૭.
માર્ગશાળ પુ પાંડુના નામ.		વિગર પુ બ્રમ, પે.
પિતૃર્થ મુનમ -	મારુત પુ. ૫૫૫. ૫.	દાવન. મુડું. [કાર.
નો પુન	વનનો અધિષ્ઠા	દૃગ્ગલ પુ શિયાળ.
મુનમ વિશેષ ૬	દેવ.	સમા સ્ત્રી. બેઠકની
વિદિત પુ. પંડિત. માર્ગ પુ. મ્લે.		દગ, મંડળી

॥५५॥

पाण्डवानो धर्मराष्ट्रे सह युद्धा-
न्यभवन् ।

आचार्यो धर्ममुपादिशन् ।

राम सीतया सह गोदार्यास्ती-
रे उगमत ।

मित्रस्य कल्याणायायते ।

गौषा अजान् ग्राममनयन् ।

पुरुषमताडयत् ।

शृगालोऽभियन् ।

नृपस्य सभां पण्डिता प्राविशन् ।

उद्यमेन धनमलभथा ।

नगसो राजसो अहयन् ।

व्याघ्रस्य विरावेण नार्यो हृदय
मवेपत ।

माणवक मार्गमपृच्छाम* ।

केशो गर्भेणासङ्गत ।

देवीमभाषे ।

शवमस्पृशन् ।

प्रासादे नार्यो अनृत्यन् ।

नृपते शासनमवाधीरयथा ।

लवस्य विनयेनर्षयो अनुप्यन् ।

हरिणा जनको अमेव्यत ।

चित्रकूटस्य शिखरे उत्ताम ।

(अमे) पाडनी छायाभा मेडा

(तेले) आधरेना गुन्टा भाक

कथो

आद्यल्लो अमाना लगेभा

पडया

घोडाच्या गलुभ्रमितगृहोऽथा

राभे पापना दुकमी भा-या

हृदि नारायल्लु पामेथी गायन

शीप्यो

(मे) डेरीच्या आप्पी

(तमे) मानामिहोरे गणी

वतसुहा अपोध्या गया

(१) लूकु मोल्यो

हल्लु भिवनी आप्पादीभा

पुरी थयो

(तमे) त्यारे डोगाजीभा रत्ना

(२) गभना पगभियाच्या आ-

वय पाभ्यो

(३) सलुन्ने लल्यो

सुल्यो गभना दुकमथी भग्यो

* पृ ७८ नी टीप ई लु-यो

~~प्रथम लतकाण~~

~~आत्मनेपद—प्रत्यय. (माधव)~~

	पु३५ १.	पु३५ २.	पु३५ ३
द्विपञ्चम.	वहि	इथाम्	इताम्
अहुपञ्चम.	महि	ध्वम्	अन्त
	अलभावहि	अलभेयाम्	अलभेताम्
	अलभामहि	अलभध्वम्	अलभन्त

धातु श्रीअणु श्रीअणु
 ध्रंस ..... ग० १, आत्मने. इना यतः नीच पीभुः
 नि(३५.)+मन्त्र ग० १०, आत्मने. मन्त्रिणी कर्ण. भा मोदी पणु
 लज्ज ..... ग० ६, आत्मने. लज्जते नीतरु. धा मोदी पणु
 मर्ष ... . ग० १, आत्मने. मर्षते नीतरु. धा मोदी पणु
 स्रस् ..... ग० १, आत्मने. स्रस्ते नीतरु. धा मोदी पणु
 वि(३५.)+हस् ग० १, परम्भे. मञ्जरीभां हंसं. चर्च मे धित.

नाम.

असु ५० देवना सुत्र, यक्षम.
 उपालम्भ ५० इपि, ठाक,
 भेद्यु. तातो जोटी
 कृष्णी श्री० अमोजे, वृष्णी
 उषोत्स्रा श्री० अनी.
 न्याग ५० तल्लु ते, त्याग. सदेव सचिव ५० प्रधान. स्वाक्षेत्री

राष्ट्र

पाण्डवा राज्यमविन्दन् ।
 आचार्यान्* शिष्या अभ्यवाद-
 यन्त
 मचिवा भूपमभायन् ।
 नार्याः कवर्याः पुणे अलंमे-
 ताम् ।

જનેન વ્યવસ્યધ્વમ્ ।
 રથ્યાયા જનાના સમૂહમૈક્ષામહિ ।
 રામસ્ય દુઃસ્વાન્યન્વસન્ત ।
 મિત્રાણાં ત્યાગે નાલજ્જેથામ્ ।
 વૃક્ષોભ્યઃ શુક્રા ઉદડયન્ત ।
 મૃગાવહન્યેતા વ્યથિઃ ।

જનાના સુસ્વાયાયતામહિ ।
 દેવૈઃ સદાસુરા અસ્પર્ધન્ ।
 રમણે સહ જ્યોન્સ્લાયામરમ-
 ન્ત નાર્યઃ ।
 ઉજ્જાગિન્યાઃ કદા ન્યવર્તન્મિતિ
 જનૈરણુચ્છયામહિ^૧ ।

વાદગ રાક્ષસો સાથે બદ્ધા.
 (અમે એ) કારીમાં પડિતો
 સાથે બોલ્યા. હિણેં સલાં
 (તેઓએ) અવ્યથતાએ મે-
 (એ) તારા પૂર્વમાં પ્રકાશ્યા.
 (તમે) માણસોવડે વખણાયા.
 (અમે) નિરાળમાં બોપડીએ
 મેળવી.

(તમે એ) રામવડે કરમાયા.
 (અમે) જમવાસારૂ નપિચ્છિને
 નોતર્યાં.
 અપોધ્યાધી જામુદ ક્યારે
 પાછો આંબો ?
 (અમે) હગિપામેથી મેદર્યાની
 ન તકામી.

સારોશ તથા સવાલ. ની.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	પલુવચન.
પૃ૩૫ ૧.	અનયમ્	અનયાવ	અનયામ
પૃ૩૫ ૨.	અનયઃ	અનયતમ્	અનયન્
પૃ૩૫ ૩	અનયન્	અનયતામ	અનયન્
ચુત્.			
પૃ૩૫ ૧.	અયોતે	અયોતાર્વાત	અયોતામાર્ત
પૃ૩૫ ૨	અયોતયાઃ	અયોતેયામ	અયોતધ્વમ્
પૃ૩૫ ૩	અયોતન્	આયોતેતામ	અયોતન્

૧. નીચેના ધાનુષ્ઠિનો પ્રથમ જનકાળ આપો.

અમ્, અદ્, દૈશ્, મૃગ, સજ, ન્વ, નિ + મન્ત્ર, ડા, ડિલ, ત્રીવ્, ડી, મ્, જર્, વૃર્ ઇ.

૨. અંત્ય વ્યંજનપદી અનુનામિક આને તો મો ફેરફાર ત્ય છે ? ક્યારે આ ફેરફાર આવડે છે.

+ ૬ મંબિરૂપમાં પ્રવૃત્ત નુ વૃત્ત ધાય છે.

પાઠ ૧૯.

ઉકારાંત અને કઠકારાંત પુલિંગ તથા નપુંસકલિંગ નામો.

ઉકારાંત પુલિંગ નામોનાં રૂપો દ્વિગાંત પુલિંગ નામોનાં રૂપો જેવાંજ થાય છે. તકાવત એટલોજ છે, કે દ્વિગાંત નામોનાં ત્યાં ત્યાં ઈ, ઈ, ઈ અથવા ઈ આવે છે, ત્યાં ત્યાં ઉકારાંત નામોનાં અનુક્રમે ડ, ડ, ડ કે ઈ આવે છે.

નપુંસક ઉકારાંત અને કઠકારાંત નામોના રૂપો વારિના જેવાંજ થાય છે. વારિના અંત્ય ઉકારનો ઈ, ઈ કે ઈ થાય છે તેને બદલે ઉકારાંતમાં અનુક્રમે ડ, ડ કે ડ અને કઠકારાંતમાં ક, ક કે ક થાય છે.

ગુરુ (પુલિંગ) ગુરુ.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
પ્રથમા	ગુરુઃ	ગુરુ	ગુરવઃ
દ્વિતીયા	ગુરુસ્	”	ગુરુન્
તૃતીયા	ગુરુણા	ગુરુભ્યામ્	ગુરુભિઃ
ચતુર્થી	ગુરુવે	”	ગુરુભ્યઃ

મધુ (નપુંસક) મધુ.

પ્ર૦ તથા દ્વિ૦	મધુ	મધુની	મધૂનિ
તૃતીયા	મધુના	મધુભ્યામ્	મધુભિઃ
ચતુર્થી	મધુને	”	મધુભ્યઃ

કર્તૃ (નપુંસક) કરનાર્થ.

પ્ર૦ તથા દ્વિ૦	કર્તૃ	કર્તૃણી	કર્તૃણિ
તૃતીયા	કર્તૃણા	કર્તૃભ્યામ્	કર્તૃભિઃ
ચતુર્થી	કર્તૃણે	”	કર્તૃભ્યઃ

. ઋકારાંત પુલિંગ નામોને પ્રથમાના વણે વચનના અને દ્વિતીયાના એકવચન તથા દ્વિવચનના પ્રત્યયો લાગતાં ઋકારનો આર થાય છે. પિન્, ભ્રાન્, જામાન્, દેન્, નૃ અને સચ્ચે-ષ્ટ જ્યાં કેટલાંએક નામોના અંત્ય ઋકારનો ઉચ્ચાર અર્થ થાય છે. બધાંએ ઋકારાંત નામોના પ્રથમોના એકવચનમા નૃ અને પ્રત્યય સ નો લોપ થાય છે એટલે છેડે આ લખાય છે.

પ્રત્યય.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
પ્રથમા	સ	ઔ	અસ્
દ્વિતીયા	અમ્	"	ન
તૃતીયા	આ	ભ્યામ્	મિસ્
ચતુર્થી	ૃ	"	ભ્યમ્

ન પ્રત્યય લાગતાં પૂર્વનો ઋ ઈર્ષ થાય છે. .

નેન્ (પુલિંગ) મધાર.

	નેન્	નેન્તૈ	નેન્તઃ
પ્રથમા	નેન્	નેન્તૈ	નેન્તઃ
દ્વિતીયા	નેન્તરમ્	"	નેન્તન
તૃતીયા	નેન્	નેન્ભ્યામ્	નેન્ભિઃ
ચતુર્થી	નેન્ત્રે	"	નેન્ત્ર્યઃ

ભ્રાન્ (પુલિંગ) બાધ.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન
પ્રથમા	ભ્રાન્	ભ્રાન્તૈ	ભ્રાન્તઃ
દ્વિતીયા	ભ્રાન્તરમ્	"	ભ્રાન્તન
તૃતીયા	ભ્રાન્	ભ્રાન્ભ્યામ્	ભ્રાન્ભિઃ
ચતુર્થી	ભ્રાન્ત્રે	"	ભ્રાન્ત્ર્યઃ

નામ (પુલિંગ)

શ્વુ તી [નું નામ જામાન્ બમાઈ. સ્વષ્ટ વિચક માં
 ઋતુર્ણ એક શબ્દ નદામ વધાવ. દેન્ દિય.
 નામ. નરુ ગાડ. થાન્ પેદા કરનાર.

નૃ પુરુષ	પ્રમુ ધણી, ગભ	વાયુ પવન.
પરશુ કુસી કુહાણે	વાહુ હાય	વિષ્ણુ વિપ્લવ
પરશુરામ નક્ષત્રિય	ચિન્દુ ટીપુ.	શત્રુ દુશ્મન
પૃથ્વી કુનાર આ	મર્ત ધણી, સ્વામી	શમ્ભુ શિવ
હાલુ મોજે	મનુ હિડ વર્મશાસ્ત્ર	શિશુ બાલક
વાસુ ધૃળ રજ.	નો ગચનાર [ઈ.	સયેષ્ઠ માગ્ધી
વિત્તુ બાપ	લક્ષ્મણ રામનો બા	

પુલ્લિંગ તથા નપુમક

નપુમક

કર્ત કરનાર, ગચનાર

અમ્ભુ આમુ

ગન્તુ જનાર

તાલુ તાળડુ

દાતુ આપનાર, દાતાર

મધુ મન

ઠણુ જોનાર.

વસુ ધન.

દેણુ દેષ કરનાર

વિશ્વ ધણાડ, જગત,

રમિત રક્ષણ કરનાર

નિગ

સ્ત્રોત

મમગવતી હૃદની ગુજરાની | ત્રિહા જીમ.

ધાવુ

મુક્તિ નિ

અનુ (ઉપ) + ગમ્ અનુસ મુ ગ ૧ ઉભવ બરુ

ગુ, પાઠનું જુડું

(શ્રિયતે કર્મણિ) જે તન્નુ

ગલ ગ ૧, પડમે નિગળડું,

નિગ (ઉપ) + મા ઉપગળવડું,

અરુ ટંગમિજર

(નિર્મીયત કર્મણિ)

પ્ર (ઉપ) + ની રચડું, લખડું

વાઝડ ગ ૧, પડમે મેહોડું

નિયુત બેતાવવાને માટે વ્યજનથી ગુરુ થતા સમૂહને આગમે

અ, અને તાર્કીક શરૂ થતા વખતે આરંભે અન્ મુકાય છે

* જ્યારે આ શ્લોકો અર્થ સમજી એવા થાયે તે ત્યારે એની સર્વનામ એવા રૂપ થાયે છે

પાઠ ૨૦

ક્રકાગત અને ક્રકાગત પુલ્લિગ તથા નપુમકલિગ નામ

(માધ્યુ)

	એકવચન	દ્વિવચન	પુલ્લિગ
ક્રકાગત	પ	અમ	અમ
પુલ્લિગ	પ	ઓસ	નામ
	મ	”	પુ

પ્રથમી અને પછીની એકવચન ક્રકાગત અને ક્રકાગત પુલ્લિગ નામ છે, સપ્તમીના એકવચનનો હ પ્રથમ લાગતા ક્રકાગતો પ્રથમ અગ્ર થાય છે. બીજી નામ પ્રત્યય લાગતા ક્રકાગત દીર્ઘ થાય છે, પરંતુ ન સપ્તમા તે વિકલ્પે દીર્ઘ થાય છે. મતોદ્યનનું એકવચન ક્રકાગત અને ક્રકાગત પ્રથમી થાય છે, અને દ્વિવચન, ત્રિવચન પ્રથમાના તે તે ઉપોદેશ લાગે છે.

(પુલ્લિગ)

	એકવચન	દ્વિવચન	પુલ્લિગ
પ્રથમી	નતુ	નતુભ્યામ્	નતુભ્ય
પ્રી	”	નેત્રો	નેત્રુભ્યામ્
મધ્યમી	નતાર	”	નતુ
મતોદ્યન	નેવદુકેના	નેતારી	નતાર

(નપુમકલિગ)

	એકવચન	દ્વિવચન	પુલ્લિગ
પ્રથમી	કર્તુ	કર્તુભ્યામ્	કર્તુભ્ય
પ્રી	”	કર્તુભ્યામ્	કર્તુભ્યામ્
મધ્યમી	કર્તુ	”	કર્તુ
મતોદ્યન	કર્તુકેકત	કર્તુ	કર્તુ

(પુલ્લિગ)

	એકવચન	દ્વિવચન	પુલ્લિગ
પ્રથમી	ગુ	ગુભ્યામ્	ગુભ્ય
પ્રી	”	ગુર્ભો	ગુર્ભ્યામ્
મધ્યમી	ગુરો	”	ગુર્ભુ
મતોદ્યન	ગુરા	ગુર્ભ	ગુર્ભ

(नपुमकलिंग).

अेकवचन.

द्विवचन.

अद्विवचन.

पंचमी

मधुनः

मधुम्याम्

मधुमयः

षष्ठी

"

मधुनोः

मधूनाम्

सप्तमी

मधुनि

"

मधुयु

अष्टमी

मधो, मधु

मधुनी

मधुनि

शब्द

अज्ञानन. अज्ञान.

अर्जुन पु. पांडुना पांच-

पुत्रेमाना जीमनुं नाम.

अलङ्घनीय विरो. न अंश-

गाय अंशु. [मिथ्या पदार्थ-

अवस्तु न अवास्तविक सीत,

अवस्त्यागेय पु. मिथ्या पद-

र्थनी कल्पना.

आदर पु. मान, सत्कार.

आगेय पु. कल्पना, धारुते.

आर्य पु. सत्जन, हिंदुना अति

प्राचीन पूर्वजानुं नाम.

इच्छा श्री. इच्छा.

इन्दु पु. संद्र.

उन्माद पु. उमंग, उलट.

कर्ण पु. अेक सुवीरनुं नाम.

कल्हट्ट पु. लांछन, अपो.

कुरु पु. अद्व अेक देशनुं नाम.

कृपा श्री. मर्यादानी.

द्विज पु. ब्राह्मण, क्षत्रिय, के

वेभ्यस्तनिमानो ऊर्ध्व आ-

लुभ.

नम्र पु. दीकगने दीकगे

पौर.

पशु पु. पशु.

पितृव्य पु. कछि

गन्धु पु. सगे.

दल न. जेद.

भ्रातृ पु. भाई.

भीम पु. पांडुना पांच पुत्रेमां-

ना जीमनुं नाम.

मद पु. मद, सुभासी.

मत्स्य पु. मात. [वंशजे.

गु पु. अद्व ० रघु राजतना

गदा श्री. विरोध नाम.

लक्ष्मी श्री. विप्रयुनी पत्नी,

धननी अविश्वनी देवी.

लट्ट म. १. आ. अंशुगं,

तोडुं. [पदार्थ.

वस्तु न. सीत, वागविक

ओतृ पु. न. अंशुगना.

माधु पु. मत्स्य.

माधु विगे. साड.

मष्ट्र पु. न. मष्ट्रना.

વાક્ય

તરોઃ પુણ્યાપ્યવતન ।

અમ્ભોઃ કૃપયા કન્યાણભવતિ ।

[સ્નનામાદેશાનનુરુધ્યામહે ।

તાથવો મૃન્યોર્ભયં ન ગણયન્તિ ।

પેનરિ રામસ્ય પરમ આદર ।

વેશ્વમ્ય સ્તદુરિચ્છાડલહ્વની-

દૃષ્ટાનુસ્તાહ ન મહતે । [યા* ।

વાહ્લોર્વલેન પૃથ્વીમવ્રયન્ ।

દન્દો કલહ્નો દ્વયતે ।

રામો વન્ધુયુ સ્નેહેન વર્તતે ।

મધુનિ માધુર્યમસ્તિ ।

નૃપુ દિગ્વ- શ્રેષ્ઠ ।

દાતૃભ્યો ધન લભન્તે ।

કુરુભ્યો દૂત આગચ્છત્ ।

પિતૃભ્યઃ પિતુર્ભાતા ।

વસ્તુન્યવસ્વારોષોઽજ્ઞાનમ્ ।

भीमस्य भ्रातर्यर्जुने कर्णो वाणा-

नमुञ्चत् ।

રામ મધુઆમા મધુનિ હતા
(તે) આભંગનાગમ્યોપામે માક
[મગથી
(મી) મૃન્યોર્ભયં પામિયા આપડી
લક્ષ્મી વિપ્રયુગી પડી હતી.
આપો કુરુદેગમા રહ્યા.
પાપદુ ગાડવિપ્રે એકા [મિયા
હરિના પોતનો આક્ર ગામ
જનકે (પાતાના) પોતનો મધ
નેયો
નાગપણે હરિના ગમાઈના
પોડા નેયો.
કણે દાતારોમા પ્રથમ હતો.
મિદ પશુઓનો ધણ છે.
હરિ ગમાનો ધણનો બાઈ નો
બધ છે

સત્તાલ.

૧. નીમેના રામ્બેનાં રૂપાખ્યાન કરે.

ક્રમ પુ. ૧, મધુ, મનુ, ગામાનુ, અથુ, ધાનુ પુ. નુ, દેવુ,
ગનુ, વિમુ પુ. ન આનુ, સ્વદુ પુ તસ્તુ, વાયુ ઇ. ઇ.

૧ સન્નૃતમા સ્તીલિમના પ્રથમ આ અને હ છે અકારાન
વિશેષણો દ્વિધા તો નહિ પરંતુ ધણ કરતે સ્તીલિમમા ક્રા
પ્રથમ સે છે

૧ આ સન્નૃત પ્રથમાનુ એકવચન મ્ સમાધાપો ધાય છે

૨. ડકાગત તથા ડકારાત પુલિનગ અને નયુગક નામાન
એ સરખાવો

૩. પહેલા માય રૂપોમા કકાગત પુલિનગ નામોમા ને ફેર
કાઠ યાવ છે તે જણાવો

૪. સરફામા નારીજનનિ પ્રત્યક્ષે કયા છે ? અકાગત વિશેષ
હોતુ થણુ કરીને નારીજનનિ અગ રી રીતે યાવ છે

પાઠ ૨૧

ડકારાત, ડકાગત, કકાગત અને કકારાત સ્ત્રીલિંગ નામો,
કકાગત સ્ત્રીલિંગ નામોનાં રૂપો કકાગત સ્ત્રીલિંગ નામો
નાં રૂપો કકાગત નામોમા જણાવ્યા ક ક ક વ આવે છે
ત્યાં ત્યાં કકાગત નામોમા અનુક્રમ ક, ક ક વ આવે છે
પ્રથમોને એકનયન સ્ લગાડવાથી જ થાય છે

કકાગત અર્થે કકાગત નારીજનનિ નામોનાં ત્રીયાનાં અર્થ
વચનનો પ્રત્યક્ષ આ છે અને દ્વિતીયાનાં જ વચનનો પ્રત્યક્ષ આ
અર્થે આ સ્ પ્રયુષ્ય વિગતો પૂરેનો અર લેવે યોગ્ય છે. ત્રી
જરીયાને આ નામોના રૂપો કકાગત અને કકારાત નર્મણિ
નામાનો ને રૂપો અનુયા, પચમી, પરી અને સપ્તમીના
એ વચનનો રૂપો કકાગત ક કકાગત નારીજનનિ નામોના
નેવા પછું નિરૂપે યોગ્ય છે

કકાગત સ્ત્રીલિંગ નામોમા મ પાછ સમકે મળતે આ રૂ, તે
આ પ્રમાણે છે. મમ્, માદ, દુલિન, નવાદ અને યાદ દ્વિતી-
યાનાં જલ્પવચનનો પ્રત્યક્ષ સ્ છે તે પ્રયુષ્ય સમતા આ નામોના
આપ અર લેવાય છે આ ક જી નાં મમ્ ના રૂપો જાન
ન ગન્તુ ને આ અને બાકીનાના વિનુ ને આ યોગ્ય છે

ચોતુ, મન્તુ અને તૈર્કે પો ૧ કકાગત વિગતો
નારીજનનિ અગ દે ઉમરપથી યોગ્ય નેમકે ઓઝી,
મન્વી હવિતિ.

श्वश्रु

	एकवचन	द्विवचन	पुनर्वचन
प्रथमा	श्वश्रु	श्वश्रुौ	श्वश्रुव
द्वितीया	श्वश्रुम्	"	श्वश्रू
तृतीया	श्वश्रुवा	श्वश्रुभ्याम्	श्वश्रुभि
चतुर्थी	श्वश्रुवै	"	श्वश्रुभ्य
पञ्चमी	श्वश्रुवा	"	
षष्ठी	"	श्वश्रुवा	श्वश्रूणाम्
सप्तमी	श्वश्रुवाम्	"	श्वश्रूय
अष्टमी	श्वश्रु	श्वश्रुवौ	श्वश्रुव

मति.

	मति	मति	मनय
प्रथमा	मति	मति	मती
द्वितीया	मातम	"	मतिभि
तृतीया	मया	मतिभ्याम्	मतिभ्य
चतुर्थी	मनय, मने	,	
पञ्चमी	मा, मया	"	मतिनाम्
षष्ठी	" "	मत्यौ	मातु
सप्तमी	मती, मत्याम्	"	मातय
अष्टमी	मा	मती	

धेनु

	धेनु	धा	धेनव
प्रथमा	धेनु	धा	धेन
द्वितीया	धेनुम्	"	धेनुभि
तृतीया	धेनुवा	धेनुभ्याम्	धेनुभ्य
चतुर्थी	धेनुव, धेनुवै		
पञ्चमी	धेनुवा, धेनुवा		
षष्ठी	" "	धेनुवा	धेनूनाम्
सप्तमी	धेनुवा, धेनुवाम्	,	धेनुयु
अष्टमी	धेनु	धेनु	धेनव

માતૃ.

એકવચન.

દ્વિવચન.

બહુવચન

પ્રથમા	માતા	માતૈ	માતરઃ
દ્વિતીયા	માતરમ્	"	માતૃઃ
તૃતીયા	માત્રા	માતૃભ્યામ્	માતૃભિઃ
ચતુર્થી	માત્રે	"	માતૃભ્ય
પંચમી	માતુઃ	"	"
ષઠી	"	માતૈઃ	માતૃણામ્
સપ્તમી	માતૈરિ	"	માતૃણુ
અષ્ટાધન	માતૃ દે માત.	માતૈરિ	માતર

નામ

(સ્ત્રીવિગ)

અજ્ઞાનમિ ઇત્યાંક.	પ્રકૃતિ પ્રધાનમં-	ગતિ પુત્રી, મત્તા.
કાન્તિ કાંતિ, તેજ.	ડગી, પ્રધાન, ૨૫-	કામદેવની સ્ત્રી.
કીર્તિ કીર્તિ, જગ.	બાવ.	ગતિ રાત.
✓કૃતિ કામ.	પ્રતિકૃતિ છત્રી,	ગૃહ પદ, જુવાન સ્ત્રી
ગતિ આલવાની	નકલ.	વસતિ ગેણી
દબ, જડ તે.	પ્રીતિ પ્રેમ, પ્રસબતા	ગતિ ધરો.
જ્ઞાતિ જ્ઞાત, નાત.	ગુહિ અશ્વ	અશ્વ માસ.
દુષ્કૃતિ અશાપ	મૃતિ આબાદી	મુકૃતિ માઈ કામ
આલ.	મૃતિ બોવ, પૃત્રી.	મૃષ્ટિમૃષ્ટિ. [ખાણ.
દુષ્ટિ નીકચી.	માતૃ મા.	મૃતુતિ મૃતુતિ, ૫-
ધૃતિ હિમત, ધીર.	મુક્તિ અમ.	મૃતિ પાદપાત,
ધેનુ ગાય.	મૃતિ મૃતિ, પ્રતિમા	દિંધર્મસામ્રાજી
નનાન્ટ નહંદ.	✓માતૃ દેગણુ કે જે.	પ્રગટકો.
નીતિ ચાત્રીતિ.	શબી.	અસુ બેન.

અજ્ઞ ૫. ઇત્યાંક.

કવ્યજૂઝ દગા-

અર્થ (૩૫) + કૃ

અધ્યાન ન. ૫ાન

યને જમાઈ ને

અવિગત આપ-

આશ્રમ ૫. આશ્રમ

ગમનો બનેલી.

સો, ૧૨૧૬ ૧૬

मंथित ५) ६२५, अधिकृत ५५५ कपीवल ५ जे ३१ [२५५ वल ५ १, ५२५ वीर विश० अह २, निन्दा श्री. ५६- ५० निपुण निवे० पुशि- या, ५१५ न (७५) + प ५ ४, आत्मने ७५५ ५३ नी- ५५३	पश्चान् (अ०५५) ५५ विण्ड ५ मन्नाने ५५५ ५५ आपवाभा आ ५५ ५५ प्रकर्ष ५ अत्यतता आ (७५) + प्रच्छ [पृच्छ] आ- त्मने ५५ लेनी, विषय भागवी उहु निवे० ५५ मदन ५. कामदेव लोभ ५. लोभ	विवर ५ शुद्ध शमूक ५ अ५ भासुमनु नाम. शान्ता श्री गमनी ५५ शूद्र ५ शुद्ध आ (७५) + श्लिष ५५ नि (७५) + सद् [निरीद] ५ १, ५२५ ५५ सनिधि ५ ५५ प्र (७५.) + मू ५ ५५
---	---	---

स्त्रिह ५ ४, ५२५. गेह २५५.

नाथ

गुजनरा कीर्तिलोके मसरति । मकटे धीरो धृति न मुञ्चति । राम प्रीत्या पुनमाश्चर्ययति । मुक्तये दव भवति । यभागा वमया आगच्छत् । मदनो रमेव लभ । मृगया पालक ईश्वर । गुह प्रकर्ष कीर्तये भवति । भूमी निरीयति । प्रमातुर्कथ्यशुद्धस्याश्रम राम ग्य मानरा अगच्छन् । गानुर्नान्तर चावृत्तन सीता पश्चात्तगच्छासनुर्गुहम् ।	रघो पिता वसिष्ठस्य धनुमरक्षत् । नारायणस्य कृतयो हर प्रीये न भवति । श्रुया शूद्रो नाधिक्रियते । मुख्याणां स्तुतीनिन्दा वा न गण यन्ति बुधा । प्रकृतिभिर्ज्ञेय सेव्यते । गोपा धनु रक्षति । वधो नरा जलमानयात् । श्वश्रुर्गोमानरि स्निह्यति । उद्रम्य कानि पदगति । मुहुर्निनां फलमनुभवति । लोभेन शुद्धिश्चलति ।
---	--

હરિ મકૃન્ધા સાધુર્વતને । [ત્ । | સ્મૃત્યા ધર્મ કથને ।
રામ પિત્રે માત્રે ચ પિષ્ઠાનયચ્છુ | દુઃખ દુષ્કૃતેભ્યઃવને ।

ગીતા નણુદના ૪૨ ને યગગને
નમી

નિશ્ચામિત જાતે ક્ષત્રિય હતા

છીથી (તે) બ્રાહ્મણ થયો

રામૃદ રી એટલે છે

મીતાએ હમેશા સાસુને ખુશી

કરી [રિવાજ છે

ગજને પ્રધાન ગજનીતિમા

સ્મૃતિએમા મનુની ગ્રેહ છે

હરિએ ગત ધ્યાનમા ગાળી*

ધ્યેએ અર્ધિ છતાડથી આ

વેડે

મહાગદ્દ દેશમા જીવાન મી

એના વિાચ વખણુ

લાયક છે

ગમે (પોતાની) બે ન સાતન

નેઈ અને (તે) માને નમી

ગમે (તે) માણુમને (તેની)

જન પછી

માણુમા આખાદી આહે છે

વેશની પડારામા યુદ્ધાએમા

એની બુદ્ધિ પ્રતિમાઆ છે

કેણુને બુદ્ધિ કરીએ છે

સંવાલ

૧ (ક) ઉકારાન અને કંઠગત આનિત નામોના રૂપ
મગખાવો

(લ) કંઠગત તથા ઉકારાન પુલિતગ નામોના રૂપો મારે
આલિંગ ઉકારાન અને ઉકારાન રૂપ સંખ્યાએ આ આલિંગ
નામોમા ને વિકલ્પે રૂપ થાય છે તે શાને મળતા આવેછે ?

(ગ) સ્વમ્ માતૃ પિતૃ, વજ્ર, ગતૃ ૫૦ ના રૂપો મળિમા
મગખાવો

૨. ઉકારાન તથા કંઠગત વિષેયોનુ નામીજ્ઞતિ રૂપ ગા
રૂપિ થાય છે ?

૩ નીચેના નમોન રૂપો આપો -

નનાડ, સ્વમ્, મરિ, વર્તન, ગધુ, રાતુ વર્ત, નીન, કૃતુ
પુ. સ્ત્રી દર્શ

* નાં ચાતુ વાપરો

† ઉકારાન વિશેષએનુ નામીજ્ઞતિ બમ મળે ૧૪ રહે છે
અથવા નો મળમા ૬ ઉનેરી ઉપજાય છે

‡ ઉકારા વિષયિ વાપરવી

પાઠ ૨૨.

આસાર્થ.*

પરસ્પેષદ પ્રત્યય

	એકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
પુરુષ ૧	આનિ	આવ	આમ
પુરુષ ૨	૦	તસ્	ત
પુરુષ ૩	તુ	તામ્	અન્તુ
	વદાનિ	વદાવ	વદામ
	વદ	વદતમ્	વદત
	વદતુ	વદતામ	વદન્તુ

આસાર્થના પ્રત્યયો લાગતા પ્રથમ ધાતુઓને વિકલ્પ પ્રત્યય તોડવામાં આવે છે.

શબ્દ

મનૂત ન. અમલ્ય	અનુ(ઉપ) + મૂ અ-	વત્સ પુ. પુત્ર.
મમિધાન ન નામ	નુભવતું, શિખતું.	વયમ્ય પુ. મિત્ર
સ્પર્શ પુ. શિખા-	મા અખ્ય નહિ.	શઙ્કા સ્ત્રી. વહેમ,
મણ. [ખાળક]	સ્ત પુ. રસ	રાક.
દિવ્ય પુ. બરગુ	ગત્તી સ્ત્રી. ગણી.	સર્વદા અ. હમેશા
દુર્ગ ન. મકડામણ	રે રે અ. અરે, અરે.	સૌમ પુ. યસમા વ-
ગાડ પુ. પાઠ, [ભણ]	વદા પુ. કૃળ, પેટી,	પણો એક વેતો
મદ્ર ન કલ્યાણ,	ઓવાદ	દે તેનો રમ

વાક્ય

સત્ત જયતુ ।	રે રે । મા વિનયં સ્યન્ન ।
વત્સ પિતર મળમ ।	સઘ્વૌ પુત્રાગ્યાનયતમ્ ।
અયોધ્યા દુતા ગચ્છન્તુ ।	વયસ્યોપવનં મનિશાવ ।
પુત્રારશ્મરોહતામ્ ।	જનં નયઃ પૂત વિવ ।

* અમ્ અને અહ ધાતુના આસાર્થરૂપો બીજી ચોપડીમાં આપ્યા છે

કથં વ્યાઘ્રાણાસંનિધૌ નિવસાનિ ।
 લોકો દુર્ગાણિ તરતુ મદ્રાણિ
 પશ્યતુ ।
 નરાણા વ્યાધયો નશ્યન્તુ ।
 મયુરો માસાદસ્ય શિખરે નૃ-
 ત્યતામ્ ।

લાલકા અનૂતં મા વદત ।
 આમનયોર્નિષીદતમ્ ।
 ડિમ્બ જનનીમાદ્વય ।
 ભૂપતયઃ સર્વદા મજા ધર્મે
 રક્ષન્તુ ।
 જનઃ સદાનન્દમનુભવતુ ।

(તમારા) બાઈનું નામ કહેા.
 હે બાળકો (તમે) નિશાને
 જાઓ ને પાદ શીઓ.
 ગાળ શણીને રહે.
 આપણે ડાહ્યા માણસોની શિ-
 આમણીને અનુસરિયે.
 રેવો પ્રસન્ન થાય
 અરે હરિ અને માધવ (તમે)
 બડબડે મા

આ પ્રમાણે માણસોના શવ
 ઝીંકા દેના થાય.
 ગરુડોને ધન આપ.
 હે ચાંડાલ બ્રાહ્મણને અડક
 (અમે) સોમગમ પિયે.
 (તે) (પાતાના) કુળનાં મા
 કામો મંજારે. [લાયક થઈ
 (અમે) માણસોના વખાણો
 મમની દુનેહવિષે શક તત્તે

પાઠ ૨૩.

આગાર્થ. (માધ્યમ.)

આખરે ૫૯ મંત્ર થય

પ્રકર. ૧	અંક ૧ મન	કિયમન	મંત્ર ૫૨ ન
પ્રકર. ૨	તે	ધાર્યં	ધાર્યં
પ્રકર. ૩	મ્	દ્યામ્	ધ્યમ
પ્રકર. ૪	નામ	દનામ	ધન્નામ
	મોદે	મોદાર્યં	મોદાર્યં
	મોદન્વ	મોદ્યાન્વ	મોદ્યાન્વ
	મોદનામ	મોદનામ	મોદનામ

धातु

(७५.)+ञि आत्मने. क-	मन् ग ४, आत्मने. विभाग्युं,
तेह भेजयती.	मान्युं, धारयु
ते (७५.)+पद धातु ३२यु.	प्र (७५.)+तृन् भंड्युं, कभे
आमय्युं	लागयु.

नाम

भिलाप पु. द्वाड, भनोय	देवदत्त पु अेक भागुसनुं नाम
आचार पु. योग्य वर्तायुक,	पार्थिव पु. गण.
आय	वार्ता श्री. पात, अण्य, ८-
नल पु लु२यो	डीकत

वाक्य

प्रभुभि सह युध्यस्व ।	कन्ये गीतं शिक्षिताम् ।
धनं रसाग्न्यं लभताम् ।	भर्तारं सेवेयाम् ।
हृद्या गुह्यं वन्दताम् ।	कथं दुःखं सहै ।
नाया हिताय पार्थिवा. प्रवर्त-	कीर्तये यतामहे ।
नाम् । ८	भुषते निनयमा ।
वानुर्गुणान मा श्रयन्ताम् ।	जनाना धर्मोभिलाषो वर्ध-
मग धान्यस्य समृद्ध्या भेद-	ताम् । ६
न्नाम ।	शृगाली स्त्रियेताम् ।
भाचार प्रतिपद्येभाम ।	वार्ताः श्रूयन्ताम् ।

१०११ना रात्र्या यद्यडे.

१) देरी आय

१मे) मङ्कतनो अभ्यास गड
३२.

(आपने) इच्छना दुःखनेनामे
गर्भ

(जि) पुस्तके अहिं अलुप.

(१मे जि) देवदत्तने गडन धागे.

(१मे) मालुमेनी आयादीमां
अुशी याग्या

हे पुत्र्या (१) म

अं प्रकागे

भाजमे अभ्यास कामशी पारि.

કેટલાંબક વાતુના ભૂતકમણિરૂપ દૃતોની યારી /

મસ્ કકડુ	અમ્ન	નશ ફના યડુ	
આણ મેડ ૧૩	આસ	જતા મહેવુ, નષ	
કેમ્ મટાડુ ✓	કાત	પચ્ ગાડવુ, પકવવુ, પક્	
કુળ લીસોગી ડરવા, ✓		પદ જવુ,	પમ
એડડુ, કૃષ્ટ		પુષ પોપવુ,	પુષ્ટ
ક્રમ જડુ ✓	ક્રાન્ત	પ્રચ્છ પૂડવુ	પ્રષ્ટ
કુધ ડેપડુ, ✓	કુદ	વન્થ બાધવુ,	ગદ
ક્રમ યાકીજડુ, ✓	ક્રાન્ત	મજ્ઞ મેડવુ,	મક્ત
મમ માફ કડવુ ✓		મન વિચારડુ મા	
૧મડુ ક્ષાન્ત		૧ડુ,	મન
મુખ ખાખખડુ ✓		મમ્જ [મા] ડુબ	
આડુગ યડુ મુખ		ડુ, ✓	મન
લન ખો ૧,	લ્હાત	મુન્ન ડો ૧૧	મુન્ન
ગમ્ જડુ	ગત	મુ-લેના યા	મુન્ન
મુન્ન મા ૩૨ ✓	મૂદ		મુન્ન
જન ઉત્પ ૧ યડુ	નાત	યા પૂજડુ	કષ્ટ
મુવ ધગડુ ✓	પુષ્ટ	મુન્ન લેડડુ	મુન્ન
ત્યજ ૧જડુ	ન્યક્ત	મમ આગળડુ, ✓	મધ
— બાગડુ,	દમ્ધ	મમ મમડુ,	મન
નિજ ૧તાલડુ	નષ્ટ	રુદ્ધ ડેડડુ, ✓	રુદ્ધ
દુવ દેપિત કડડુ	દુષ્ટ	નમ્ મેડવુ,	લન્થ
નકા જોડુ	દૃષ્ટ	નુમ્ લોખ કડવો,	લુન્થ
ધા કકડુ ધાગડુ		પચ્ ખો ૧૩, ✓	ઉન્ન
કડવુ લિત		પદ ખોલડુ,	ગદિત
માત તિમ્માડ પૂડ		પદ લઈ જડુ, ✓	કદ
૧૧ડુ પૃષ્ટ		પિન્ન ખેડડુ	પિષ્ટ
૧મ ૧મડુ નન		પૂન લેડડુ, ✓	પૂન્ન
		ગમ વખાપડુ,	શમ્ન

शम गान यजुं,	शान्न.	मज्ज भोज्यं, तज्जुं, मृष्ट.
श्लिष्ट भेद्यं,	श्लिष्ट.	मृष्टं अज्जुं, मृष्ट.
सह यमजुं,	सोद.	हन हल्लुं, हन.

गोष्ठ

उटज पु. उपजुं.	पङ्क पु. अज्ज.
उपाय पु. धिमाज्ज.	पीडा भी. अज्ज.
कुम्भकार पु. कुम्भार	मति भी. मति.
कूप पु. कुपो.	मद पु. मति.
घट पु. धो.	यज्जिय निये. यत्त संयरी.
उत् (उप) + धृ ग १, उभय	समर्थ निधि. राजिमान
उपायजुं, उपायजुं, अंथीअज्जुं.	सर्प पु. भाप.

वाक्य

जलं पातुं नदीमगच्छत् ।	गृहं प्राविश्य क मातेयपृच्छत् ।
कुम्भकारेण घटः कृतः* ।	लक्ष्म्या मदेन स्पृष्टोऽस्ति ।
हरिणा सपौ दष्टः ।	रामेण बहवः कृपास्तदागाश्चो-
धार्मं गन्तुमिच्छामि ।	त्ताताः । [मयच्छत्]
जनाना पीडाः परिहर्तुमीश्वरः	एवमुक्तो हरिर्ब्राह्मणाय धन-
समर्थोऽस्ति ।	अश्वमारोद्धुं मतिर्जाता ।
भार्यो त्यक्त्वा वनं गतः ।	अत्रूत् जित्वा नगरी प्राविशत् ।
रामस्य पीडा नष्टा ।	सर्वाभिः प्रष्टा ललनाऽलज्जन ।
उपायश्चिन्तितः ।	हेज्ज. सोद. मतिनया । [क्तः]
गृहं प्राविष्टः किकरः ।	पृथिव्या चगितुं यज्जियेऽश्वो मु
शम्बुकेन कविता वात्तां धुवा	जनाप्रतिनिधय रामो राज्यं क-
रामोऽमुद्यत् ।	र्तुमारभत ।
नद्यास्तरे चिरं विद्वन्घाटजं	पङ्कं पतिता धनुमुहरति ।
निवृत्ता सीता ।	रक्षितोऽग्निं देवेन ।

* आरी इति जे वाक्येभां व्युत्पद्यत वापरेसो दोष त्या भाति
द्विधापद अन्धकारं समज्जु

† मृष्टं धानु उपरथी देवधं ३८१

શય ગાથવા કાઈપણ ફેરફાર વિના પુસ્તિકા તથા સ્ત્રીનિગ
શ્લોકોત નામને લગાડાય છે; પરંતુ તે નામોના મૂળ રૂપમાજ
કરલાક ફેરફાર ચાય છે, તે હવે જાણાવીશુ.

૧. કેટલાં એક નામો એવા હોય છે કે તેમનું મૂળરૂપ પ્રત્યય
લાગતા એક ને એકવચ્ચ રહેછે. આ નામો પુસ્તિકા હોય કે
સ્ત્રીનિગ હોય તોએ પણ તેમના એક સરખાજ રૂપ થાય
છે; ઉ-મૂમત્ પુ. મરુત્ પુ. દવદ સ્ત્રી. ઈ.

મરુત્ પુસ્તિકા.

	એકવચ્ચન	દ્વિવચ્ચન	બહુવચ્ચન
પ્ર તથા મ	મરુત્*	મરુતૌ	મરુત
દ્વિતીયા	મરુતમ્	"	"
તૃતીયા	મરુતા	મરુદભ્યામ્	મરુદિ
ચતુર્થા	મરુતે	,	મરુદ્ય
પચમી	મરુત .	"	"
ષષ્ઠી	"	મરુતૌ.	મરુતામ્
સપ્તમી	મરુતિ	"	મરુતુ

વાચ્ સ્ત્રીનિગ.

પ્ર તથા મ	વાકા	વાચી	વાચ
દ્વિતીયા	વાચમ	"	"
તૃતીયા	વાચા	વાચ્યામ	વાચિ

* પદને અને એકથી વધારે બ્યજન હોય તો તેમાનો પહેલોજ
કાયમ રહે છે અને બીજા બધા છોડી જાય છે, ઉ મરુત + ત = મર
ત્સ = (ત નો સોપ થતા) મરુત

† જ કે જ પછી અષોષ અક્ષર આરે તો તે જ કે જ નો ક
અને અત રૂપ કે અનુનાસિક સિનાય ધોષ અક્ષર આરે તો મ
થાય છે આ અક્ષરો પદને અને આવ્યા હોય તોપણ એ ફેરફાર
થાય છે અનુનાસિક સિનાય કાઈપણ બ્યજન પદને છેડે આવ્યો
હોય તો તેને બદલે તેના વર્ગનો નકલે પહેલો કે ત્રીજો મુકાય છે

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
૨૫ી	વાચે	વાગ્ધ્યામ્	વાગ્ધ્યઃ
૨૬મી	વાચઃ	"	"
૨૭ી	"	વાચોઃ	વાચામ
૨૮મી	વાચિ	"	વાલુ ^૯

૨. યત્ અને વત્ છેડવાળાં નામોનાં નરૂપતિ એકેષ્ઠ
માં ૩૫૦માં જ ની પૂર્વે જ ઉચિત્ત્વ છે.

મગવન્ પુલ્લિંગ.

પ્રથમા	મગવાન્	મગ્વાન્નો	મગવન્નઃ
દ્વિતીયા	મગવન્નમ્	"	મગવન્નઃ
તૃતીયા	મગવતા	મગરદ્ધ્યામ	મગરદ્ધિઃ
ચતુર્થી	મગરતે	"	મગરદગ્ધ્યઃ
પંચમી	મગરતઃ	"	"
૬મી	"	મગરનોઃ	મગવતામ્
૭મી	મગરતિ	"	મગરન્તુ
મનોધન	મગાન્	મગન્નો	મગવન્નઃ

૩. આ ૩૫૦માં અને વર્તમાને ક્રૂંતના પુલ્લિંગ ૩૫૦માં
માત્ર એકલોત્ત તકાવત છે, કે પ્રથમાના એકવચનમાં ઉપર
જે જ લિપિ ક્રેમાંમાં આવ્યો છે તે આમાં દમવાર મુદ્દે છે;
૧. મગવન્ ૧. ૬. મગવન્ ૨. એ.

૪. અંતરનાં નપુંસક નામોની પ્રથમા, મનોધન અને
દ્વિતીયાનાં રૂપેના પ્રયોગો નીચે પ્રમાણે છે—

એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
૦	૬	૮

અત્ય વ્યજનને અનુનામિક કે અર્વરતર ન હોય તો તેને બહુવચનનો દ પ્રત્યય લગાડવા તે અત્ય વ્યજન પૂર્વે ન્ ઉમેરવા છે. અકાગત નપુમકલિંગ નામોની પેઠે અદિપણુ બાકીની નિબદ્ધિના ઉપો તેમને મળતા રૂપના પુદિનગ નામના જેવા થાય છે.

જગત્ ન	જગત્	જગતી	જગન્તિ *
ગચ્છત્ ૫. ૬	ગચ્છત્	ગચ્છન્તી	ગચ્છન્તિ

૫. પ્રથમા, મનોરન અને દ્વિતીયાના દ્વિવચનના વર્તમાન કૃંતનાં નપુમક રૂપ સ્ત્રીલિંગ અગ એવાજ છે, મવન્ ૧ ૬ મગન્તી સ્ત્રીલિંગ અગ અને નપુંસક દ્વિવચન; વિશન્ ૫ ૬ વિશન્તી કે વિશતી સ્ત્રીલિંગ અગ અને નપુમક દ્વિવચન.

સાબ્દ.

આપદ્ સ્ત્રી આરત, પડતી
આયુષ્મત વિરો લાગી ઉમ-
રવાણી.

ગુણવત વિરો યુણવાન્
જગત્ ન વગત
દૃશદ સ્ત્રી પાથ
ધીમત્ વિરો બુદ્ધિમાન, ગણુ
વચ્ચત્ વિરો. પગડીન
પ્રતિપદ્ સ્ત્રી. પડને.
મગત્ વિરો દિવ્ય, પૂજ્ય
મગત્ મર્વ આપ, પું.
મૃમત ૫. ગગત

મરુત્ ૫ પવન, દેવ [મેદુમ.
મૃર્તિમત વિરો. પ્રત્યક્ષ, આ-
વશસ્ત વિરો પ્રખ્યાત.
વાચ્ સ્ત્રી વાણી, વાચા.
વિદ્યુત્ સ્ત્રી વીજળી
શબ્દ સ્ત્રી રાદકતુ.
શ્રીમત્ વિરો. આ માત, ગુખી
સવદ સ્ત્રી. મપત, ચકતી
સુખમાત વિરો મુખી
સુહૃદ ૫ મિત્ર
હુનમુજ્ ૫ અગ્નિ
વિચત્ ન આકાશ

* વત્ અને મત્ છેડાનાજા વિશેષણો અને વર્તમાનકૃદોનાં સ્ત્રીલિંગ અગ ર્ ઉમેરવાથી થાય છે ઉ — આયુષ્મતી સાંખ્યા આપરદારાણી પરંતુ પેટેલા, ચોથા અને દગમા ગણના ધાતુના વર્તમાનકૃદોને આ ર્ સામતા અન્ય જ ની પૂર્વે ન આવશે ઉમેરાય છે અને છકા ગણમા વિચ્છે ઉમેરાય છે

ઉપ (ઉપ.) ન રૂઢિ ન સંખ્યા-
જનું, ન ગણકાનું.

કાર્તિક પુ. કાર્તિક મહિનો.

નલ પુ. એક રાજનું નામ.

મહોત્સવ પુ. મોટો ઓજસ્ય.

મૃગ પુ. હરણ, પશુ.

વાસુદેવ પુ. કૃષ્ણનું નામ.

વિદ્ ગ ૪, આ મને. હેવું.
થવું.

વર્તમાનફલંત.

કુર્વન કમું.

ગચ્છત્ જનું.

જયત્ જીતવું.

નોદયન્ પ્રેરવું, હાંકવું

વચ્ચત જોવું.

વસન્ વસવું.

જાસત્* રાજ કરવું.

વાક્ય

નૃશંભિર્મયો ગુણવ્રતામપિ ભયં ત્રિ-
યતે ।

ચન્દ્રસ્ય પ્રસંગઃ દારદ્યાહ્વાદકો
ભવતિ ।

ભિયુતા સદ મેષો વિચિત્રિ વર્તેતે ।
વન્મ આયુમાન્ ભવ ।

નમો ભગવતે કામુદેયાય ।

વચ્ચનો † ગુરોઃ શિષ્યેણાવિનયઃ
કૃતઃ ।

દુઃખમુગ્ધ દર્શનમગ્ન્યનવચ્ચ-
શ્ચન્નઃ ।

દિનંતુ ‡ ગન્તુન્મુ નારાયણઃ
ગચ્છિતોઽજાત ।

ધીમન્તો લોકે યદારવન્તો ભવ-
ન્તિ ।

રામો મુર્ચિમાન્ ધર્મ દય ।

જયત્ જયન્ મૌપેક્ષરા ।

ભવદિરાદિષ્ટઃ કિકર્ગે નગરમગ-
ચ્છન્ ।

મમ્ના ભર્તૃર્જનં દ્રષ્ટુમિચ્છતિ ।

કાનીનાં વાશુ માયુર્ગમાન્તિ ।

મુહુર્દોચનમલ્લહર્નીયમ્ ।

મન્નાઃ પુરઃ સદાગચ્છન્નિતિ
શ્રીમતો દેવગ્યાતા ।

મર્દો જાસતિ દશરથે મૃમ્વતિ
વચ્ચઃ મુગ્ધમાગ્ધો ડભવત ।

* આ પૂરંતના ક્રોધમાં નૃ નો ઉમેરો થતો નથી.

† આ અનાદ્યશર્ચ પદીના રાખતો છે, તેનો અર્થ "ગુરુ
રેખતાં છતાં એ" એ શબ્દે કરી થાય છે.

‡ આ સનિસમમીનો રાખતો છે તેનો અર્થ 'દિવસો મયા
જતા' એનો થાય.

નારાયણ પરાધીન નથી.
હરણે જંગલમાં પત્યચેઉપર
ઘડ દ્યેનો રાગ છે [બિચે છે.
કાતિકની પડેએ મોટા આ-
ચવ છે.
(મં) (એક) છેકરાને નિરાજે
જતો જોયો. [રમાં રહ્યો.
રામ આપ્પાદ અયોધ્યા રહે-

ચદતીમાં બહુ માણસો (એક)
માણસને અનુસરે છે.
પડતીમાં માણસ મિત્રોવડે ત-
ળય છે. [જોયા
ફણે માણસોને ઘોડા હાંકતા
સંબાસીઓ જગતને જંગમ
માને છે. (પુતકરમાય છે.
બુદ્ધિમાન નાગયણુવડે (એક)

સવાલ.

૧. ગંદા પ્યાકરણના વિભક્તિના આમાન્ય પ્રત્યયો આપો.
૨. વર્તમાનકૃત સાથે તથા મૂમ્ત્ જોવાં બંધનનાં નામો સાથે જન અને મન છેડવાળાં નામોનાં રૂપો મરખાવો.
૩. વર્તમાનકૃતના તથા જન અને મન છેડવાળાં વિદ્યપણોનાં શ્રીવિંગ અગ, તથા નપુંમકલિંગ દિવચન, શી રીતે થાય છે ?
૪. જ્ઞ અથવા જ પછી અથાપ બંધન આઓ હોય ત્યારે, ધોપબંધન આઓ હોય ત્યારે, અને કશુએ ન આબુ હોય ત્યારે શું થાય છે ?
૫. ત્યારે મ નો વ થાય છે ?
૬. નીચેનાં નામોનાં રૂપો આપો.

મનિપદ, દુનધુત, મદમન (નિ.), રુદન (નિ.),
મુગમાજ (પુ. ન.) માયુમન, (પુ. ન.), દિશા (નિ.),
વરવન (પુ.), આપદ, મોદયન (નિ.) ૯. ઈ.

૭. અનાદ્યથે જાની અને મનિમખમીના પ્રોગ ઉનાદગમ સાથે સમજાવો.

પાઠ ૨૬.

અન્ અને ઇન્ છેડવાળાં નામો.

૧. પ્રથમા તથા સંબોધનના એકવચનનો સ્ પ્રત્યય લોપાય છે. (પૂ. ૭૮ ની ટીપ* જુઓ).

૨. પ્રથમાના એકવચનમાં અને બધા બંજનાદિ પ્રત્યય આગળ અત્ય ન્ લોપાય છે.

૩. પહેલાં પાંચ રૂપોમાં અ દીર્ઘ થાય છે; ૬ તો માત્ર પ્રથમાના એકવચનમાંજ દીર્ઘ થાય છે. આ નિયમ નપુંસક નામોને લાગુ પડે નથી; પરંતુ એ લિંગમાં પ્રથમા, દ્વિતીયા અને મંબોધનના બહુવચનના અ તથા ૬ દીર્ઘ થાય છે.

૪. દ્વિતીયાના બહુવચનના અસ્ પ્રત્યયથી માંડીને તે પછીના કોઈપણ સંવરાદિ પ્રત્યય લાગતાં અ લોપાય છે. પરંતુ ત્યારે અની પૂર્વે એવો જોડાક્ષર આવ્યો હોય કે જેમાંના ખીજો બંજન સ કે જ હોય ત્યારે અ ઊડી જતો નથી. પુલ્લિંગ અને નપુંસકલિંગના મપ્રમાના એકવચનમાં અને નપુંસકલિંગની પ્રથમા, દ્વિતીયા અને મંબોધનના દ્વિવચનમાં આ નિયમ વિકલ્પે લાગુ પડે છે.

૫. મંબોધનનું એકવચન મૂળરૂપથી બિન્ન નથી; નપું- મકલિંગમાં ન્ વિકલ્પે લોપાય છે.

ગત્તન પ્રલિંગ

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન
પ્રથમા	રાજા	રાજાનો	રાજાન:
દ્વિતીયા	રાજાનમ્	"	રાજઃ*
તૃતીયા	રાજા	ગત્તમ્યામ્	રાજભિ:

* અં-અ અન્ માના જ નો લોપ કરવાથી રાજન્ રથા પૂ. ૨૦ ની ટીપ* મા બતાવેલા સંધિના નિયમ પ્રમાણે ન્ નો પ્ર ધયો તે પૂર્વના જ માથે જોડાવાથી જ થયો

	अकवचन	द्विवचन	अवचन
प्रथमा	राज्ञे	राजभ्याम्	राजभ्य
द्वितीया	राज्ञ	"	"
तृतीया	राज्ञ	राज्ञो	राज्ञाम्
चतुर्थी	राज्ञि-राज्ञिनि	"	राज्ञसु
पञ्चमी	राज्ञन्	राज्ञानी	राज्ञान

आत्मन पुस्तिग

प्रथमा	आमा	आत्मानो	आमान
द्वितीया	आत्मानम्	"	आत्मन
तृतीया	आमना	आत्मभ्याम्	आमभि
चतुर्थी	आमने	"	आमभ्य
पञ्चमी	आमन	"	"
षष्ठी	"	आमनो	आमनाम्
सप्तमी	आमनि	"	आमसु
अष्टमी	आमन्	आमानी	आत्मान

नामम् नपुमङ्लिङ्ग

प्रथमा	नाम	नामनी नन्वी	नामानि
द्वितीया	"	"	"
तृतीया	नाम्ना	नामभ्याम्	नामभिः
चतुर्थी	नाम्न	"	नामभ्य
पञ्चमी	नाम्न	"	"
षष्ठी	"	नाम्ना	नाम्नाम्
सप्तमी	नाम्नि-नाम्नि	"	नामसु
अष्टमी	नामन्-नाम	नामनी-नन्वी	नामानि

गगिन पुस्तिग

प्रथमा	गग्नी	गगनी	गगिन
द्वितीया	गगिनम्	"	"

	એકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
તૃતીયા	શશિના	શશિભ્યામ	શશિભિઃ
ચતુર્થા	શશિને	"	શશિભ્ય,
પચમી	શશિન	"	"
પઠી	"	શશિનો	શશિનામ્
મપમી	શશિનિ	"	શશિપુ
મબાધન	શશિન્	શશિનો	શશિન

ભાવિન્ નપુમકનિગ

પ્ર તથા દ્વિ	ભાવિ	ભાવિની	ભાવીનિ
સમોધન	ભાવિન્-ભાવિ	"	"

બાકીના ૨૫ શશિન્ પ્રમાણે

ગણ

અનુજીવિન્* વિરો	કુશલિન્ વિરો	નાગ, યવાનું,
આકરી કરનાર,	સુખી	નીપજવાનુ
આશ્રિત	ક્ષેત્રગામિન્ વિરો	મહિમન્ પુ મિ-
અપગધિન્ વિરો	તીર્થબણી જગુ	મા
શુભેગાર	ચર્મન્ ન આમકુ.	મેધાવિન્ વિરો બુ.
અદમન્ પુ પત્થર	નામન્ ન નામ	પિમાન, ડાહ્યુ
આત્મન્ પુ આત્મા,	પક્ષિન્ પુ પાંડી	યોગિન્ નિગે જ્ઞે-
છાન, પડ	પ્રાણિન્ પુ પ્રાણી	ગો
ઉત્સદ્ગર્વિન્ વિરો	પ્રિયગાદિન્ વિરો	રાજન પુ ગણ
(ઉત્સદ્ગ, પુ	મીઠુ બોલનાર	રત્નન્ પુ રત્નો,
બાગો) ગોળા-	પ્રેમન્ પુ રનેહ, પ્રેમ	વિશ્વકર્મન્ પુ. વિ
મા બોલેલું.	ફલાશિન્ નિ કુળ	શ્વકર્મા, દેવનેક
કજ્જુકિન્ પુ અ	આધિને રહેનાર	શિશી
ત પુરનો વડો નો-	દ્રવ્યન્ પુ વ્યવ્હાર	શિષ્યગ્નિ પુ પર્વત.
કરૂ.	મર્મન્ ન ધર	સ્વામિન્ પુ વણી
કર્મન્ ન કામ	મારિન્ વિરો ય	

* દ્વિ બેડાનાળા વિશેષણાનુ સ્ત્રીલિંગ અગ દ્વિ ઉભરવાધી ધાય છે, ઉ —અનુજીવિન્ આકરી કરનારી દાસી

अनर्थं पु नृकशान्,	कोशल न दुरि-	निर्वृतिमत् निश्च
अनिष्ट	यादी, प्रसीदन्	निगतस्य पु. दु
अन्त पु न. ८११-	जगत्कर्तृ पु दुनिष्	भी.
न आनुं	उपपन्नान्, पर	परिणाम पु. ७६२,
अमात्य पु प्रान.	मेश्वर	परिणाम
अमर न आकाश	जीवित न उपनर,	पुण्यवत् निश्च पु
अनतरत् {अव	उदगी [दुष्ट	एवसादी
(७५) + नृनो	दुष्ट (दुष्टनो भू ६)	प्रियवादिन्व न भी
५ ६ } अतः	द्वैत्य न हतकापयुं	हा मोक्षायुं
आत्मजा श्री नी-	दु ग १, परमै	यानिक पु वन्या
करी [न, राम	द्वयापी पित्रा	वमुदेव पु हृष्टना
भारम्भ पु. ११३आ	न कदापि (अ०१	आपनु नाम
उपकार पु. ७५३२	५) करीपयु नहि	शुभविश्च भार, मा
उपानह* श्री	नाश पु दानि	मलिक.
लेडो, आभु	निमित्त {निर(७५)	श्रवण न. साभणु
कुण्डित (कुण्डनो	+ मा नो अ	श्रीवेण पु विष्टप
७५ ३) अभायेतु,	६ } निर्मल, ५-	नाम
आश्रयान्मेतु	नाते	श्रम पु २५३.

वाच्य

योगिन कलाशिनो भवति ।	कञ्चुकी गायमत्त पुरे धिक्त्त
अवरारिन् मा क्षमस्व ।	पुण्य ।
अनुनीविने कुप्यन्ति भर्ता ।	अनर्थ कल्याणाय यनमानेन
दशरथस्य पुत्रा नाम्ना राम ।	रामेणामा श्रद्धामुपानीयत् ।
ब्रह्मण मन्त्रा मन्त्रायते ।	आत्मन पुत्राणां कर्मसु कौशल
रात्रि कुशली भव ।	मशसन्ति ।

* आश्रयान् अन्त्य एते अयोध व्यञ्जनादि अ १५ पर उता
न योष व्यञ्जनादि अ यय पर उता * अने पदनिम अथवा
द याधमे

૨ અન્ છેડાવાળા અને ઇન્ છેડાવાળા નામોના રૂપ સમજાવો.

૩ નીચેના નામોના રૂપ આપો.

મૂર્ધન્ પુ. મહિમન્, વર્મન્, યજ્ઞન્ લઘિમન્ કુગ
લિન્, ભર્મન પક્ષિન, સીમન, સ્ત્રી. ઈ ઈ

૪ ઇન્ છેડાવાળા નામનું સ્ત્રીલિંગ અગ શી રીતે થાય છે?

પાઠ ૨૭

સ્, વસ્, ઈયસ્ ને ણ્યસ્ છેડાવાળા નામો

૧ સ્ છેડાવાળા નામોનું રૂપમાનું અકુવચન સ રૂપના સોપ કરી, નામના પાત્ર અ પાત્ર તો તેને ઘી કરવાથી થાય છે નામના અત્ત સ્ નો વિસર્ગ કસ્ય છે (૫ ૩ ની ટીપ્ નુબ્ધો)

૨ વજનાં કસ્ય નામના સ્ ને વિગ ઈ થાય છે, પછી પો ના આપેલા નિયમ પ્રમાણે તેની સધિ થાય છે (૫ ૧૫ ની ટીપ્ અને પૃષ્ઠ ૧૭ ની ટીપ્ તથા ટીપ્ નુબ્ધો)

૩ વસ્, ઈયસ્ અને ણ્યસ્ છેડાવાળા નામોના સ ની પૂર્વ પડેલા પાત્ર રૂપોમાનું (મેશ્ય છે, તથા ઉપાત્ર અ ઘી કરાય છે રૂપમાના અકુવચનને ક્રેડે તો વાન્ અને યાન્ થાય છે

૪ દ્વિતીયાના ખુ રૂપનથી માડીને સ્વગદિ રૂપના ના ના, અને નપુમકનિગની રૂપમા દ્વિતીયા અને મળો રૂપના દ્વિતીયનનો ઈ રૂપના લાગતા, રસ્ છેડાવાળા નામોના રૂ ને રૂ થાય છે અને અત્તનદિ રૂપના લાગતા તથા નપુમકનિગની રૂપમા દ્વિતીયા અને સમોધનના અકુવચનમા અત્ત સ્ નો રૂ થાય ૩

* રૂ ની પૂર્વ બે રૂ વર માલ્યો દોવ તા થ ના રૂ થતા ૧. સોપાય ૩ - સાદ્યસ્-સુવ (૨ ૫૬)

૫. ક્રમ ૨ માં આપેલો નિયમ રૂઢિસ્ ને રૂઢિસ્ છેડા-
માં નાખીને પણ લાગુ પડે છે.

૬. નપુસકલિંગમાંતો ઉપાંતે અ આખો હોય તો પણ પ્રથમા,
દ્વિતીયા ને મંજોદનના એકવચનમાં તે લીધે કરસતો નથી.
પદ્મવચનનો જ પ્રત્યય લાગતાં ઉપાંતે જો કોઈ સ્વર આખો હોય
લીધે કરાય છે, અને તેના પર અનુસ્વાર વળાસય છે.

૭. મંજોદનના એકવચનમાં આ બધામાંથી એકનો
ઉપાંત અ લીધે થતો નથી; ઉ ચન્દ્રમ. ચિદ્રન્ ઇત્યાદિ

ચન્દ્રમસ પુલ્લિંગ.

	એકવચન	દ્વિવચન	પદ્મવચન
પ્રથમા	ચન્દ્રમાઃ	ચન્દ્રમસી	ચન્દ્રમસઃ
દ્વિતીયા	ચન્દ્રમસમ	"	"
તૃતીયા	ચન્દ્રમસા	ચન્દ્રમોભ્યામ	ચન્દ્રમોભિઃ
ચતુર્થા	ચન્દ્રમસે	"	ચન્દ્રમોભ્યઃ
પ્રથમી	ચન્દ્રમસઃ	"	"
પદ્મી	"	ચન્દ્રમસોઃ	ચન્દ્રમમામ્
મધ્યમી	ચન્દ્રમાસી	"	ચન્દ્રમઃસુ-સુ
મંજોદન	ચન્દ્રમઃ	ચન્દ્રમસી	ચન્દ્રમસઃ

ચિદ્રસ્ પુલ્લિંગ.

પ્રથમા	ચિદ્રાન	ચિદ્રાસી*	ચિદ્રાસઃ
દ્વિતીયા	ચિદ્રાસમ	"	ચિદ્રાસઃ
તૃતીયા	ચિદ્રાસાં	ચિદ્રાસામ	ચિદ્રાસઃ
ચતુર્થા	ચિદ્રાસે	"	ચિદ્રાસઃ
પ્રથમી	ચિદ્રાસઃ	"	"

	એકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
પ્રથમ	વિદુષ	વિદુષો	વિદુષામ્
સપ્તમી	વિદુષિ	"	વિદુષુ
સંબોધન	વિદુન્	વિદુસૌ	વિદુસ

શ્રેયસ્ પુલિંગ

પ્રથમા	શ્રેયાન	શ્રેયાસૌ	શ્રેયામ
દ્વિતીયા	શ્રેયાસમ્	,	શ્રેયસ
તૃતીયા	શ્રેયસા	શ્રેયાભ્યામ્	શ્રેયાભ
ચતુર્થા	શ્રેયસ	"	શ્રેયોભ્યઃ
પંચમી	શ્રેયસઃ	,	
ષષ્ઠી	,	શ્રેયસાં	શ્રેયસાં
સપ્તમી	શ્રેયસિ	,	શ્રેય મુ-સ્તુ
સંબોધન	શ્રેયન્	શ્રેયાસૌ	શ્રેયાસ

મનસ્ નપુમ્સલિંગ.

પ્ર દ્વિ અને મ મન	મનસી	મનાસિ
બાકીના ચન્દ્રયમ્ પ્રમાણે		

તાસ્થિવસ્ નપુમ્સલિંગ

પ્ર દ્વિ અને સ તાસ્થિવન્	તાસ્થુમી*	તાસ્થિવાસ
બાકીના વિદ્વસ પ્રમાણે		

આચર્ય શ્રીલિંગ

પ્રથમા	આચિઃ	આચરૌ	આચરઃ
દ્વિતીયા	આચર્યમ	"	"
તૃતીયા	આચર્યા	આચર્યામ	આચરિભિ
ચતુર્થા	આચર્ય	,	આચરિભ્ય

* જ્યારે છેડાનાના નામાનુ સ્વર્ણિંગ અથવા નપુમ્સલિંગની પ્રથમા દ્વિતીયા અને સંબોધનના વિવચન જડુ છે. દ્વયમ્ અને ઇયમ્ છેડાનાના નામાનુ સ્વર્ણિંગ અથવા નો માત્ર દ્વિ ઉપરનાથી થાય છે.

	એક નમન	દ્વિવમન	બહુવમન
પચમી	અર્ચિવ	અર્ચિર્મામ્	અર્ચિર્મ્ય
૧૬ી	,	અર્ચિપો	અર્ચિવામ
સપ્તમી	અર્ચિણ	,	અર્ચિ પુ-પુ
અષ્ટાદશમી	અર્ચિ	અર્ચિપો	અર્ચિવ

રાખ્દ

મધ્યપિવસ્ વિશે વસેડ	મનસ ન મન
કનીયસ્ વિશે વધારે નાનુ	યશસ્ ન કીર્તિ
ચક્ષુસ ન આખ	રક્ષસ્ ન રક્ષસ
ઉન્દસ ન પેદ	રજસ ન ધુળ, પરાગ
જ્યાયસ્ વિશે વધારે જાડુ	વક્ષસ ન ઝાડી
તપસ્ ન તપ	વચસ્ ન વચન
તમસ્ ન અધાર	વનોકસ વિશે વનમા રહે-
તસ્થિવસ્ વિશે ઉભેલુ	નાર
તેનસ્ । તેજ તાપ [રેખાર	વયસ ન ઉમર
દિવોકસ પુ દેવ સર્ગમા	વાસસ્ ન હુ ૧૩ કપડ
દુર્વાસસ પુ એક કપિનુ નામ	વિદ્સ વિશે બણેડ
ધનુસ્ ન કામડુ	વેધસ્ પુ યજ્ઞ
નભસ્ ન આકાશ	શિરસ્ ન માથુ
વયસ્ । પાણી	ત્રેયસ્ વિશે ચાતુ, આ માં
પ્રેયસ્ વિશે વધારે નહાડ	સગ્સ ન સરોવર
ભૂયસ્ વિશે વધારે જાડુ	હાવસ ન બળિતન

અમૂમિ સ્ત્રી અવિપય, અંજ	ગુણિન્ વિશે ગુણવાન •
આત્રમ પુ મડ [ચર	જીર્ણ વિશે જીરણ, જૂનુ
કીત્તક પુ વિગત ગતના	દ્વારવા સ્ત્રી એક સોરેનુ
મેનાપતનુ નામ	નર વિશે નરુ. [નામ
કુશ પુ । મના પુત્રુ નામ	પરિહિન વિશે પહેરેડ
કૂત (કુ ને ૪ ૬) રથપેડ	પાન્થ પુ મુખાકુ

• આ તથા દુયસ શબ્દનાં ૩૧ અર્થસ પ્રમાણે થાય છે

गृजास्थान न पूज्यं कुरुषु शाखा स्त्री अण अजी ग
 सत्तांशु कुरुषु आ (७५) + थि । १८
 प्रियवदा स्त्री गङ्गुल्लानी आ + लेवा, आ
 मभीनु नाम [गन् राभवे
 भगीरथ पु अक श्रवरी श्वेत विरो धाणु
 लिङ्ग न व्रति (२।१ ई के सतप्त (सम + तप ने। न
 पुरेप + मा । १५।१३) तपेते, तापथी भवेते
 रि (८५) + आण व्यापु छानु
 धनु (७५) + मन । कटेरी, क म + कङ्क, म गता आत्र
 उत् (८५) + यत् (उद्यत्) । ५ अ । १२
 व्रज ग १, ५२२ मे वृषु
 आ (८५) + ह् आहु मय करो

न प

मुनयो वनैकसा भवन ।	गङ्गा । तस्मि महान ।
दवान दिवौकसा वदन्ति ।	मनसा हरि प्रान ।
कर्नायाम भ्रातरमाद्यय ।	तपसा फलमनुभवन् ।
कुगा लवस व्यागन् आता ।	दुवासा पाण्डुताना वसान
मेयसा जनान् स्मरान कृष्ण ।	ग-उत् ।
उदम्य उदममै मतम्य ।	भूगामा न गायरागया वनैव ।
गमाभिर्नभा व्याप्यन ।	समा रसा न हरा गगाय
गमगी परिहन् क-गा ।	न । [धृग्न ।
धरमे वन ।	गङ्गायाः पाना आतर्ना

दिहाङ्गपदिष्टो दगम्या पानाहरन् ।
 भीमन वक्षाम ताडन की-का पुन्य ।
 वदन् हरी-वर्ना मार्गा ।
 नगरस्य जनान् विविदागर्वितमप-र ।
 पुनस्य तपसा मनन श-अशामाश्रय ।

• દ્વારકામધ્યુપુષો નનસ્ય સપદો મનસોઽપ્યભૂમિરભવન્ ।
વસિષ્ઠસ્ય વચાસિ શ્રુત્વા વિશ્વામિત્રેણ સહ રામસ્ય ગમન
દગ્ધરથોઽન્વમયત ।

ગુણા પૂજાસ્થાન ગુણિણુ ન ચ લિદ્ર ન ચ વય ।

હરિઃ પાણીને માને રાત	બગીચ પ્રદાને તપને ખુશી
કરી	કયાં
નારાયણનો નાન્ટો બાઈ કા	વનમા ગેનાગ કપિઓના મ-
નીમા છે.	ટો ઝાડના ડાળા અને પા
શુનિ વેદાને “છદ્મ્”	ડાના ડરાયા [એ
એવું કહે છે	મરેનરેના પાણીમા કમજો
નન પુણોનો પરાગ લાને છે	ગંગા નિહાનો પૂજે છે
પણીની કીર્તિ પૃથ્વી ઉપર	જેમ માણુમ જૂના ડાડા
પમરે	તણ દેડે અને નવા ધારણુ
પ્રિયવદા દુસામાપામેત ગધ	ફરે છે તેમ જુન જૂના રા
અને મારી માગી [ગિયો	ચીંતે છે અને નવામા
હરિઃ મારયિને રથ હાકતો	પમે છે
ગમ નાનહા બાઈ તે સેવયો	અગ્નિમા નાથેલા બળિદાન
મધુએ કામદા અને તીરે વે	અગ્નિને દેવતાઓ પામે
પ્રાપ્તિને છતી	નહિ નાય છે

સંવાદ

૧ અન્ન, દન્ન, દૈવ્યમ કે ત્યમ અનન્ન છે. નાના ના
માના રહે સરખાને

૨ વસ્તુ ના જ નુકસાન થાય છે ? અને તેમ થતા પૂંની
જ નુકસાન થાય છે

• એવમ નાની ચાહેનામાંને જ્યાં તેઓની સુખસખતા
તરી અપાંત જેઓને જોતા સુખી થતા ચાકુ હતું તેમાં પેસ
લે નયારે નુખી દતા

† જિતો ત વિ નાંતિ તપરની

ઃ નુપા વિમિત તપરની

૩ વસ્ અને ઈયસ્ કે એયસ્ છે. ગ્રવાજ્ઞ નામાના સ્ત્રી ૧૩
૩૫ સી સીતિ યાય છે ?

૪ નીચેના નામાના રૂપો લખો

નમસ ધનુસ્, જમિવસ્ (નિ) વ્યાયસ્ (નિ) વગ્
ચક્રવસ્ (નિ) લઘીયસ્ (નિ) વહુસ્, વનોદ્વસ્
(પુ, સ્ત્રી), સદિવસ્ (નિ) ઇ

પાઠ ૨૮

વિધ્યર્થ.

પ્રત્યય

પરોને ૧૬

	અકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
પુ ૧	ઈયમ	ઈય	ઈમ
પુ ૨	ઈમ	ઈતમ	ઈત
પુ ૩	ઈત	ઈતામ્	ઈયુસ્

આત્મને ૧૬

પુ ૧	એ	ઈવહિ	ઈમહિ
પુ ૨	ઈગા	ઈયાગામ્	ઈયામ્
પુ ૩	ઈત	ઈયાનામ્	ઈતમ્*

આ વિધ્યર્થના પ્રત્યયો ધાતુના નિકટ મુ પ્રત્યય ઉમેર્યા પછી
લગાડાય છે.

* વિધ્યર્થના મધ્ય પ્રથમ નૂત જે રાજ છે અપરાદ માત્ર
નીચે પ્રમાણે છે. પરોને ૫૬ પુ ૩ ન ૪ મધ્ય મનુ ને બદલ
રત્ છે, અને આ મને ૫૬ પુ ૩ બ વ પુ ૩ ને વ અને પુ ૨
અને પુ ૩ દિ વ મધ્યો મન્ત, દ, દનામ્, અને દયામ્ ને બ ને
રત્, મ, આનામ્ અને આયામ્ છે. આ મત્થયોમાર્થી ધમ્ન નિ
મધ્યોની પૂર દ અને ન્વરાદિ ન વચાની પર્વે દ્વ ઉમ (પ) છે
અન્તીજ વિસક્ષણના ૩

પરસ્મેપદ.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
પુ. ૧	વસેયમ્	વસેવ	વસેમ
પુ. ૨	વસેઃ	વસેતમ્	વસેત
પુ. ૩	વસેત્	વસેતામ્	વસેયુઃ*

આત્મનેપદ.

	યુધ્યેય	યુધ્યેવહિ	યુધ્યેમહિ
પુ. ૧	યુધ્યેય	યુધ્યેવહિ	યુધ્યેમહિ
પુ. ૨	યુધ્યેથાઃ	યુધ્યેયાથામ્	યુધ્યેધ્વમ્
પુ. ૩	યુધ્યેત	યુધ્યેયાતામ્	યુધ્યેરન્

વિધ્યયં (૧) સંભવ, આજ્ઞા, પ્રાર્થના, ઈચ્છા, આરાધનાદિ ખતાને છે, અને તેવા અર્થના સાદા વાક્યમાં વપરાય છે. (૨) રંગીતેવા અર્થના ઉપવાક્યોમાં પણ વપરાય છે. (૩) તેમજ જોર્માંનું એક વાક્ય ખીજા વાક્ય ઉપર આધાર રાખતું હોય અને હેતુ કે સારા ખતાવતું હોય તેવા સંક્રિતિક વાક્યમાં વપરાય છે.

શબ્દ.

અશ્વલેદ પુ. (અશ્વન્ પુ. ૨- સો અને શિદ પુ. થાક.) મુખાકુલીને થાક.	અહિત ન. નુકસાન, ઈલ.
અનુરક્ષણ ન. પ્રયત્ન કરવું.	આવરણ ન. આચ્છાદન, અં- તરાય, ઢાંકણું.
અગ્નિદત પુ અગ્નિ માણસ.	ઉત (અભ્ય) અથવા. [ધતું.
અપાય પુ. હરકાત.	કૂળ ગ. ૧, આત્મને. સમર્થ
અભિમૂત [અભિ(ઉપ.) + મૂ- તે જુ ૬ હમણાં, છ- તાવું.	ક્ષુદ્ર વિશે નુશ્ચ.
	ગાન ન. ગાયન.
	અર (ઉપ.) + ગાહ ગ. ૧, આત્મને. નહાવું.

* ખાત અને અર ના વિધ્યયં રૂપ ખીજા રોપકોમાં આપ્યા છે.
† સંકેત અનુક્રમનાં સંક્રિતિક વાક્યો આખાખી ખાતલ કરવાં

આ (ઉપ) + ચર્ આચર્યુ
જાયાપતી પુ દિ. ન વરવહ
તર્ ૩ ૧, ૫૨૨મે પ્રકાશવુ તપવુ
તમિસ્રા સ્ત્રી ચનિ
તૃપિત વિશે. તરસ્થ
દારિદ્ર્ય ન ગરીબ હાલત
દીન વિશે કંગાલ, ગરીબ
દુર્વેશા સ્ત્રી અવદરશ, માઠી
હાલત.

કુદ્ ન ૪, ૫૨૨મે હજો દેરા
ધીર વિશે પ્રહો, વીરજ-
વાળો

નીચેરાણ્ય વિશે (નીચેસ્
અને આણ્યા સ્ત્રી નામ)
નેનુ નીચેસ્ નામ જે તે

ન્યાયસભા સ્ત્રી (યાય પુ
ઈનમાફ અને સભા સ્ત્રી
કચેરી) ઈનમાફની કચેરી

નિસ્ (ઉપ) + વદ્ નીપદ્યુ
વદ્ ક્રીય વિશે પારકુ

પિતસૌ પુ (પિતૃ પુ દિ ૧)

ગુણ્ય વિશે પતિન [માઆપ.

પ્રથમસુકૃત ન. (પ્રથમ વિશે

પેતૃ પૂર્વે અને સુકૃત

ન મહત્તમ) ઈનુ મહત્તમ

પ્રાપ્ત [પ (ઉપ) + આપ

પૂ ૬ | પામેતૃ પદોગત

ગતિસ્ અભય મહા

મજ્ ન ૧, ઉભય સેવવુ ધાર

મામીરવી સ્ત્રી ગંગા [કર:

મૂરિ વિશે. બુ [

મોસ્* (અવ્યય) અરે, અહે

મૌન ન મુગારોવાપ મુ.

મલ્લ ન બચાવ

રક્તુ સ્ત્રી દોરકુ

મવ (ઉપ) + લમ્ ૩ ૧

આત્મને. વારણ કરકુ

અકર્મીગુ, આ વારે ગેલુ

મધિ (ઉપ) + વમ ઉપર વિ

માનો લેવો

વિપત્તિ સ્ત્રી આકૃત.

વિમાર્ગ પુ આગે મરતો, જી

આલ [વાળો

વિમુલ્લ વિશે દેરવેલા મહા

વિશ્રામનેનો (વિશ્રામકંતુ પુ

ની પચમી વિશ્રામ પુ

વિમાર્ગ, હેતુ પુ મનબ)

વિમામાતા તા ૧બધી.

સોમન વિશે સાર [ક્રમ ૬

સવ્ય આચર, વિશ્રામનુ

સમાન પુ મળા

સુકૃત) ન મહત્તમ.

સુચર્મિ) ન મહત્તમ.

સુગમિ વિશે ક્રમ ૧૦

સુકૃત વિશે તર્ક, મદ ગુણી

વ (ઉપ) + મ્ સ્ત્રી સ્વ

* આ વચ્ચે પછાત ૫૫ નવરૂપે પોષ વચ્ચે આને ના સ
નો સોપ પાયા છે

॥५५॥

निपदाभिभूतोऽपि न धर्मं न्यत्रेयम् ।
 दृष्टामि सौमं पितेद्वान् ।
 किं भो नृन्यं शिक्षेयोन गानम् ।
 भूरिणा प्रयत्नेन तत्त्वमवगच्छेः ।
 पुत्राः सुचीर्ग्नैः पितरौ प्रीणयेयुः ।
 ईश्वरस्य पूजया शान्तिं विन्देवाहि ।
 रक्षन् सपं न मन्येध्वम् ।
 दुर्दशा गते नहि क्षुद्रोऽप्यहितमाचरेत् ।
 वर्धमानं व्याधिं जयन्तं क्षत्रं च नोपेक्षेत् ।
 पाण्डितानां समाप्तं पाण्डिता मोहं भजेयुः ।
 कुमुभैः सुरभिणि हर्म्येऽनरेन्दं नयेयाः ।
 मज्जानामनुरञ्जनाय राजानं यत्तेरन ।
 पुत्रेक्षायं ज्ञपतं मजा न दुक्षेयुः ।
 यदि हर्गिर्विमार्गानिरत्नेन शोभनं भवेत् ।
 धर्मं रत्नाः मजा हारि पश्येयुः ।
 कर्त्तव्यं मानुससामनुह्येयव्यापाम् ।
 धैर्यमवलग्न्य क्षत्रभिः सप्त मुध्यथाः ।
 नारायणस्थालरगहारित्रीं निरयेत् ।
 शिरसाऽपि न शृङ्गेर्यमे वा न पश्यात् ।
 दृष्टवान् पुनरपि पुत्रा नारीश्वरमाहवक्षीरसद-
 शमं माता ।

(તમે બે) ઘેર પાછા આવો ત્યારે હાથ પગ વિગત જોઈએ
માણસોએ* મિત્રોને વિમરવા ન જોઈએ.

(૬) જો (તે) ઝાડનું ફળ ખાય તો મરે.

(૭) ચોપડીએ (બે) હાથમા લઈ જવાય.

(તમે બેએ) ગુરૂ પાસે ન્યાયચાસી નીખવુ

આદિ ઝાડની છાયામા (આપણે) બેસાયે.

રાજાએ પ્રજાને ઇન્તિયાધી બચાવવી.

(આપણે) પરમિયને શુદ્ધ અત કગણથી પૂજવો જોઈએ

(તારે) ગરીબ માણસોને ધન આપવું જોઈએ

(તમારી) કુરજોમા (તમારે) ચુકડું નહિ

માણસે ખીજનું ધન તકામતુ નહિ.

(બે) હુઆએ મગધ એ પ્રમાણે ગળ કુરમાવતો હતો

જો (આપણે) દેશના ગણુમા મર્યા હોઈએ તો કીર્તિ

મેળવિએ

માફીએ ઇનમાફની કચેરીમા હમેશા માનું જોવડું.

જો (૬) કાશી જાઉં તો બહુ મંસ્તપ્રગટકો લાઉં.

જો (તમે) જૂઠું જોસો તો ગુરૂવડે મગાએ

(પેતો) રાત્રીમા લડે એક નામરે ગળ મિપાઈએને રાત્રે

બહાર લઈ ગયો

જો (૬) ખગમ કામ કરતો જો રાત્રે તો ગુરૂ રડે દડાકે

જો ગરીબ માણસો રાત્રેમા મળે તો તેએ 'પન મેળો

માખાપ ખૂંટી થાય એકવામારે મેં મડેનાને બહુ પન

આપુ

૧૦ ૧૬એ ૧૭એ ૧૮મા અગિ પૂજવો જોઈએ

સેવાલ.

૧ પ્રથમ જૂત અને વિધ્યર્થના પ્રત્યક્ષે મર્યાપો.

૨. વિધ્યર્થ રાગા અર્થમા વપગર છે ?

* આવા સાક્યમા ગુજરાતીમાં કર્તા તુલીવામાં આવેલે, ૫૨૭
સુન્દરમાં તો કર્તા ન્યા પ્રથમામાજ ૨૨

૩. મોસ્ ના સ્ નો લોપ ક્યારે યાય છે?

૪. નીચેના ધાતુનાં વિધ્યર્થરૂપ આપો. "

મૃ, રેક્ષ, નિ (ઉપ.) + મન્ત્ર, સૃજ, જ્ઞ, ડી, મૃગ,
સ્યા, જન્, યા (કર્તરિરૂપ અને કર્મણિરૂપ), સૃ (કર્મ-
ણિરૂપ અને કર્તરિરૂપ), કૃ (કર્મણિરૂપ), અનુ (ઉપ.)
+ મૂ (કર્તરિરૂપ અને કર્મણિરૂપ), શ્રુ (કર્મણિરૂપ),
મુચ્ (કર્તરિરૂપ અને કર્મણિરૂપ) ઈ. ઈ.

૫૧૪ ૨૯.

સર્વનામ.

સંસ્કૃતમાં મુખ્ય સર્વનામ આ છે. સર્વ સધર્મ, તદ્દતે, એતદ્
આ, યદ્ જ્ઞે (સંધાર્થ સર્વનામ), કિમ્ કોણ અથવા શું
(પ્રશ્નાર્થક સર્વનામ), અસ્મદ્ હું, યુષ્મદ્ તું, ર્દસ આ,
અદસ્ આ કે પેતું. "

૧. અક્રાંત સર્વનામના પ્રત્યયો અક્રાંત નામના નેપાઠ
છે, માત્ર નીચેના પાંચ પ્રત્યયો પુલ્લિંગમાં વિલક્ષણ છે.

પ્ર. બહુ. ય. એક. પં. એક. ૫. બહુ મ એક.

ઈ સ્મિ સ્માન્ દયામ્ સ્મિન્

સર્વ પુલ્લિંગ.

એકવચન. દ્વિવચન. બહુવચન.

પ્રથમા	સર્વઃ	સર્વો	સર્વે
દ્વિતીયા	સર્વમ્	"	સર્વાન્
તૃતીયા	સર્વેણ	સર્વાભ્યામ્	સર્વેઃ
ચતુર્થી	સર્વસ્મે	"	સર્વેભ્યઃ
પચમી	સર્વસ્માન્	"	"
ષઠી	સર્વસ્ય	સર્વેયોઃ	સર્વેષામ્
સપ્તમી	સર્વસ્મિન્	"	સર્વેષુ

૨ આકાશત સ્ત્રીલિંગ સવનામના રૂપ આકાશત સ્ત્રીલિ
નામે લેવાજ થાય કે, જે પ્રત્યયો નિલક્ષણુ છે તે નીચે આપ્યા
એમાના સામ્ સિવાય શકીના પ્રત્યયો લાગતા આ દુકાવાય :

અ અક પ એક વ એક વ બહુ અ અક
સ્થે સ્થાસ્ સ્થાસ્ સામ સ્થાસ્

સર્વા સ્ત્રીલિંગ

	એકવચન	દ્વિવચન	બહુવચન
પ્રથમા	સર્વા	સર્વે	સર્વા
દ્વિતીયા	સર્વામ	,	
તૃતીયા	સર્વયા	સર્વાભ્યાં	સર્વાભ
ચતુર્થા	સર્વસ્યૈ		સર્વાભ્ય
પ્રથમી	સર્વામ	,	
૧૦	,	સર્વયા	સર્વાભ્યામ્
અષ્ટમી	સર્વાભ્યામ્	,	સર્વાભ્યુ

સર્વ ના સ્ત્રીલિંગ

૧ તથા દ્વિ મત્તમ્ મૌ મત્તૌર્ણિ

શકીના રા પુલિંગ પ્રમાણે

૩ પુલિંગ માત્ર જનદ, યત્ અને રૂપ ૨૧ સર્વનામના
રૂપ તત્ત્વો ન, દત્ત, ય અને ક આદિ પ્રમાણ ૧૧ અને
તેમના લેવા રૂપ થાય તેના થાય કે તેના રૂપ અને જનદ
નુ પ્રમાણુ એક વચન અનુક્રમે મ્ અને દત્ત ધ વ છે

૪ સ્ત્રીલિંગમા આ મનામના રૂપ તત્ત્વો અનુક્રમે ના,
જના યા અને કા આદિ આકાશત ૧૫ ન લેવા રૂપ તે
એના થાય તેના ધ ૧ ૨ ૫૧ રૂપ અને જનદ નુ પ્રમાણુ
એક વચન અનુક્રમે મ્ અને જના થાય છે

* શક્યમા મ મનજ્ઞ ૧૩૧ ૧૬૫૫ બાજન ન ૧ ૧ ૧
મના રિચ ના મોપ થા ૧ ૬ ૭ —મ ગુરુપ ૬ થા

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
નપુસકસિંગ	{ તદ્	તે	તાનિ
૧૫મા અને	{ એતદ્	એતે	એતાનિ
૬૧ીયા.	{ યદ્	યે	યાનિ
	{ કિમ્	કે	કાનિ

આત્રીનાં ૩૫ પુલિંગ પ્રમાણે.

૫. ત્રણે જિગમાં દ્વિતીયાનાં ત્રણે વચન, તૃતીયાનું એકવચન અને પદ્મીસપ્રમાના દ્વિવચનમાં એતને બદલે નિકલે એન વપરાય છે.

પુલિંગ.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
૬૧ીયા.	એનમ્ કે એનમ્	એતૌ કે એના	એતાન્ કે એતાન્
તૃતીયા.	એતેન કે એનેન		
૫૬ી, મપ્રમા.		એનયૌ કે એનયૌ.	

સ્ત્રીલિંગ.

૬૧ીયા.	એનામ કે એનામ્	એતે કે એને	એનાઃ કે એનાઃ
તૃતીયા.	એનયા કે એનયા		
૫૬ી, મપ્રમા.		એતયૌ કે એનયૌ:	

નપુંસકસિંગ.

૬૧ીયા.	એનદ્ કે એનદ્	એન કે એન	એતાનિ કે એતાનિ
તૃતીયાનું એકવચન તથા ૫૬માપ્રમાનું દ્વિવચન પુલિંગ પ્રમાણે યાવ છે.			

૨૫-૬.

મલિન્દ નિરો. બપું, મપ્રમા.	કપિલ પુ. એકે ૨૬મા મપિનું
મટ્ટી સ્ત્રી. બંધલ.	નામ.
માત્રમ ૬. નીકલે.	કાશ્વન ૧. માનું. [શન.
દ્વિ નિરો ૪૦૦ કું. મરિ. કું.	કુલીન નિરો. કું. માન, આન.

તયા મોહવાસુગ હતસ્તસ્યે | મુનયોન્નયમન |
 દુર્ગથિ નમ | યામા વિવાહા. સપુત્રે સદ
 યામ્યા ચૈર્ય કુલ તો પુરુષો | મમઝાયત તામિર્જનકસ્ય
 મજ્જાજ્વલ્યમ્ | કન્યામિ મપત્રા રાજા દગ-
 ન્તરામર્યા પુરા વ્રઢવિદો | રથાશ્વોધ્યામગહત |

યમ્યાસિ વિત્ત સ નર. કુલીન
 સ પન્ડિત. સ શ્રુતિમાન ગુગત. |
 સ ભવં વક્તા સં ચ દર્શનીય
 મર્વે ગુણા. કાશ્વનમાશ્રવન્તે ||

આઝ્મી કોણુ છે ?	તે તેજીઝ્મી અનુભવાય છે.
તેઝ્મી નો કોણુ છે ?	તે તે આમાથી આવેના છે
તે હરિની દોડી છે ?	તે માણુગો ક્યા છે ?
તેજીનુ નામ શુ છે ?	તે દેરાનો શુક મારે છે દયાથી
મને કોને ઝ્મીમ કહ્યું ?	તેઝ્મી આયા છે
તેનો વિદનો ભાઈ છે.	પણ (== તોગમા) તે દામી-
હા તે (કોઈક) માથે નિરાયે	ઝ્મી હતી તેઝ્મીને મળીઝ્મી
નયો	તેજીને માટે કુતો ના
તેને નામપણુને કોઈકઝ્મી	કુમા કુ
માને રમતો નયો	મદારાજીનો મન કયા મન-
તેમિનામાથી નો મનોદે	મા મદાર ?
તેનીમા માફના છે.	તે કોઈકીઝ્મીમાથી કાઠ માન

સંવાલ

1. નામના ફોટોથી નવું પ્રયત્ન રપો ગી || નાના વ્યુદ્ય પોટે -
2. ગીક, મન ભરે અને પ્રમાણ મનામના મનસ્વ / માને કે
 કે રમત છે અને તેમ પ્ર કોઈ બાજના નામના ને રમત
 નાન પ્ર રપોને મળતા છે?
3. મામા મથિમા મ અને નર ના સિમિતુ મુ કાર છે?
4. રદ રદ, રદન અને નાદ ના સિમિતુ મા રેલે લખો.

पाठ ३०.

पहेलो तथा जीणे पुइप सर्वनाम.

अस्मद् (हुं).

	अिकवचन.	द्विवचन.	अडुवचन.
प्रथमा	अहम्	आवाम्	वयम्
द्वितीया	माम् के मा	,, के नौ	अस्मान् के नः
तृतीया	मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
चतुर्थी	मद्यस् के मे	,, के नौ	अरमभ्यम् के नः
पंचमी	मन	आवाभ्याम्	अस्मत्
षष्ठी	मम के मे	आवयोः के नौ	अस्माकम् के नः
सप्तमी	मयि	आवयोः	अस्मानु

युष्मद् (तुं).

	नम्	युवाम्	यूयम्
प्रथमा	त्वाम् के त्वा	,, के वाम्	युष्मान् के वः
द्वितीया	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
तृतीया	तुव्यम् के ते	,, के वाम्	युष्मभ्यम् के वः
चतुर्थी	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
पंचमी	तव के ते	युवयोः के वाम्	युष्माकम् के वः
षष्ठी	त्वयि	युवयोः	युष्मानु

शब्द.

अपगधलवपु. अ-	आर्षी श्री. राज्ञी	अनृ प. अतपारो.
पयपतो सेश.	श्री. [वपन.	हामजन प. वसे,
अन् ३. १, प२२मे.	कान् ५. ३७,	सेरड.
२क्षपु ३२तुं.	जग्गम् के वजम्	देव १. नभी १.
अविश्वाम्य विसे.	+ गम् शरसे	नन्दिनी श्री. श्री-
अलुअ ३२५१२.	वपुं. वपे वपुं.	३३.

નિરસ્ત વિરો. વી-	મૂતાર્થ પુ. સત્ય,	વિયોગ પુ વિયોગ,
ખરોયેલું, નારા	વસ્તુના	છૂટા પડ્યું.
કરોયેલું.	માનિની સ્ત્રી. મદ	શિવ ન. કલ્યાણ,
નિષ્ફલ વિરો. વ્યર્થ,	-માન ખરેલી સ્ત્રી	મુખા.
કુપરદિત.	મેઘજાલ ન. વાદ-	સવિત્ર પુ. શ્રૂય.
પાર મ. ૧૦, ઉમય.	જાનું યેજું.	સાક્ષિન્ પુ. સાક્ષી,
ઓળંગવુ. [નહનું	લવ પુ. લય, ભાગ,	સાહેદી. [મવાર.
પ્રતનુ વિરો. યોજું,	અંશ.	સોમવાસર પુ. મો.

વાક્ય.

નાહમપરાધી ।	મહાં ધનં ન યચ્છસિ ।
રપુનાથઃ નિદ્રાત્યાગયોઃ ।	શિવો વઃ શિવાય ભવતુ ।
કુત્રાસ્તિ મે પુત્રકઃ ।	વાલકો યુવયોઃ પિતા કાસ્તિ ।
ભગવતિ ત્વામહં વન્દે ।	પૃથિવીં રક્તસુ યુષ્માસુ કુતો નો
માસ્માનવેધીરય ।	ભયસ્ ।
વિશ્વુર્વોઽનુ ।	યુષ્મદધિગત્તા વાત્તાં સર્વેભ્યઃ
ત્વયા સહોપવનં ગન્તુમિન્નામિ ।	ગંતામિ ।
ઔર્ધ્વ કથયામિ તે મૂતાર્થમ્ ।	તવ સુચરિતં મમેવ પ્રતનુ યતો
તમ્ય વીડાં હર્તુમસ્માભિશ્ચિન્તિત	ન દીપે કાલમાદાં મુલમન્વ-
ઉપાયો નિષ્ફલોઽભવત્ ।	ભવાન ।

મરુતા મેઘગ્રાન્નામિત દેવેનાસ્માકં સર્વે મનેરથા નિરસ્તાઃ ।

*કમરરાધલર્વં મયિ વશ્યામિ ન્યત્રસિ માનિનિ દાસત્વનં યતઃ ।

તેજાતી વાગ્મ્વર્માસ નન્દિનિ પાથિવાના

યેષાં કુલેષુ માવના ચ ગુર્ભવ્યં ચ ।

૧૦ ડાહ્યા માલુસ છે.

અમાગધી છૂટા પડનામાં દીવ-

૬ અલુખરમાદાર માલુમ છુ

ગીર યાઅર મા.

અમ તુ વહેમ લાનિએ.

આપણામાં હરિ ચેર છે.

* આ પદીનું સ્વર પ્રત્યે કહેવું છે. જ્યારે ઉર્વધી વેસ બના ગઈ પારે પુરેરે ઉન્નાદમાં આમ કયું છે

† આ વસિષ્ઠનું સીતા પ્રત્યે બોલવું છે. રામ જેના વંશમા જન્મ્યા હતા તે સૂર્યવંશીરાજ-જેના વસિષ્ઠ પુરોહિત થાય.

તારી મહેરબાનીથી અમે સં-
કટો ઝીળ્યાં.

જ્યારે તમે પર્વતઉપર ચઢ્યા
ત્યારે તમારો બોમિથે
કોણુ હતો ?

તમને આ વાત કોણુ કહી ?

મારો બાપ કાશી ગયો, અને
જ્યારે તે પાછો આવ્યો
ત્યારે તે બહુ પુસ્તકો લા-
વ્યા, અને મને તે આપ્યાં.
ત્યાં જે યજુ તે અમને કહો.

મારી ચોપડી ક્યાં છે એમ
મેં તમને પૂછ્યું.

તમારાવડે તે વખતે જે કરાવું
તે હું બાલું છું*.

સાક્ષીઓ મારાવડે સામવારે
આવવાને ફરમાવાયા.

જ્યારે તમે મારે ઘેર આવ્યા
ત્યારે મેં તમને ધાનના
દગલા આપ્યા.

તું હરાવાયો છતાં સિપાઈઓ
છતનારને તામે યયા.

પાઠ ૩૧.

અદસ્ આ કે પેલું, દદમ્ બા.

અદમ્ પુલ્લિંગ.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
પ્રથમા	અસૌ	અમૃ.	અમી
દ્વિતીયા	અમુમ્	"	અમુન્
તૃતીયા	અમુના	અમુશામ્	અમીર્મિ:

* પૃ. ૮૩ ની ટીપ ૬ જુઓ.

† અદમ્ નાં ૩૫ શિખવાની દંડી રીત:—એમ ધારોકે અદમ્
ને બદલે મૂળશબ્દ અદ છે; નેના સર્વ પ્રમાણે પુલ્લિંગ ૩૫ કરો,
એ ઉપોમાં ૬ ને ઉકાળે મ્ મૂકો, અને ૪ નાં મળેલો સ્વર એ દસ્વ
દોષ તો તેને બદલે ૪ મૂકો, અને દીર્ઘ દોષ તો ઋ મૂકો. વળીને
રૂપોમાં અદવચનમાં જ્યાં જ દોષ ત્યાં ૬ મૂકો. એટલે ઉપર સંજ્ઞા
૩૫ થયો. તૃતીયાનાં એકવચન અને બહુવચનનાં રૂપો અંજન અને
અંજ: ન ધારતાં અદના અને અંજનિ: ધારી ઉપજાયાય છે, મ્ નો ૪
થવા બાબત પૂર્વે જે ટીપ આપેલી છે તે સાનુ પાડવી. આથીજ રાંત
સ્ત્રીલિંગમાં ૫૫ મૂળ અદ ધારી સર્જની પેકે ૩૫ ૩૫ જાવાં.

	એકવચન.	દ્વિવચન.	બહુવચન.
ચતુર્થી	અમુઘૈ	અમૂઘ્યામ્	અમીઘ્યઃ
પચમી	અમુઘ્યાત્	"	"
ષષ્ઠી	અમુઘ્ય	અમુઘોઃ	અમીપામ્
સપ્તમી	અમુઘિન્	"	અમીપુ

સ્ત્રીલિંગ.

પ્રથમા	અસૌ	અમ્	અમ્
દ્વિતીયા	અમૂઃ	"	"
તૃતીયા	અમુયા	અમૂઘ્યામ્	અમૂઘિઃ
ચતુર્થી	અમુઘૈ	"	અમૂઘ્યઃ
પચમી	અમુઘ્યાઃ	"	"
ષષ્ઠી	"	અમુઘોઃ	અમૂપામ્
સપ્તમી	અમુઘ્યામ્	"	અમૂપુ

નપુસકલિંગ

પ્ર. તથા દ્વિ.	અદઃ	અમૂ	અમૂનિ
----------------	-----	-----	-------

માત્રાનાં ૩૫ પ્રલિંગ પ્રમાણે.

* કદમ્ પ્રલિંગ.

પ્રથમા	અયમ્	ઇમૌ	ઇમે
દ્વિતીયા	ઇમમ્	"	ઇમાન્
તૃતીયા	અનેન	આઘ્યામ્	અભિ
ચતુર્થી	અસ્મૈ	"	અયઃ
પચમી	અસ્માત્	"	"
ષષ્ઠી	અસ્ય	અનયોઃ	અપામ્
સપ્તમી	અસ્મિન્	"	અપુ

* આ સર્વનામના દ્વિતીયાના તથે વચનમા, તૃતીયાના એકવચનમા અને ષષ્ઠી, સપ્તમીનાં દિવચનમા તથે લિંગમા પૂર્વે આપેલા જનથી થયેલા રૂપો પણ વિકલ્પે વપરાય છે

स्वीलम

	अङ्कनयन.	द्विवयन	व्युत्पन्न.
प्रथमा	इयम्	इमे	इमा.
द्वितीया	इमाम्	"	"
तृतीया	अनया	आभ्याम्	आभिः
चतुर्थी	अस्यै	"	आग्न.
पञ्चमी	अस्याः	"	"
षष्ठी	"	अनयो	आगाम्
सप्तमी	अस्वाम्	इ,	आगु

नपुंसकलिंग

प्र. तथा द्वि. इदम्	इमे	इमानि
आशीनां ३५-पुद्गि १३ प्रभाले.		

મહત્ વિશે મોટું
લતાગૃહ ન લતામડપ, વલ-
નો માડે. [ખૂમમુશ
વરતનુ વિશે સુર અગવાણુ,
વશા સ્ત્રી દાયણી
વાસ પુ રેહાણુ.
વિપ્રિય વિશે અપ્રિય.

વિપ્રિય ન. વાક
વીચિ સ્ત્રી. રોચી, રમો.
વૃષભધ્વજ પુ. શિવ
શિવાલય ન શિવનુ દેર
સદ્ગમોત્સુક વિશે મળનાને
સારજ્ઞ પુ હાણુ. [આણુ.
સ્ત્રીગ્ન ન રનરપ યો

વામ્થ

- † રમ સારજ્ઞ પ્રિયામવૃત્તય મ્યથયે ।
- † અય સ તે તિષ્ઠતિ સદમોત્સુકો
વિશદ્ભસે મીઠુ યતોઽવધીરણામ ।
- § અમુ પુર પશ્યસિ દેવદાન
પુત્રીકૃતોઽસૌ વૃષભધ્વજેન ।
- † સ્ત્રીરત્નેષુ મમોર્વિદ્યા પ્રિયતમા ચૂચે તવેય વશા ।
- † મધુકર મદિરાલ્યા ગસ તસ્યા પ્રવૃત્તિમ્ ।
વરતનુરથવાસી નૈવ દૃષ્ટા ત્વયા મે ।
- † હસ પ્રયચ્છ મ કાન્તા ગતિરસ્યાસ્ત્વયા ક્વતા ।

* આ શબ્દનો ઉપાત્થ જ પહેલા પાંચ રૂપોમાં વાંધ વાય છે, અને અત્ય ત્ ની પહેલા ન મૂકવામાં આવે છે, સમાસના પૂર્વભાગમાં મહા રૂપ ધણુ કરીને વપરાય છે એ શબ્દનુ નપુસકલિંગની પ્રથમા વિતીયાનુ વિનયન અને નારીભવિ અગ મહત્તી વાધ છે, તથા નપુસકલિંગની પ્રથમા વિતીયાનુ બહુવચન મહાન્તિ ધાય છે.

† આ નિશાની જે જે વાક્યોઉપર મૂકેલી છે તે તે વાક્યો એક રાજના બોલેલા છે એ રાજ પોતાની પ્રિયપત્નીસાથે એક કુળમાં વિહાર કરતો હતો તેનામાં કોઈ ચમત્કારી યોગે કરી તે એકાએક અલોપ થાય છે તેની શોધમાં તે જગલના પશુપક્ષીને તેની ખબર પૂછતો રહે છે આ ચિન્હનુ બીજુ વાક્ય હાથી પ્રત્યે કહેયુ છે.

† કદાચ મને એ અગીકાર નહિ કરે એવી ધારતી રાખતી કુમારિકા પ્રત્યે તેના પ્રિયતમનુ આ બોલવુ છે.

§ શિવના બાલા એક ગાડપિયે એક જણનુ બીજા નત્યે આ કહેતુ છે.

अस्मिन्नेव लतागृहे तमभव ।
 अस्थैवासीन् महानि शिखरे गृधराजस्य वासः ।
 मनोहरा अमी वृक्षा दृश्यन्ते पुण्यधारिणः ।
 अगच्छद्भुया वीच्या दास्यम् द्रुतमानय ।

कृत किमेभिस्तव विधिय य-

दनिष्टमपाममि कर्तुमुद्यतः ।

पादानमीषां यणनो यताऽभौ

भद्रे तताऽग्नीभिरमुष्य कार्त्तम् ॥

पुंयो पुराज्यां किल कालिदामो

नाम्ना भवथो न्यवसन्कवीशः ।

• यदि प्रसन्ना भगवतीम वरं याच ।

अरिमैलोके* यच्छ्रियत तस्य कलममुष्मिन्नाके अनुभूयते ।

एभिर्वचाभिः सान्त्वय भ द्रु मिता भार्याम् ।

हे साके पुत्राविर्मा ते ।

સવાલ.

૧. કયાં સર્વનામનાં ૩૫ ઉપજાવિલક્ષણ ધ્યાય છે.
૨. અદસ્ અને દદમ્ ત્રિ. તથા અસ્મદ્, યુષ્મદ્ નાં ૩૫ આપિ.
૩. અદસ્ ના ૩૫ ઉપજાવવાની કુંઝી રીત લખો.
૪. મહત્ ના ૩૫ લખો.
૫. દંત્ય વ્યંજનપછી લ્ આવે તો સંજિ રી ધ્યાય ?

પાઠ ૩૨.

વિદ્વત્ત્વં ચ નૃપત્વં ચ નૈવ તુલ્યં કદાચન ।
 સ્વદેશે પુણ્યતે રાજા વિદ્વાન્ સર્વત્ર પુણ્યતે ॥
 વરમેકો ગુણી પુત્રો ન ચ મૂર્ખગતાન્યપિ ।
 એકશ્વન્દ્રસ્તમો હન્તિ ન ચ તારાગણોઽપિ ચ ॥
 એકેનાપિ~ મુવૃક્ષેણ પુણ્યિતેન સુગન્ધિના ।
 વાસિતં તદ્દનં સર્વં મુપુત્રેણ કુલં યથા ॥
 ઉત્સવે વ્યસને ચૈવ દુર્ભિક્ષે શત્રુવિગ્રહે ।
 રાજદ્વારે શ્મશાને ચ યસ્તિષ્ઠતિ સ વાન્ધવઃ ॥
 દુર્જનઃ પ્રિયવાદી ચ નૈતદ્વિશ્વાસકારણમ્ ।
 મધુ તિષ્ઠતિ જિહ્વાયિ હૃદયે તુ હલાહલમ્ ॥
 દુર્જન પરિહર્તવ્યો વિચાર્યાલંકૃતોઽપિ સન્ ।
 મણિના મૂષિતઃ સર્પઃ કિમસો ન ભયંકરઃ ॥
 કુર્લીનૈઃ સહ સંપર્કં પાણ્ડિતૈઃ સહ મિત્રતામ્ ।
 જ્ઞાતિમિશ્વ સમં મેલં કુર્વાણો ન વિનશ્યતિ ॥
 યો ધ્રુવાણિ પરિત્યજ્ય અધુવં પરિપેવતે ।
 ધ્રુવાણિ તસ્ય નશ્યન્તિ અધુવં નષ્ટમેવ ચ ॥
 વાદપાનાં ભયં વાતઃ પદાનાં શિશિરો ભયમ્ ।
 પર્વતાનાં ભયં વજ્રઃ સાધૂનાં દુર્બનો ભયમ્ ॥

* એક નાં સર્વનામ તરફે સર્વ જોવા ૩૫ ધ્યાય છે.

आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्यो महारिपु ।

नास्त्युद्यमसमो बन्धुः कृत्वा यं नावसीदति ॥

अस्ति ब्रह्माण्ये कर्पूरतिलको नाम हस्ती । तमवलोक्य सर्वे
गालाश्चिन्तयन्ति स्म यद्ययं केनाप्युपायेन म्रियते तदास्माकमेत-
त्तेन मासचतुष्टयस्य भोजनं भविष्यति । तत्रैकेन वृद्धशृगलेन
मतिज्ञातं मया बुद्धिप्रभावादस्य मरणं साधयितव्यम् । अनन्तरं
स बन्धकः कर्पूरतिलकसमीपं गत्वा साष्टाङ्गपातं प्रणम्याऽददेव
दष्टिमसादं कुरु । हस्ती ब्रूते, कस्त्वं कुतः समायातः । सोऽबदज्ज-
म्बूकोऽहं सर्वेर्वनवासिभिः पशुभिर्मिलित्वा भवत्सकाशं प्रस्थापितो
यद्दिना राज्ञाऽवस्थातुं न युक्तं, तदत्राटवीराज्येऽभिषेक्तुं भवान्सर्व-
स्वामिगुणोपेतो निरूपितस्तद्यथा लम्बवेला न विचलति तथा कृत्वा
सत्वरमागम्यता देवेन । इत्युक्तोऽप्ययं चलितः । ततोऽसौ राज्य-
लोभाकृष्टः कर्पूरतिलकः शृगालवर्त्मना धावन् महापङ्के-निमग्नः ।
तनूस्तेन हस्तिनोक्तं, सखे शृगाल किमधुना विधेयं. पङ्के निपति-
तौऽहं म्रिये परावृत्य पश्य । शृगालेन विहस्योक्तं, देव, मम पुच्छ-
कावलम्बनं कृत्वोत्तिष्ठ । यन्मद्वचसि प्रन्ययः कृतस्तदनुभूयतामशरणं
दुःखम् ।

સંસ્કૃત ગુજરાતી શબ્દકોશ.

અ,

મણિલ વિદ્ય. બધુ, સમગ્ર
મગદ પુ. આસડ.
મમિ પુ. દેવતા, અગ્નિ.
મજ્જુલભૂમિ સ્ત્રી. ઇંગ્લાંડ.
મચિરાત્ (અભ્યય) જલદી,
તરત.
મજ પુ. બકરો.
મજ્ઞાન ન. અજ્ઞાન.
મદ્ ગુ. ૧, ૫૨૨મૈ. બટકવું,
બમવું.
મદ્વી સ્ત્રી. ભંગમ, વન.
મતઃ (અભ્યય) આધી, તેથી.
મેતિથિ પુ. પડછો.
મતીવ (અભ્યય) અત્યંત.
મત્ર (અભ્યય) અદિ.
મથવા (અભ્ય.) અથવા,
કે, કિંવા.
મદ્ ગ. ૨, ૫૨૨મૈ. ખાંડ.
મથ (અભ્ય.) આડ.
મધિપતિ પુ. અધિપતિ, ઉ-
પરી.
મધુના (અભ્ય.) હમણા.

અધ્યયન ન. અભ્યાસ.
અધ્યુષિવસ્ વિશે. રહેલું
અધુવવિયે. અધુવ, અનિશ્ચિત.
અધ્વજેદ પુ. (અધ્વન્ પુ.
રસો અને સેદ પુ. થાકો)
મુસાફરીનો થાક.
અનન્તરમ્ (અભ્ય.) તરત.
અનર્થ પુ. અનર્થ, અનિષ્ટ.
અનુજીવિન્ વિશે. આકરી
કરનાર, આકર, સેવક,
આશ્રિત.
અનુરક્તન ન. પ્રસંનતા.
અનૃત ન. અસત્ય, જૂઠું.
અન્ત.પુર ન. જનાનખાનું.
અન્ન ન. ખાન.
અન્યત્ર (અભ્ય.) બીજે કોણે.
અપન્નિદત પુ. મૂર્ખ.
અપરાધ પુ. વાંક, યુક્તો.
અપરાધલવ પુ. અપરાધનો
લેગ.
અપરાધિન્ વિશે. યુક્તોગર
અપાય પુ. નુકસાન, હરકત.
અપિ (અભ્ય.) વગી, પણ.
અભિધાન પુ. નામ.

અભિભૂત {અભિ (ઉપ.) +
ભૂ નો બૂ. ૬} હગવાયલું,
છતાયલું.

અભિરુચિ સ્ત્રી. રમિ, ઇંડા.

અભિલાષ પુ આદના, ઇંડા.

અભિવેક્ષુર {અભિ (ઉપ.) +
સિચ્ નો હે. ૬} અભિવેક્ષ
કરવાને, ગાળ બનાવવાને

અભૂમિ સ્ત્રી. અવિપવ, અગો-
ચર.

અભુદય પુ. ચરણી.

અમગવતી સ્ત્રી. ઇંદ્રની ગજ-
ધાની.

અમાત્ય પુ. પ્રધાન.

અમ્બર ન. આકાશ.

અયોધ્યા સ્ત્રી. અયોધ્યા.

અગ્ન્ય ન. ઇંગવ.

અગ્નિ પુ. રાત્રી

અરુન્ધતી સ્ત્રી. અરુન્ધતી.

અર્ચ્ય ન. આર્ચ, પૂજનને આ-
માન

અર્જુન પુ. અર્જુન.

અર્જ ગ. ૧૦, આત્મને. -પ્ર
ઉપમર્ગ માર્ગે, વિનવડું

અર્જ પુ. પેસો, '૧૧.

અર્જ ગ. ૧, ૫૨૨મૈ. લાવક
૫૬.

અલકાર પુ. ધરણી.

અલકુનીવ વિશે. ન આદ-
ના ૧ અવુ.

અલિ પુ. બમરો.

અવ ગ. ૧, ૫૨૨મૈ. રક્ષુ.

અવતરત {અવ (ઉપ.) +

ગ. ૧, ૫૨૨મૈ. નો ૫ ૬

ઊતરું.

અવધીરણા સ્ત્રી. અવગા

અવન્તી સ્ત્રી ફલ્લયિની

અવલોકણ {અવ (ઉપ.) લોક

નો અવય બૂ. ૬} લોકને

અવસ્તુ ન મિથ્યા પદાર્થ

અવસ્થાનેષ પુ. મિથ્યા પદ-

ર્થની સ્થપના.

અવિશ્વાસ્ય વિશે. અણુબ.

રમાદાર.

અશમ્બ વિશે. અનાથ

અટમન્ પુ. પત્થર.

અશુ ન. આંશુ.

અશ્વ પુ. ઘેડો.

અશ્વત્થિ પુ. વિરૂપ નામ.

અસ્ ગ. ૨, ૫૨૨મૈ. રોડું.

અસ્ ગ. ૮, ૫૨૨મૈ. રૂંકડું.

અમત્ય ન. શૂરું, અમાત્ય.

અસિ પુ તરણ.

અસુર પુ. દેવ.

અમ્ત્ર ન. અમરકામી દધિવાર.

અહિન ન નુકસાન, ઈન્દ.

આ.

આકાશ પુ. ન આકાશ.

आङ्गुलमौम पु. छत्रेण.
 आचार पु. आल, योग्य वर्त-
 आचार्य पु. आचार्य. [एक.
 आज्ञा स्त्री. हुकम
 आत्मज्ञ पु. दीक्षित.
 आत्मज्ञा स्त्री. दीक्षी.
 आत्मन् पु. आत्मा, पोते.
 आदर पु. आदर, सकार.
 आदेश पु. हुकम.
 आध्यान न. ध्यान.

आप भगवतुं;—प्र हे अत्र
 उपसर्ग आये, भगवतुं, भा-
 मतुं;—वि उपसर्ग आये,
 व्यापतुं.

आपत् स्त्री. आहत.

आम्र न. केरी.

आयुष्मन् विभे. लांआ आ-
 वरदायातुं.

आग्म पु. आरंभ, शरवात.

आगेप पु. आगेप.

आर्या स्त्री. राज्ञी स्त्री.

आवरण न. आच्छादन, अं-
 तस्थ, ढांकपुते.

आश्रम पु. आश्रम, मंड.

आसन न. आसन.

आज्ञादक विभे. पुरकारक.

इ.

इच्छा स्त्री. इच्छा.

तत्त (अवय) अंग.

इत्यम् (अवय) अंगी गीति.

इन्दु पु. चंद्र.

इन्द्र पु. चंद्र.

इन्द्राणी स्त्री. चंद्राणी स्त्री.

इव (अवय) पोते, नाले.

इष [इच्छ] ग. ९, परमै.
 छिद्युं.

इषु पु. तीर.

इष्ट (इष नो ष ६) छिद्येयुं.
 ई.

ईश्व ग. १, आत्मने. ज्ञेयुं;—
 अप उपसर्ग साये, आरा
 सम्पत्ति;—प्र उपसर्ग साये,
 तपस्युं, परीक्षा लेवी;—
 उप उपसर्ग साये, उपपत्ति.

ईश्वर पु. परमेश्वर.

उ.

उक्त (वच नो ष. ६) कहेयुं,
 भोजेयुं.

उक्त ग. ९, परमै. पीयुं.

उक्त पु. सुप.

उत (अवय) अथवा.

उत्तरात [उत् (उप) तन् नो
 ष. ६] ज्ञेयुं.

उत्तराय [उत् (उप.) + र्याने
 अण्य ष. ६] उदीने.

उत्सङ्गवान् विभे. (उत्सङ्ग
 पु. उत्सङ्ग) उत्सङ्गमा भोजेयुं.

ઉત્સવ પુ. ઓઝ્ઝવ.

ઉત્સાહ પુ. ઉત્સાહ.

ઉદક ન. પાણી.

ઉદધિ પુ. મમુદ્ર, દરિયા.

ઉદાત વિશે. તત્પર.

ઉદયમ પુ ઉદયમ.

ઉદયમસમ વિશે. (સમ વિશે.

તેવું) ઉદયમ તેવું.

ઉદ્યાન ન. વાડી.

ઉદ્યોગ પુ ઉદ્યોગ.

ઉપકાર પુ. ઉપકાર.

ઉપદેશ પુ ઉપદેશ.

ઉપવન ન. બાગ, વાડી.

ઉપહાર પુ. ભેટ.

ઉપાનહ સ્ત્રી. ભેટ, ખામડ.

ઉપાય પુ ઉપાય.

ઉપાલમ્બ પુ ઉપદેશ.

ઉર્વશી સ્ત્રી. વિશેષ નામ

ઋ.

ઋતુર્ણ પુ વિશેષ નામ,

એક રાત્રી

ઋષિ પુ ઋષિ.

ઋષ્યશૃંગ પુ. રામનો બનેલી.

ૐ.

ઋક મર્ત. એક.

ૐ (અભ્યય) નકી.

ૐમ્ (અભ્યય) એકમાત્ર.

ઓ.

ઓદન પુ. ભાત.

ક.

કચ્છકિન્ પુ. 'અત પુરિ'
વેદ અધિકારી.

કઠ પુ. કંઠ.

કથ ગ. ૧, આત્મને. વખ
છું, એકાવચુ.

કથ ગ. ૧૦, કહેવું.

કથમ્ (અભ્યય) કેમ, શી રીતે

કથા સ્ત્રી. વાત, કથા.

કદા (અભ્યય) ક્યારે.

કનીયમ્ વિશે. વધારે નહીં
નાનું.

કન્યા સ્ત્રી. કુમારિકા.

કપટ ન કેપટ.

કપિ પુ. વાંદરો.

કપિલ પુ. એક કપિનું નામ.

કપોલ પુ. ગાલ

કવરી સ્ત્રી. અંબોયિ, વેળી.

કર્ણ ગ. ૧, આત્મને. કંપડું,
હાથડું.

કમલ ન. કમળ.

કર પુ. હાથ.

કર્ણ પુ કાન.

કર્ણવ્ય ન. કર્ણવ્ય.

કર્તૃ વિશે પુ ન. કરનાર.

રતિલક પુ વિરોપનામ
 રતિલકસમીપમ્ કૃપૃ-
 તિ નં પામે.
 ર્ન નં કામ.
 લક્ષ્મી પુ કલક, કથ
 લા સ્ત્રી કા.
 લિ પુ કો.
 ભાષણ ન સુખ, કથાણુ.
 લિ પુ કાનિ.
 શીશ પુ (કવિ અને ર્શ
 પુ. રાજ) કવિગજ
 જ્ઞાન ન. મોનુ.
 ગાતા સ્ત્રી વહાલી, વહુ.
 ગાનિ સ્ત્રી કાતિ
 ગાનિક પુ કાનિક મહિનો
 ગાલ પુ કામ, વખાત.
 ગાદ ન લાકડું
 ગાસાર પુ તખાવ
 ગિદુર પુ આડ.
 ગિનુ (અવય) પગુ, પાણુ
 ગિરિ પુ બુડ
 ગિલ (અવય) ખડેખર
 ગીચક પુ વિરાટ ગજનો
 સેનાપતિ
 ગીર્તિ સ્ત્રી શ્રી
 ગુરુમિત્ર પુ કુટુંબનુ માણુમ
 ગુણિત (ગુણ નો જુ ક)
 આકાશપત્ર, અજુપત્ર.
 ગુનઃ (અવય) સ્વાથી

કુત્ર (અવય) સ્વાં.
 કુલ ગ. ૪, પરસ્મૈ. ગ્રસ્સેયવુ.
 કુમારી સ્ત્રી. કુમારિકા
 કુમ્મકાર પુ. કુમાર.
 કુરુ પુ. (બહુ) એક દેશનુ
 નામ
 કુર્વત્ (કુ નો પરસ્મૈ. વ. ક.)
 કરવુ.
 કુર્વાણ (કુ નો આત્મને. વ.
 ક.) કરવુ.
 કુલીન વિરો. કુળવાન.
 કુશલિન વિરો. કુશળ, સુખી.
 કુસ્ ગ. ૬, પરસ્મૈ. બેઠવુ
 કુસુમ ન ફૂલ.
 કૂપ પુ. ફૂલો
 કૂર્મ પુ કાચબો.
 કૃ કરવુ, -અર્થ ઉપમર્ગ સાથે,
 અધિકાર આપવો, કરાવડું.
 કૃત (કુ નો જુ. ક.) કરાવડું.
 કૃતિ સ્ત્રી કૃત્ય, કામ
 કૃપા સ્ત્રી કૃપા, મહેરમાની.
 કૃષ્ ગ. ૧, પરસ્મૈ અથવા
 ગ. ૯, ઉભય એડવુ
 કૃષીવલ પુ એકવ
 કૃષ્ણ પુ કૃષ્ણ
 કૃષ્ ગ. ૧, આત્મને અર્થ
 યવુ
 કેવલ વિરો. કેવળ

ચિમ્મ (અંબા) લાગા
વપાવસુડી

ચુર્ (ચોર) ગ ૧૦, ચોરુ
ચોર્ય ન ચોરી

છ

છન્દસ્ ન વેદ, છંદ

છાયા સ્ત્રી ડાયા

જ.

જગન્ ન જગત

જગત્કર્તૃ પ જગતનો રચ
નાર, પરમેશ્વર

જન્ [જા] ગ ૬, આત્મને
વિષય થતુ જનમ

જન પ માણસ, લોક

જનક પ બાપ સોનાનો
પાપ

જનની સ્ત્રી મા

જમૂક ૩ ગિલાન

જયન્ (ચિ ૧ ૧ પરમે
નો ૧ ૬) છત્રુ, વિજયી

જયન્ત પ હરનો પુત્ર

જમ્ડ ૩ પર્વે ૫૨૧

જગ સ્ત્રી યગ પત્રુ

જલ ન પાણી

જલ્ ૧ ૧ પરમે શ્રી

જાન (જનને બ ૨) જનન ૩

જાનિ સ્ત્રી જનિ

જામાન પ જમાઈ

જાયાપત્ની પ (દિ) વગર

જિ ગ ૧, પરમે છત્રુ
-વિ સાથે, આત્મને છત્રુ

જિન્ના સ્ત્રી છમ

જિદાશ ન (જિગ છમ
અને ક્રમ ન યેચ) છ

બનુ ટેંગુ

જીર્ણ (જૂના ૧ ૬) છમ

જીર્ ગ ૧, પરમે છત્રુ

જીર પ છત્રુ

જીવિત ન છત્રી

જેતુ વિદ્યે છત્રુનાર

જા જાણુવુ

જ્ઞાનિ પ મગો.

જ્ઞાનામૃત ન (જ્ઞાન ન લાવ
અન ક્રમન ન અમત)

જાનરે ૧ અમત

જ્વાયસ્ વિચ ૧ ૧૬ ૬૧,
માફ

જ્યો સ્ત્રી જ્યો ૧ ની

ડ

દિમ્મ પ બાગ

દી ૧ ૧ આત્મને ૧

ન

નદ (નાર) ૧ ૧૦, માપ

નરાગ પ તથા

કુલ પુ યો પુ
I (અચય) તથી, પઠી
II (અચય) ત્યા
સ્વ ન તકરન.

થા (અચય) તે પ્રમાણે
દા (અચય) ત્યારે

નિયંત્ર દીકરો
ત્વ ગ ૧, પરસ્મૈ તપતુ

તપસ્ ન તપ

તમસ્ ન અધાર

તમિસ્ત્રા સ્ત્રી ગત

તસ્તુ પુ ઝાડ

તસ્યિવસ્ વિશે (બહુ)

તારક ન તોરો

તારાગણ પુ (તારા સ્ત્રી તોરો

અને ગણ પુ જો) તા

ગતો જયો

તાલુ ન તાળવુ

તિલ પુ તન

તીર ન તેડ, કાંચ

તુલ ૧ ૬, ઉભય કનડુ.

૬ ખ રેવુ

તુલ (તોલ) ગ ૧૦, તોળતુ

તુલ્ય વિશે તુલ્ય, મગ્ધ

તુલ્ ગ ૪, પરસ્મૈ વગતુ

તૃણ ન તરગ, તગ્ધર્મ

તૃપિત વિશે તરગ્ધ

તુ ગ ૧ પરસ્મૈ ઝાગમવુ,

-અચ માથે, ઊતરતુ

તેજસ્ ન તેજ

ત્યજ ગ ૧, પરસ્મૈ તજતુ

ત્યાગ પુ ત્યાગ

ત્વષ્ટ પુ વિશ્વકર્મા, દ્યોતે

શિષ્ટી

દ.

દક્ષિણા સ્ત્રી દક્ષિણ

દણ્ડ ગ ૧૦, દડવુ, વગ

કરની

દણ્ડ પુ લાકડી

દણ્ડકા સ્ત્રી એ નામનું નિ

ધ્યામળ ઉપરનું જગલ

દર્શનીય વિશે ખૂબસુરત.

દશરથ પુ સૂર્યવંશી રાજા,

ગમનો બાપ

દેહ ગ ૧, પરસ્મૈ બાળવુ

દા [કર્મણિરૂપ દી] આપવુ

દા [યચ્છ] ગ ૧, પરસ્મૈ

આપવુ, -પ્રતિ માથે, બકતે

આપવુ

દાતૃ વિશે દાતાગ, આપ

નાર

દારિદ્ર્ય ન ગરીબપણુ.

દાસનન પુ (દાસ પુ દાસ

અને જન પુ માણસ)

દાસ, આકરમાપુસ

દાસી સ્ત્રી દાસી

દિવોકસ્ પુ દેવ

१

धन

पु. कुपेर.

नमः-१ विरो. वनना

निक पु. धनादय

नुम् न. कामहुं

र्म पु. धर्म, कुरज

गत पु. पेटाकरना, पञ्चमे स्तर

धान्य न. धान, अनाज

धान्यगष्ट पु. धृतसद्गो पु. १

धातु ग. १, पञ्चमे. छेडु

धीमत् विरो. अलु, अविमान.

धीर न. १०, अत्र साथे, नि-

रुद्राय

धूर्जटि पु. शिवा

धृ ग. १०, धारलु रुद्रं, देलु-

धार देलु

ग १. उभय. उद्ग्राये-

छेडयुं.

धति स्त्री. धीरज, धिमत

धु स्त्री. गाय.

धुव विरो. गिय.

धनि पु. आनन्द, राज.

धम् न. १, आत्मने. नाग

धमयुं.

न.

न (अ. ५५) नदि. [नदि.

न कदाचि (अ. ५५) कदि

नख न. न. ५.

नगर न. राहेर.

नगरी स्त्री. राहेर.

नटी स्त्री. नटी.

नद पु. भाटी नदी.

नदी स्त्री. नदी.

ननान्ट स्त्री. नलुद.

नन्दिनी स्त्री. छोकरी.

नम् पु. छिकरानो छिकरो

नभस् न आकाश.

नम् न. १, पञ्चमे. नमः

नमस् (अ. ५५) नमस्तार.

नयन न. आ. ५.

नग पु. पुरष

नल पु. नलगत.

नव विरो. नव.

नव ग. ४, पञ्चमे. नारा पा-

भज.

नष्ट (नग्न नो (य. ५.) नाग

भामलु.

नाग पु. हाथी.

नाद् ग. १०, ल. ५/५५.

नाम (अ. ५५) नाम

नामन न. नाम.

नाम्द पु. अक देवकपि.

नारायण पु. विरोध नाम.

नागी स्त्री. स्त्री.

नारिक पु. अ. ५५.

नाद १. नाग.

નિત્યમ્ (અ.ચય) હમેચ
 નિધિ પુ બંધર
 નિન્દ ગ. ૧, પરસ્મૈ. નિદ્ધુ.
 નિન્દા સ્ત્રી. નિદા.
 નિપુણ વિશે હુધિવાર
 નિમગ્ન {નિ (ઉપ) + મસ્ + નો
 જુ ૬} જુડેલુ, ગિરફતા
 નિરસ્ત {નિર (ઉપ) + અસ્
 ગ ૮, પરસ્મૈ નો જુ ૬}
 વિજેરાયતું, નારા કંગાયતું
 નિરુપિત {નિ (ઉપ.) + ન્પ
 નો જુ ૬} જોડાયલું, જો-
 ડી કડાયલું
 નિર્વેદા પુ સુચના
 નિર્મિત {નિર (ઉપ.) + મા નો
 જુ ૬} સરખાયતું, ઊપજા-
 વતું, કરાયતું
 નિર્નિમિત્ત વિશે નિગમવાળું
 નિવૃત્ત {નિ (ઉપ) + વૃત્ નો
 જુ ૬} પડુ અપેતું.
 નિશા સ્ત્રી. મત
 નિશાચર પુ રેલ
 નિષ્ક પુ નેના નેા
 નિજ્ઞાન {નિ (ઉપ) + જ્ઞા
 નો જુ ૬} પ્રીલ
 નિષ્કલ્લિગે કુન્નિત, વર્ધ
 મો ન ૧, ઉભય ૧૪ ૪૩,
 દોરી ૪૫, -મા ૫૧, આ
 ૬૩, બાવળ, -વાર મંચે,

પરલુખું, -પ્ર સાથે રચતું
 નીચેરાહ્ય વિશે. (નીચે)
 અને આહ્યા સ્ત્રી. નામ
 જેનું નીચેસ્ નામ છે તે
 નીતિ સ્ત્રી. મનનીતિ
 નૃ પુ. પુરુષ.
 નૃત્ ગ. ૮, પરસ્મૈ. નાચતું
 નૃત્ય ન. નૃત્ય.
 નૃપ પુ. રાજા
 નૃપતિ પુ રાજા.
 નૃપત્ય ન. મનપાલ.
 નૃશસ વિશે. ૩૨, ૬૪
 નેત્ર ન. આંખ.
 નૈયાયિક પુઃ ન્યાયવાચી
 નો સ્ત્રી. વહાણ.
 ન્યાય પુ ન્યાયવાજ.
 ન્યાયસમા સ્ત્રી. (યાર પુ.
 ઈનમાફ અને તમા ગ્રા
 કંચેરી) ઈનમાફની કચેરી

વ.

વમિન્ પુ. વમી.
 વદ્ પુ. કાલ.
 વચ ન ૧. ઉભય મપડ.
 વન્નુરટી સ્ત્રી. વચટી.
 વન્નિન પુ. વન્ન.
 વણ્ય ન ૩૧, ૩૨

પત્ ગ. ૧. પરસ્મૈ પડવું.

પતન ન પડવું તે.

પતિત (પત્ નો ભૂ કૃ) પડેલું

પત્તિ પુ પાળે.

ત્રી સ્ત્રી વધુ

દ્ ગ. ૪, આત્મને —ઉત્

સાથે, હત્પત્ત યત્, —નિસ્

સાથે, નીપજત્, —પ્રતિ સાથે,

ધારણ કરવું.

પદ્મ ન. કમળ.

પવસ્ત્ર ન પાણી

પરકીય વિશે પારકું

પરમ વિશે આત્મન

પરવત્ વિશે પ્રસાનીન

પગ્નુ પુ કરસી

પરશુરામ પુ પૃથ્વી નક્ષત્રિય

કુનાર શ્રાક્ષણુ યોદ્ધા

પરાક્રમ પુ પગક્રમ

પરિણામ પુ પરિણામ, છેવટ.

પરિહર્તવ્ય વિશે. તજવા-

લાયક

પરિહિત {પરિ (ઉપ) +ધા નો

ભૂ કૃ} પહેરેલું

પર્ણ ન પાદડું.

પર્વ પુ પર્વત.

પલ્લવ પુ. તજવા;

પવન પુ પવન

પરિ પુ ૧૪

પશુ પુ પશુ.

પશ્ચાત્ (અવ્યય) પછી

પદ્યત્ (દૃશ્ ગ ૧, પરસ્મૈ.

ને વ કૃ) જોતું,

પા [પિર] ગ ૧, પરસ્મૈ રીડ

(કર્મણિ રૂપ પી) -

પાસુ પુ ધૂળ

પાઠ પુ પાઠ

પાઠશાલા સ્ત્રી પાઠશાળા

પાણિ પુ હાથ.

પાળડા પુ પાકુ શબ્દનો પુન.

પાદ પુ પગ.

પાદપ પુ ગાડ.

પાન્ય પુ ખુસાફર

પાપ ન પાપ, -વિશે પાળી.

પાર ગ. ૧૦, ઓળંગવું

પાર પુ પાર, છેડો.

પારિતોષિક ન. ધનિમ.

પાર્થિવ પુ. સળ.

પાલક વિશે. પાળનાર.

પિણ્ડ પુ. પિડ, પ્રેતને ખાન-

દાનમા આપેલા ભાતનો

ગોળો.

પિતૃ પુ ખાપ, -દિ માખાપ.

પિતૃવ્ય પુ કોકો

પીડ ગ. ૧૦, રીડવું

પીઢા સ્ત્રી રીડ

પુચ્છકારલમ્બન ન (પુચ્છક

ન પૂછું, અને અવલમ્બ-

ન ટેકા) પૂડાનો ટેકો

ગુણ્ય ન પુણ્ય — વિરો.

પવિત્ર

ગુણ્યવણ્ય ન પુણ્યરૂપી મૂન,

પુણ્યરૂપી નૂર

ગુણ્યવત્ વિરો પુણ્યધાની

ગુણ પુ લોકમે

ગુણ-મસમ વિદ્ય લોકગના

જન્મ નેવુ

ગુણીકૃત વિરો (ગુણ લોકમે

અને કૃત કોટ) લોકગ

તરફ માનેડું, દષ્ટ

કરેડું

ગુણ (અ. ૫૫) ફરી ફરી

ગુણ (અ. ૫૫) આ ૧૧

ગુણ (અ. ૫૫) પૂર્વે

ગુણી સી રીડેર

ગુણ પુ મરુદ

ગુણ મ ૮ ૫૨મ્મે

પાપપુ

ગુણ્યાગ્નિ વિરો કૂતી ૫

ગુણ્યન વિરો કૂતી

ગુણ્યક ન પુત્રક

ગુણ ૧ ૧૦, ૫૩૪

ગુણા આ ૫૧

ગુણાગ્નિ ન ૨૭૨૨

કા ૧

ગુણ (૫ ને જ ૮) પવિત્ર

કા ૫૩, ૫૪૧

ગુણી સી ૫ ૧૧

ગુણ (મઠ ને ૧ ૬)

પૂજાયડું

ગોર પુ ન રવામી

પ્રકર્ષ પુ ૮૬૮૧, અલ્પતા

પ્રકાશ પુ ૪૩૨૧

પ્રકૃતિ સી ૪૫૧૧૫૩

૪૫૧૧, ૨૧૫૧૧

પ્રકૃતિસિદ્ધ વિરો પ્રજ્ઞાન

સી ૨૧૫૧૧, અને સિદ્ધ

(સિદ્ધ મ ૧ ૬ ૧ ૪ ને

૬ ૬) સિદ્ધ થયેડું ૨૧

બાનસિદ્ધ ગ્વામાયિક

પ્રજ્ઞા [૫૪૪] મ ૬, ૫૨

મ્મે ૫૩૪ — જા ૨૫૨

(અત્મને) વિ ૧૧ ૧૫૧

પ્રજ્ઞા સી ૩૫૧, મતનિ

પ્રજ્ઞ પુ ૩૬૦ મા ૧૨

પ્રજ્ઞનુ વિરો ધોડ, જાનુ

પ્રજ્ઞાકૃતિ સી ૩૫૧

નકન

પ્રજ્ઞાગ્નિ વિરો (૬૫) +

જા ને ૧ ૬ ૧ ૩૫૩

પ્રજ્ઞાવિરો ૫૨૦.

પ્રજ્ઞા પુ ૧૨૫૩

પ્રજ્ઞ ૧ ૧૦, ૨૫૧૩

પ્રજ્ઞા વિરો ૧૦

પ્રજ્ઞામુકુત ન (પ્રજ્ઞ

૫૦ અને ગુણ્ય ૩ ૧)

૫૨૧ ન ૩૫

પ્રમદ પુ. ઉત્પત્તિસ્થાન; ઉત્પત્તિ.
 પ્રમા સ્ત્રી. તેજ.
 પ્રમૂત વિરો. પુષ્કળ.
 પ્રમદા સ્ત્રી. જુવાન સ્ત્રી.
 પ્રમાણ ન. પ્રમાણ.
 પ્રયાગ ન. પ્રયાગ, અલાહા-
 બાદ
 પ્રવર્તન ન. પ્રેરણા.
 પ્રવિષ્ટ {મ (ઉપ.) + વિષ્ નો
 જૂ. ૬} પેટેલુ.
 પ્રદાસ્ય વિરો. વખાણવા લા-
 પક.
 પ્રસન્ન {મ (ઉપ.) + સદ્ નો
 જૂ. ૬} પ્રમન.
 પ્રસાદ પુ. મહેગાની.
 પ્રસ્થાપિત વિરો. મોકતેલું.
 પ્રાચી સ્ત્રી. પૂર્વ દિશા.
 પ્રાજ્ઞ પુ. જ્ઞેયો માણસ
 પ્રાણિન્ પુ. પ્રાણી.
 પ્રાપ્ત {મ (ઉપ.) + આપ નો જૂ.
 ૬} પામેલુ, પહોંચેલુ.
 પ્રાવીણ્ય ન. દુનિયારી, પ્રતી-
 ણતા.
 પ્રાસાદ પુ. મહેલ.
 પ્રાસાદતલ ન (પ્રાસાદ મહે-
 લ અને તલ ન. ૫૦.)
 અગારી
 પ્રિય વિરો. પહોંચ

પ્રિયંવદા સ્ત્રી. રાકુન્તલાની
 મખીનુ નામ.
 પ્રિયતમા સ્ત્રી. હાલામા
 હાપી.
 પ્રિયવાદિન્ વિરો. મીઠું બોલ-
 નાર
 પ્રિયવાદિત્વ ન. મીઠા બોલા-
 પાણુ.
 પ્રિયાપ્રવૃત્તિ સ્ત્રી. (પ્રિયા સ્ત્રી.
 હાલી અને પ્રવૃત્તિ સ્ત્રી
 ખખર) હાલીની ખખર.
 પ્રી [પ્રીણ] મ. ૧૦, ખુશી
 કરવું.
 પ્રીતિ સ્ત્રી. પ્રીતિ, પ્રસંનતા.
 પ્રેમન્ પુ. ન. પ્રીતિ, પ્રેમ.
 પ્રેયસ્ વિરો. વધારે ઠાડ,
 હાલુ.

ફ.

ફલ ન. ફળ.
 ફલાશિન્ વિરો. ફળ ખા-
 નાર.

વ.

વન્ધુ પુ. મગો.
 વલ ન. બળ.
 રલિ પુ. બજિદાન.
 રલિ પુ. બજિરાન.
 તહિસ્ (અ. ૪૫) બાદાર.

વહુ નિરો. બહુ
 વાળ પુ. તીર.
 વાન્ધવ પુ બાઈ, મગે
 વાલ પુ એકરો
 વાહુ પુ ઠાપ
 વિહાલ પુ બિનાગે
 વિન્દુ પુ ટપકુ
 વુદ્ધિ સ્ત્રી બુદ્ધિ
 વુદ્ધિપ્રભાવ પુ. (વુદ્ધિ બુદ્ધિ
 અને પ્રભાવ પુ ચક્રિત)
 બુદ્ધિની રાકિત
 ગુપ્ત મ. ૧, બેભય બાલુડ
 મમજડુ
 પ્રહ્લન પુ. પ્રહ્લા ન પર રસ
 પ્રહ્લવિદ વિશે પ્રહ્લને બાલુ-
 નાગ, તલગાની
 પ્રહ્લાણ્ય ન એક જમતનુ
 નામ
 પ્રાક્ષણ પુ પ્રહ્લાય
 મૂત્રે (ટૂ મ ૨ નુ આ
 અને વ પુ ૩ નુ આક)
 કરે છે

મ

મમ ૧ ૧૦, બાહુ
 મમવન્ વિશે દિ વ પૂજ્ય
 મમગી સ્ત્રી મગે
 મમીગ્ય પુ એક જર્વનથી
 ચળ

મજ્જ પુ બન
 મજ્જ મ ૧, ઉભય મેનુ,
 બાલુડુ
 મદ્ર ન મુખ, કલ્યાણ
 મય પુ બય
 મયકર વિશે બયકર
 મર્મન્ ન ધર
 મવન્ સન ગુ, તમે, આપ
 મવત્સકાશ પુ. (મવન્
 આપ અને સકાશ પુ
 પેટ્રસ) આપની દુશુર
 મવિવ્યવિ (મ ના બિ ના
 પુ ૩ નુ આક) ધરો
 માગીચી સ્ત્રી ૧ ૧
 માગ પુ બાર
 માર્યા સ્ત્રી ૫
 માવય (મ ના પ્રેરકના આ
 ગાર પુ ૨ નુ આક) રે,
 નમજ, બનાવત્સમાવ્યે
 એકનુ કર્મસિદ્ધ મમ ૧૭
 બાહુ ૧ ૩.

માગિન્ વિશે યનાગ,
 યનાગ

માર ૧ ૧, આત્મને કલ
 મામગ્યુદ્ધ વિશે ચળગી
 શિખે (૨ ૧)

મિત્ર ૧ ૧, આત્મને ની
 ખાડ, નીખ ના ૧૧

મિલુક પુ. માનના, યાચક.

મિદ્ બેદુ.

મિતિ સ્ત્રી. ખીક.

મો પુ. પાતુના ખીલ દીક-

ચતુ નામ.

મીન સ્ત્રી. ખીકણ (સ્ત્રી.)

મૂ ગ ૧, પરમ્ મે હેવુ, યવુ;

-અનુ સાથે, અનુભવતુ -

ઉત સાથે, ઉત્પન્ન યવુ, ની-

પગવુ

મૂતાર્થ પુ સત્ય, વસ્તુતા

મૂતિ સ્ત્રી ચઢતી, આખાદી.

મૂળ પુ રાજ.

મૂળત્ પુ રાજ.

મૂમિ સ્ત્રી પૃથ્વી, બોય

મૂયસ્ત્ર નિરો બાહુબાહુ, વધારે

મીટું.

મૂરિ વિરો બાહુ.

મૂર ગ ૧૦, ગણગારતું, રો-

બાનતું

મૂ ન. ૧, ઉભય. બરતું,--

મિચલે રૂપ કમંલિ.

મૂત્ય પુ આકર.

મોક્ષન પુ. બોક્ષન, વ્યમલ.

મોસ્ત્ર (અ. ૫૧) અરે, અંગે.

મોટ પુ. બાઈ.

મોન્ન (અ. નો જુ. ૬)

બાનર.

મ.

મણિ પુ. મણિ.

મળકુષ પુ. મડપ.

મતિ સ્ત્રી બુદ્ધિ.

મત્સ્ય પુ. માછલુ

મદ્ [માદ] ગ ૬, પરમ્.

ગામ યવુ, બૂલ ખાવી.

મદ પુ મદ

મદન પુ કામદેવ.

મદિરાક્ષી સ્ત્રી મનોહર નેન-

વાળી સ્ત્રી.

મધુ ન. મધ.

મધુકર પુ બમરો

મન્ ગ ૬, આત્મને. વિચા-

રતું, માનવુ, -અનુ માથે, ક-

બૂ ન ગખવુ.

મન.સયમ પુ (સયમ પુ નિ-

ગ્રહ, કબજા મા ગખવુ તે.)

મનને કબજા મા ગખવુ તે.

મનસ્ ન. મન.

મનુ પુ નિયેષ નામ.

મન્ત્ર ન. ૧૦, -નિ સાથે, આ-

ત્મને. નોતરવુ.

મન્ત્ર પુ. મંત્ર.

મયૂર પુ. માર

મગ્ન ન. ગ્રાત.

મહન્ પુ. પાન, દેવ.

મહન્ નિધિ. મીટું.

महात्मन् पु (महत् भाहु)
 महात्मा महापुरुष
 महारिपु पु (रिपु पु सनु)
 भाद्ये चतु
 महिमन् पु महिमा
 महिष पु षो
 महिषासुर पु अिक दैत्यनु
 नाम
 महिषी स्त्री पद्मश्री
 मही स्त्री १थी
 महोत्सव पु भ० १२५१
 गा (अप्यय) भा, नहि
 मा ७५५ । निरु भये, निप
 ७५५ (विमायन कभ० १५)
 मास न भस
 माणवक पु विरोप नम
 मानु स्त्री भा
 माधुर्य न भीतरा
 मानिनी स्त्री मानवनी स्त्री
 माकत पु पवन, पादरेता
 मार्ग । १०, रोधपु
 मार्ग १ भाग, २०
 माला स्त्री भाण
 माण पु अ०
 नासचतुष्टय न (नाम पु
 मनि सुष्ठन ५६५)
 आर नटिना
 मित्र न मित्र
 मित्रता स्त्री मित्र

मिलित्वा (मिल ने अ-
 लू कृ) भजीने
 मुक्त (मुर ने १ ६)
 यये
 मुक्ति स्त्री भाक्ष
 मुख न म
 मुच [मुञ्च] । १ ७५
 मृष्टु छुष्ट करु
 मुर । १, आत्मने पु
 यपु
 मुह ग १ पररमे यक्षा
 येभान यपु
 मूर्ख पु मुरम्
 मूर्खता न (नन न भो)
 मुरम्
 मुान स्त्री मुति प्रतिभा
 मुानयन् विगे मुनिभा
 भाक्षन, त्यक्ष
 मृ (धिर) । १ आत्मन
 भग्नु
 मृग । १०, आत्मने गेध
 मृग १ ८२
 मृन्तु १ नान
 मेर पु मदन
 मेघनाथ न १ मन्त्र लोको
 मोदनी स्त्री मुनी
 मेधाविन विरे इदिमान,
 -
 मन् पु १५

પૈત્રાવરુણ પુ. સૌમયમ્ કરા-
વનારમાંનો એક યાજ્ઞક.

મોક્ષ પુ. મોક્ષ.

મૌલિક પુ. લોક.

મૌન ન. મુગાપણું.

ય.

ય પુ. યજ્ઞ, કૃષ્ણેરનો સેવક.

ય ગ. ૧, ઉભય. પૂજ્યું,
યમ કરવો.

યમાન પુ. યજ્ઞમાન, યજ્ઞ
કરનાર.

યનિય વિશે. યજ્ઞમંજંધી,
યજ્ઞનું.

યત્ ન. ૧, આત્મને. મથવું,
મહેનત કરવી.

યતિ પુ. યોગી

યતઃ (અવ્યય) જીથી, કારણ કે.

યવ પુ. પ્રયત્ન.

યજ (અવ્યય) જ્યાં.

યયા (અવ્યય) જે પ્રમાણે,
જેમ.

યદા (અવ્યય) જ્યારે.

યદિ (અવ્યય) જો.

યન્ત્ર પુ. યંત્ર, નાઓ.

યદામ્ ન. યદા.

યદામ્યન્ વિશે. યજ્ઞમાન.

યાચ્ ન. ૧, ઉભય. યજ્ઞનું,
માગક.

યાચ્ક પુ. યાચ્ક, માગનાર.

યાત (યા નો જૂ. કૃ) ગયેલો.

યા-ઉપ. આ સાથે, આવવું;

-ઉપ. સમ્ + આ સાથે,

આવવું (સમાયત જૂ. કૃ).

યાતૃ સ્ત્રી. દેગણી કે જેઠાણી

યાત્રિક પુ. જાત્રાણુ.

યાવન્ (અવ્યય) જ્યાં સુધી.

યુક્ત (યુજ્ નો જૂ. કૃ.) જો-
ડાયેલું, યુક્ત.

યુદ્ધ ન. લડાઈ.

યુધ્ સ્ત્રી. લડાઈ.

યુધ્ ગ. ૬, આત્મને. લડવું.

યૂય ન. ટોળું

યોગિન્ પુ. યોગી. [ગાઉ

યોજન ન. જોજન, ચાર

યોધ પુ. લડાઈ.

ર.

રક્ત ગ. ૧, પરસ્પૃ. બચાવ-
વું, સંભાળવું, રક્ષણ કરવું.

રક્ષણ ન. રક્ષણ; બચાવ

રક્ષ્મ્ ન. ગક્ષસ.

રક્ષા સ્ત્રી. રક્ષા, બચાવ, રક્ષણ.

રક્ષિત (રક્ત નો જૂ. કૃ.)

બચાવાયેલું, રક્ષાયેલું.

રક્ષિન્ પુ. રક્ષક;—વિશે.
રક્ષણ કરનાર.

રઘુ પુ. (ખડુ) રઘુગજના
વંશજ.

રત્ન ગ. ૧૦, રત્ન, ગોઠવવું.
રત્નની સ્ત્રી રાત.

રત્ન સ્ત્રી. દોરડી.

રત્ન ન. ધુળ, પરાગ

રતિ સ્ત્રી કામદેવની મીનુ
નામ, ખુની, મળ.

રત્ન ન. ૨૧.

રથ પુ. ૨૫.

રથા સ્ત્રી. ઇંચી.

રમ ગ. ૧, આત્મને. હાયમા
લેવું, - આ મધે, રાત્ર કરું

રમ ગ. ૧, આત્મને. રમવું.

રમણ પુ. ઠાવો, ધણી

રમા સ્ત્રી ૧૬મી.

રવિ પુ. સૂર્ય.

રત્ન પુ. રમ.

રાતસ પુ. ગદ્યમ.

રાતદ્વાર ન. (દ્વાર ન
બાગ) રસપાત્ર, મારકાર
કચેરી.

રાતન પુ. ગળ.

ગત્તી સ્ત્રી ગણી.

રાત્ર્ય ન. ગળ્ય.

ગત્ત્યલોભાકૃષ્ટ વિગે. (રાત્ર્ય

ન. ગળ્ય, લોભ પુ. લોભ,

બ્રાહ્મણ જિજ્ઞાસુ, ગળ્યના

લોભથી અચ્છેદ.

રાત્રિ સ્ત્રી. ગત.

રામ પુ. વિશેષ નામ.

રામણ પુ. ગમને રાત્ર, લકા-
ને રામ.

રાશિ પુ. ઢગણ.

રીતિ સ્ત્રી. રીત.

રત્ન ગ. ૧, આત્મને ગમડું.

રત્ન રસવું.

રત્ન ગ. ૪, આત્મને. — ૩૫.

મર્ગ અનુ ગાયે માનવું,

તાબે થવું.

રત્ન ગ. ૧, પરસ્પરે. બેનડું;

આ સાથે, રસવું

રે (અપ્પ) અંગે

લ.

લક્ષ્મણ પુ. ગમને બાઈ.

લક્ષ્મી સ્ત્રી. લક્ષ્મી.

લક્ષ્મી સ્ત્રી. મુદૂર્નની પડી.

લક્ષ્મી ગ. ૧, આત્મને. ઓગ-

નડું, લક્ષ્મી.

લક્ષ્મી ન. ૧, આત્મને. બા-

લક્ષ્મી, ગમડું.

લક્ષ્મી સ્ત્રી. લક્ષ્મી.

લક્ષ્મી સ્ત્રી. ૧૧.

લક્ષ્મી ન. લક્ષ્મી, ૫, માં-

ડી.

લક્ષ્મી ન. ૧, આત્મને. ૫, ૫૫.

रम्भ ग. १, आत्मने-अव
भाये, आचरे सेवे,
पङ्कजु.

ललना स्त्री. स्त्री.

लव पु गमनो पुन.

लवण न. भीकुं; निधि. आश्.

लाङ्गूल न पुङ्गु.

लिङ्ग पु. शक्ति (=स्त्रीवर्गभा)

डे पुरपनर्गभा सेवापत्यु)

लुट् न. ८, परस्मै. आणो-

रु, लोपु.

लुम्भ ग. ८, तथा न. ६, प-

रस्मै तद्भासु, लोभ गप्प-

यो, भोटित धपु.

लोक पु. लोक, दुनिया.

लोभ पु. लोभ.

व.

रदा पु. वरा, कुण.

रक्षस न. जाती.

रचन न. वचन.

रचम् न. वचन.

रञ्जक पु. रङ्गो.

रत्न पु. नम्यु.

रत्न न. १, परस्मै. क्ते.

रथ पु. वध, भारकुते.

रथु स्त्री. वध, रथु तन स्त्री.

रन न. वन

वनवासिन् निरो. वनभा
रहेण?

वनोक्तस् पु. वनभा गेणार.

वन्द ग. १, आत्मने. नभतु.

वयस् न. वय

वयस्य पु मित्र

वग्ननु निरो. धूमसुगत अ-

गवाणु, देष्मापङ्क

वग्म (अव्यय) मेलेतर, दीक

वराह पु कुम्भर, भुंड

वर्ण न. १०, वप्तालु, व

वर्णु

वर्ण पु वत, २१

वर्त्मन् न रस्ते।

वल्लभ पु वल्लभ

वशा स्त्री वृथग्री.

वस न. १, परस्मै. रहेणुं,

वमनु;—अधि भाये, रहेणु.

वसन् (वस् नो व ४) वमनु

वसति स्त्री गेहाणु

वसन न वस्त्र

वसन्त पु वसंत ऋतु

वसु न धन

वसुदेव पु ४ पुनो नाप

वसुधा स्त्री पृथ्वी.

वसु न वसुधैव कुटुम्बकम्

वस्त्र न वस्त्र

वह न. १, वल्लभ. वहे, व

वह, वधम्.

વા (અ-અય) અથવા
 વાક્યદુતા સ્ત્રી (વટુતા સ્ત્રી
 ડુશિય સ્ત્રી) બોલનાની છદ્ધ
 વાચ્ સ્ત્રી વાણી
 વાચા સ્ત્રી વાણી
 વાઙ્ગ ૩ ૧, ૫૨૨મૈ ૪૨૭
 વાળી સ્ત્રી વાણી
 વાત ૫ ૫૧૧
 વાતાયન ન ખાડી
 વાદ ૩ ૧૦, આત્મને -આધે
 સાથે, નમયુ
 વાપી સ્ત્રી ૧૧૧
 વાવસ ૫ ૩ ૧૦
 વાણુ ૫ ૫૫
 વાળિ ન વાણી
 વાળી સ્ત્રી વાત
 વાસ ૫ વામ
 વાસિત વિશે ખુશનાદ
 વાસુદેવ ૫ ૬૫
 વિગ્રહસધિ ૫ (વિગ્રહ ૫
 લગ્ન સાથ ૫ સનાદ)
 લ ૧૬ અને મનાદ
 વિચર વિશે, વિચિત્ર, રમ
 મે ૧૧
 વિજ્ઞ ન દેવતા ધન
 વિદ્ [વિન્દ] ૧ ૧, ઉભય
 મ' ૧૩
 વિદ્ ૧ ૬, આત્મને ૧૦

વિદ્યુત્ સ્ત્રી વીજળી
 વિદ્વત્ ન વિદ્વાતા વિદ્વાન
 પાણુ
 વિદ્વત્ વિશે વિદ્વાન બે ૩
 વિધિ ૫ વિદિ, ધર્મશાસ્ત્રની
 આગ્રા
 વિવેચ વિશે કરવા ચોખ્ખ
 વિનય ૫ વિનય, નમતા
 વિના (અઅય) વિના
 સિનાય
 વિગત્તિ સ્ત્રી આકૃત
 વિગદ્ સ્ત્રી આકૃત
 વિગ્રિય ન અગ્રિય, તકમી, -
 વિશે અપુગમયુ
 વિમાર્ગ ૫ આડા માર્ગ
 વિમુલ્લ વિશે અવગ ૨૮
 વાડુ
 વિવત્ ન આકાર
 વિવેગ ૫ વિરોગ
 વિરાટ ૫ આસ
 વિર ન ગણ
 વિરાટ ૫ વિરાટ
 વિદ્ ૧ ૧, ૫૨૨મૈ પેમડ,
 -ગ સાથે, ૧મડ
 વિવુદ્ધ ૧૧ (૫) + ગુર ૧
 ૬, ૫૨૨મૈ નો ૧ ૬ / ગુદ્ધ
 વિશ્વામહેતોઃ ઉવત ૧ ૩ વિ
 અભિ અને હનુ ૩ મન ૧,
 એ ૩ દેવસમામ વિશ્વા-

महेतु पु नी पयभी निभ-
 क्तिनु अेकवचन) निशामि
 आवा ना सम मयी
 च न विश्व
 श्वकर्मन् पु विश्वकर्मा.
 श्यामिन् पु अेक कपि
 श्वासकारण न (विश्वास
 पु भस्मो, कारण न. ३-
 २५) विश्वाभन्तु प्राण
 त्व न अेर
 श्पु पु विश्व
 श्वग पु पक्षी.
 रहित वि (७५) + धा नो
 श्र. ६ } क्रमनिष्ठ, स्थापेष्ठ.
 रीति श्री रने।
 रीत पु धर्म, लक्ष्येण
 रू-७ (मर्ग) साये, निशामि,
 धर्म.
 रूत पु गड
 रूत न. १, आत्मने रे।, -नि
 साये, पाज आव
 रू-७ (मर्ग) साये, सारे ३-
 २५, लक्ष्येण
 रू-७ (मर्ग) साये, पाज
 पाज; रूत-पाज-पाज
 रूति श्री. पति.
 रूग (अप्यय) रे १८.
 रू न. १, आत्मने १५.
 रू पु. ५४६.

वृषभध्वज पु महादेव.
 वेद पु वेद.
 वेधस् पु. श्रद्धा
 वेग ग. १, आत्मने. ५५५.
 यययय
 वैयात्य न भूर्भीमी
 व्यया श्री. निश, धर्म.
 व्यसन न दु. ५, भक्त, देव,
 लत
 व्याज पु. वाप.
 व्याध पु. पा. १.
 व्याधि पु. गेग
 वज्र ग. १. परस्मै. ५५.
 व्रीहि पु. वही के वहीना धातो.

श.

शम् ग. १, परस्मै वपाण्डु
 श्रेष्ठ.
 शम्-७ (मर्ग) साये, ग. १.
 आत्मने. आशा गप्पनी,
 वक्रामु.
 शकुन्तला श्री. निगेप नाम
 शकु न. १, आत्मने. वक्रम
 आलु, सकि लेरी.
 शकु श्री. सज, वक्रम.
 शत्रु पु. वक्रम, ६ १.
 शन न. अ. ग. १३.
 शत्रु पु. सज, दुश्मन.

शत्रुग्रह पु शत्रु भाषे न
 शर्ष
 शम् [शाम्] ग ४, परस्मै
 शत धनु
 शम्बूक पु विरोध नाम
 शम्भु पु शिन, मटादेव
 शर पु तीर
 शरद स्त्री रा० ऋ
 शरीर न शरीर
 शरीरस्थ विरो शरीरभा
 रतु
 शय्या स्त्री पथारी, सेल
 शव न मुञ्जु राज
 शान्ता स्त्री शमनी बहेन
 शान्त स्त्री शान्ति
 शाला स्त्री शाखा, स्थल
 शास्त्र गन्ध अक्षावधु
 शासत् (शास्त्रो नो ५ ६)
 गन्ध करेणु
 शासन न कुंभ
 शास्त्र न शास्त्र
 शास्त्रे ग १, आत्मने शो-
 भयु
 शिखर न शिखर
 शिखरिन् पु पवन
 शिखम् न भाषु, शिर
 शिला स्त्री पत्थर
 शिव न श्वापु
 शिवाल्लय न शिखरु देह

शिशु पु शिशु
 शिष्य पु शिष्य, विद्यार्थी
 शीर्ष न भाषु
 शुक्र पु पोषण
 शुच ग १, परस्मै शोभ
 शोक करेणु
 शुभ ग १, आत्मने शोभ
 धारत लेखु
 शुभ विरो साह
 शुभ ग ४, परस्मै मुकायु
 शूद्र पु यद्र
 शूद्रक पु विरोध नाम
 शूलाल पु शिष्य
 शोभन विरो साह
 शोभा स्त्री शोभा
 श्मशान न श्मशान
 श्रम [श्राम्] ग ६, पर
 स्मै धाक्यु
 श्रवण न साधन
 श्रि ग १, उभय-उपम
 आत्मने, आरारेणु २ ३
 शरीरेणु
 श्रीमन्निग आमा, सुनी
 श्रिष्य पु विरोध नाम
 शुभ भण्डु
 शुनि स्त्री कान, १६
 शुनिमन विरो पदण्डुना
 पदधारत

ઐષ્ટ વિરો. ઐષ્ટ.

ઐયસ્ વિરો. બહેતર, કલ્યા-
ણકારક.

ઐનુ વિરો. સાંબળનાર,
ઐતા.

હાઈ ગ. ૧, આત્મને. વખા-
ણવું.

જોક પૂ કે ન. કવિતા, મોઝા-
ક, હંદ.

જ્યૂ સ્ત્રી. સાસુ.

જ્યસ્ (અચ્ચ) આવતી કાલે.

જ્યાપદ પુ. શિકારી પ્રાણી.

જ્યેન વિરો. ધોળું.

સ.

સંકટ ન. મંકટ, મંકડમણ.

સંગીત ન. ગાયન, મીત.

સંગમોત્સુક વિરો. મજાપને

• માટે આતુર, મળવાને ઇતે-
શ્વર.

સંતપ્ત [સં (ઉપ.) + તપ્ નો
બૂ. કૃ.] તપેકું, ખગેકું.

સદેશ પુ. અદેશ.

સનિધિ પુ. પેટરા.

સપદ્ સ્ત્રી. સપત્તિ, આબાદી.

સંપર્ક પુ. મનંધ, સંમનં.

સંમાર પુ. તૈવારી.

સગ્રય પુ. આમત.

સંસાર પુ. સંસાર, બવ, દુનિયા.

સલ્હિ પુ. મિત્ર, દોસ્તદાર.

સલ્હી સ્ત્રી. બહેનપણી.

સચિવ પુ. આમ, મિત્ર.

સત્તત્વ ન. ખરેખર તત્વ.

સત્ય ન. સત્ય.

સત્યમ્ (અચ્ચ) ખરેખાત.

સત્વરમ્ (અચ્ચ) જલદી.

સદ્ [સીદ્] ગ. ૧, પરસ્મે.

—અવ સાયે, દુઃખી થવું.

સદ્-ઉપમર્ગ નિ સાયે [નિર્મીદ],

ગ. ૧, પરસ્મે. બેસવું.

સદસ્ સ્ત્રી. કે. ન. મમા.

સદા (અચ્ચ) હમેશા.

સદાચાર પુ. મદાચાર.

સત્ (અસ્ ના વ. કૃ. સત્ નું

પુ. પ્રથમાનું અં.વ.), છતો.

સમા સ્ત્રી. સભા, ધર.

સમચિન્ત વિરો. (સમ વિરો.

મરખું અને ચિન્ત ન.

ચિત્ત) સરખા દિલવાળું,

મમાન મણવું.

સમરાક્ષણ ન. રક્ષાશ્રમિ.

સમર્થ વિરો. સમર્થ.

સમાજ પુ. મમા, મંડળ.

સમુદ્ર પુ. મમુદ્ર, દરિયા.

સગ્મ ન. મમેશ્વર.

સર્પ પુ. આપ.

સર્વ (અચ્ચ) બધે.

सर्वदा (अप्यय) तमेरा

सविनृ पु सूर्य

सव्येष्ट पु. सागधि

सह ग १, आत्मने. सत्पु

सह (अप्यय) साधे

सहचरी स्त्री सहियर, सोप्य
तलु, सोप्यतभा रङ्गेनारी.

साक्षिन् पु साक्षी

साधयितव्य निश्चि कर्तव्य
(पशु)

साधु पु भूपुरुष, निश्चि नार

सान्द्र ग १०, साग पाउपु

सारङ्ग पु हस्तु.

सारथि पु सारथि.

सार्य पु योपु, काक्षी, भाय.

साष्टाङ्गवातम् (आभाभिक्

अप्यय) साटाग नसरका
रसाधे

सिह पु. मिह

सिच [सिच] ग ९, उभय

मिचपु, छाटपु

सीता स्त्री निश्चि रनाम

सु (नामने आर्धने अप्यय
तरीके) स ३

सुकृत न.

सुकृति स्त्री } अत्कर्म

सुचरित न }

सुख न मुप्य.

सुखभार विद्ये मुप्यी

सुखलेश पु (लेश पु अपरा
मुप्यनो अपरा.

सुगन्धि विद्ये सुवासित, पु
राभोदार

सुमन्त्र पु रामनो सागधि

सुरभि विद्ये पुराभोदार

सुवर्ण न आनु

सुवृत्त विद्ये भारी आलनु

सुष्ठु (अप्यय) मेरा, ठीक

सुहृद् पु मित्र

सूक्त न वेदनो भन

सूत्रधार पु अनागर

सूद् ग १०, —नि साधे [नि-
पुद्], नारा कप्यो, इना
कपु

सूद् पु स्नेहधये

सूनु पु वीकरी

सूर्य पु. सूर्य

सृ ग १, पम्पमे सङ्कट, प-
भु, वटु

सृ-उपसर्ग प्र साधे, पम्पटु.

सृज ग ९, पम्पमे. भरवटु,
निपलवपु.

सृष्टि स्त्री. भटि

सेना स्त्री मेना.

सेनापति पु. सेनापति, नन्क-
रनो सङ्कट

सेर न. १, आत्मने मेरा,

-ઉપમર્ગ પરિ સાયે, સેનપુ,
અગીકાગ કરવું.

સેનિક પુ લશ્કરી મિપાઈ,
લડાયો. [રમ

સોમ પુ સોમવદની કે સોમ-
સોમવાસર પુ સોમનાગ.

સોદ (સદ નો ભૂ. ૬) સહે-
વાનહુ [સુગતી

સોન્દર્ય ન સુંદરપણુ, ખૂબ
મુનિ સ્ત્રી વખાણુ, પ્રાર્થના

સેન પુ ચાર

સ્ત્રીરત્ન ન. ૨૮૧૨૫ સ્ત્રી

સ્થા [તિદ્] ગ. ૧, ૫૨૨મૈ.
ગભા ગેતુ (કર્મપિરપ

સ્ત્રી).

સ્થા-ઉપમર્ગ ઉત્સાયે, ગહપુ

સ્ત્રિહ ગ. ૪, ૫૨૨મૈ ૨૯૬
રાખયો.

સ્વન્દ ગ. ૧, આત્મને ફરક-
પુ, ધડકતુ

સ્વર્ગ ગ. ૧, આત્મને બરો-
બરી કૃતી, સરમાઈ કરવી

સ્વર્ગ ગ. ૧, ૫૨૨મૈ અડકવું.
સ્વર્ગ (સ્વર્ગ નો ભૂ. ૬)

અડકલ

સ્વર્હ ગ. ૧૦, અહાપુ, અખ-
પુ, તૂણા ગખરી

સ્ફુર ગ. ૧, ૫૨૨મૈ. વડકડ,
રેકડ, ગરદડપુ

સ્મિ ગ. ૧, આત્મને. હસતુ,
મોં મનકાવવું—ઉપમર્ગ વિ
સાયે, આશ્ચર્ય પામવું

સ્મૃ ગ. ૧, ૫૨૨મૈ. સખારવું,
યાદ ગખતુ, —ઉપસર્ગ વિ

સાયે, વીસરવું, બુદ્ધી જવું.

સ્મૃતિ સ્ત્રી યાદદાસ્ત; સ્મૃતિ
(ધર્મશાસ્ત્ર).

સ્રસ્ટ ગ. ૧, આત્મને ખગવું.
સ્રષ્ટ પુ. સૃષ્ટિકર્તા;—વિરો.

સરજનાર.

સ્વકૃત્ય ન પોતાની ફરજ.
સ્વદેશ પુ (સ્વ પોતાનો અને

દશ પુ મુલક), સ્વદેશ

સ્વર્ગ ન રામણુ

સ્વર્ગ પુ અર્ગ

સ્વવિષય પુ (વિષય પુ મુ-
લક) પોતાનો મુલક

સ્વસૃ સ્ત્રી બહેન [ભાણુ

સ્વસ્તિ (અભય) અખડ ક-

સ્વાસ્થ્ય ન સ્વસ્થતા, શાંતિ.

સ્વાદ ગ. ૧, આત્મને આખવું,
ભાવતુ

સ્વામિગુણોવેત વિરો (સ્વામિન
ધણી, ગુણ ગુણુ, અને ઉવેત
ગુણ) ધણીના ગુણો
ગુણ

સ્વામિન પુ ધણી

સ્ત્રીય વિરો પોતાનું

હ

હન હણુવું
 હરિ પુ વિરોધ નામ
 હરિણ પુ હગણુ
 હર્મ્ય ન ટપેલી
 હલાહલ ન હગાદળ ઝેર
 હરિસ ન બળિદાન
 હસ્ ગ ૧, પરરમે -ઉપમર્ગ
 વિ માથે મઝકરીમા ટસવું
 હસ્ત પુ હાથ
 હિ-ઉપમર્ગ પ્ર માથે, માકલવું

હિત વિચે દિતકારક, -ન
 બહુ, હિત

હિમ ન બરફ
 હામુજ પુ અગ્નિ
 હ ગ ૧, ઉબવ લઈ તેવું,
 હગીજી-ઉપસ ૧ આ માથે
 ખાતુ કે યજ કરેના, -ઉપ-
 મર્ગ પ્ર સાથે, મારવું, -ઉપ-
 મર્ગ વિ સાથે, કી ૧ કરી

હૃદય ન દેડ
 હે (અ-ચય) અહો, અર
 હ્યમ્ (અ-ચય) હાકાતે
 હ્હે ૧ ૧, ઉબવ જોલાવવું

ગુજરાતી સંસ્કૃત શબ્દકોશ.

—૦૦૭૦૭૦—

અપેડ કલ્યાણ સ્વસ્તિ અપ્યય.
અગ્નિ અગ્નિ પુ, હુતધુજ પુ,
અગ્નાવી પ્રાસાદતલ ન (પ્રા-
સાદ મહેલ અને તલ
૫૪).

અગ્નાચર અમૂર્ષિ સ્ત્રી.
અગ્નિકાર કરવુ પરિ (ઉપ.) +
સેવ ગ. ૧, આત્મને
અગ્નિન અગ્નિ ન
અઠકાવાપલું કુષ્ઠિત (કુળ
નો ભૂ. ૬).

અડકું સ્પૃશ ગ. ૧, ૫૨૨મૈ.
અડકેલુ સ્પૃષ (સ્પૃશ નો ભૂ.
અડક માપ પુ. [ક.])
અલુગમતુ વિપ્રિય વિરો.
અલુભદ્રમાદાર અતિશય
વિરો.

અવત અતીવ અવ્યય; વગમ
વિરો. પ્રકાર પુ.
અવના અથવા અવ્યય, ઉત
અવ્યય, તા અવ્યય.

અગ્નિકાર આપલો અધિકૃ
૧ અગ્નિ (ઉપ.) + કૃ-૬.
અધિપતિ, અધિપતિ પુ.

અનર્થ અનર્થ પુ.

અનાજ ધાન્ય ન.

અનાથ અશરણ વિરો.

અનિષ્ટ અનર્થ પુ.

અનુભવવુ અનુ (ઉપ) + મૂ
ગ ૧, ૫૦૨મૈ.

અનુમરવુ અનુ (ઉપ.) + સૃ
ગ ૧, ૫૨૨મૈ, અનુ (ઉપ)
+ ગમ [ગચ્છ] ગ. ૧,
૫૨૨મૈ.

અને ચ અવ્યય.

અતપુરનો વડા અધિકારી
કન્નુકિન્ પુ.

અતથા આવરણ ન

અંધારે તમસ્ ન [પુ.

અપરાધનો ભેરા. અપરાધલર
અપરિત કરાવડું દૂષિત (દૂષ
નો ભૂ. ૬).

અભિષેક કરનાને અભિષેક્તુમ્
૧ અભિ (ઉપ) + સિચ્
નો હે ૬૬.

અભ્યાસ અધ્યયન ન.

અંમોઝો કરતી સ્ત્રી.

અરે મોસ્ અવ્યય; હે અવ્યય.

આર્થ અર્થ ન

અવગ્રા અવધીરણા સ્ત્રી.

અવદશ દુર્દશા સ્ત્રી.

અવાજ ધ્વનિ પુ.

અવગ્રહોશુ વિમુક્ત વિરો

અનિયમ અમુચિ સ્ત્રી.

અમલ અનુત ન ; અસત્ય ન

અરિયર અધુર વિરો

અહિ અત્ર અપ્યય.

અહો મોર્મ અપ્યય

આ.

આપ નયન ન, ચતુર્મ ન,
નેત્ર ન.

આસુ અસુ ન.

આકાશ મગ્ગ ન, રિયન્
ન., આકાશ પુ. ન,
નમસ્ ન.

આનંદ પુર અન્ય.

આગરપુ મા (૬૫.) + ચર્
ન. ૧, ૫૨.મે.

આર્ચાર્ચ આજાર્ચ.

આનંદ, રત આનંદ ન.

આજ અજ અન્ય

આનંદ આનંદ પુ ; આજા સ્ત્રી

આનંદ આનંદ વિમાર્ગ પુ.

આનંદ મા (૬૫.) + ની ન
૧, ૬૫

આનંદ આનંદ પુ.

આથી અતઃ અન્ય

આદર આદર પુ.

આપ અવન્ સર્વ.

આપનાર દાતૃ વિરો.

આપની અગુર મગ્ગ
પુ. (મવન્ સર્વ. આપ :

સકાશ પુ પેટીશી).

આપુ રા (ચર્ચ) ન.

પરમે. (કર્મણિરપ દ

આકાશ આગદ્ સ્ત્રી, વિ
સ્ત્રી, ગિર્ગતિ સ્ત્રી

આગાદ શ્રીમત્ વિરો.

આગાદી મુતિ સ્ત્રી ; સ

આગાદ આગાદ પુ. (૨

આગેવ આગેવ પુ.

આર્થ આર્થ પુ.

આરતી કલિ અમ્ અન્ય.

આરતી મા (૬૫.) + ઈ
ન. ૧, ૬૫.

આગે લેતા અત (૬૫.)

અમ્ ન. ૧, આત્મને.

આરતી અમ્ મા (૬૫.)

અમ્ ન. ૧, આત્મને.

આર્ચાર્ચ આર્ચાર્ચ (૬૫.)

અર્ચ ન. ૧, આત્મને.

આર્ચાર્ચ આર્ચાર્ચ પુ.

આર્ચાર્ચ અર્ચાર્ચાર્ચ વિરો.

આર્ચાર્ચ આર્ચાર્ચ ન.

આર્ચાર્ચ આર્ચાર્ચ ન. ૧, ૫૨.

ઈ.

પ્રેમ આજ્ઞાલભૈમ પુ
 ઇન્દ્રિય આજ્ઞાલભૈમ સ્ત્રી.
 ઇન્દ્રિય રૂપ [દ્રવ્ય] ગ. ૧,
 ૫૨મૈ; વાઙ્મય ગ. ૧, ૫૨-
 ૨૨૨.
 ઇન્દ્રિય અભિરુચિ સ્ત્રી; અભિ-
 લાષ પુ.; દ્રવ્ય સ્ત્રી.
 ઇન્દ્રિય રૂપ (રૂપ ગ. ૧, નો
 ભૂ. ૬).
 ઇન્દ્રિય અહિત ન.; વ્યથા સ્ત્રી
 ઇન્દ્રિયની કચેરી ન્યાયસભા
 સ્ત્રી.
 ઇન્દ્રિય પારિતોષિક ન
 ઇન્દ્રિયની ગ્રાધાની અમગવતી
 સ્ત્રી

ઉ.

ઉન્ન ચણ્ડ વિશે.
 ઉન્નિય પ્રકાર પુ.
 ઉન્નિય પ્રમય પુ.
 ઉન્નિય યત્ન જન [જા] ગ. ૮,
 આત્મને; ઉન્ (ઉપ) + મૂ
 ગ. ૧, ૫૨મૈ; ઉન્ (ઉપ)
 + વદ ગ. ૮, આત્મને.
 ઉન્નિય પ્રમય પુ.
 ઉન્નિય ઉત્સાહ પુ.
 ઉન્નિય ઉત્સાહ પુ.

ઉન્નિય ઉત્સાહ વિશે.
 ઉન્નિય ઉત્સાહ પુ.
 ઉન્નિય ગ્રીષ્મ પુ.
 ઉપકાર ઉપકાર પુ.
 ઉપનિવાયનું નિર્મિત {નિર
 (ઉપ) + મા નો, ભૂ. ૬.}
 ઉપદેશ ઉપદેશ પુ.
 ઉપરી અધિગતિ પુ.
 ઉપાય ઉપાય પુ.
 ઉપર વયમ્ ન.
 ઉપનિવાય ઉપ (ઉપ.) દ્વિત્ ગ.
 ૧, આત્મને.

ઊ.

ઊગત રૂપ ગ. ૧, ૫૨મૈ.
 ઊગતું ઉન્ (ઉપ.) + - સ્થા
 [તિષ્ઠ] ગ. ૧, ૫૨મૈ.
 ઊગતે ઉત્થાપ [ઉદ (ઉપ) +
 સ્થા નો અપ્યય ભૂ. ૬.]
 ઊગતું અવતરન [અવ (ઉપ.)
 + તૃ ગ. ૧, ૫૨મૈ. નો
 ૫. ૬.].
 ઊગતું અવ (ઉપ.) + તૃ.
 ઊગતું રૂપ સ્થા [તિષ્ઠ] ગ.
 ૧, ૫૨મૈ.
 ઊગતું તત્ત્વિય વિશે.
 ઋ.
 ઋગિ ઋષિ પુ.

अं.

अंक एक सर्व.

अंकुश भण्डु सम् (७५) +

गम् [गच्छ] आत्मने.

अं प्रमाणे एवम् अप्यय.

अंम इति अप्यय.

अंमि रीते इत्यम् अप्यय.

ओ.

ओमिष इत्सर पु.

ओमिषावपु कम् ग. १, आ-
त्मने.

ओमिष उभय पु.

ओमिषावपु नृ ग. १, परस्मै.

पार ग. १, लङ् न. १,

आत्मने., सम् ३ इ

(७५) + नृ न. १, परस्मै.

उ.

उक कण्ड पु

उया कया श्री.

उरिमे नहि न कदापि अप्यय.

उनडु नुद् ग. ६, उभय.

उपट रुपट न.

उमूत गम्भु भनु (७५.) +

मन् ग. ४, आत्मने.

उनेले प्रतिज्ञात [माने (७-

५.) + मा नो जू. ३]

उभय कमल न; पद्म न.

उपु कम् ग. १, आत्मने
उरुं कुर्वत् (कृनो परस्मै व
३), कुर्वण (कृनो आत्मने.
५ ३.)

उरुत् कर्तृ विशे.

उरुत् शेष विधेय विशे.

उगयलु निर्मित [निर (७५)

+ मा नो जू. ३], कृत

(कृ नो जू. ३), विहित

[निर (७५) + धा नो जू. ३].

उनेत्य कर्तव्य न.

उपक कलक पु.

उरुत् कल्याण न, भद्र न,

शिर न.

उरुत् शेष श्रेयस विरो.

उनि करि पु.

उविश्व करीश पु.

उले जे नृने (नृ ग. २, नृ

आत्मने. वर्तमान ३ ३

अं ५.)

उरुत् उक्त (वन् नो जू. ३)

उरुत् कम् न. १०; भाष न.

१, आत्मने., दास् न.

१, परस्मै. उद् ग. १,

परस्मै

उरुत् कला श्री

ओ नीर न.

उरुत् पितृ न.

ननेय गायस ५.

यमो कर्म पु.

१६५ पद पु.

१८ कर्ण पु; श्रवण पु;

श्रुति स्त्री.

क्रांति कान्ति स्त्री.

क्रांति सार्थ पु.

क्राम कर्मन् न; कृति स्त्री.

क्रामं चाप न.; धनुस् न.

क्रामदेव मदन पु.

क्रांतिक महिना कार्तिक पु.

क्राज काल पु.

क्रिया अथवा अभ्यय.

क्रिंति कीर्ति स्त्री.

क्रांति कुम्भकार पु.

क्रांति मातृस कुटुम्बिन पु.

क्रांति धनपति पु.

क्रांति कन्या स्त्री; कुमारी

स्त्री.

क्रांति कुशलिन विद्ये.

क्रांति वंदा पु.

क्रांति कुलीन विद्ये.

क्रांति कृप पु.

क्रांति कृपा स्त्री.

क्रांति अभ्यय.

क्रांति कथम् अभ्यय.

क्रांति आग्र न.

क्रांति कोट विद्ये.

क्रांति घनिष्ठ न.

क्रांति कोट पु.

क्रांति अभ्यय.

क्रांति कुतः अभ्यय; कुत्र

अभ्यय.

क्रांति कदा.

क्रांति केश पु.

क्रांति क्रीडा स्त्री.

क्रांति करवी क्रीडा म. १, आ-

त्मने.

क्रांति नृशंस विद्ये.

क्रांति क्रोध पु.

क्रांति क्षमा स्त्री.

अ.

क्रांति दीप पु.

क्रांति क्षम म. १, आत्मने.

क्रांति संस् म. १, आत्मने.

क्रांति क्राम दुष्कृति स्त्री.

क्रांति आग्र दुराचार पु.

क्रांति मातृस दुर्जन पु.

क्रांति धायुं क्रीत (क्री नो

पु. ६.).

क्रांति क्रिस् अभ्यय.

क्रांति क्रिस् तत्त्व सत्त्व न.

क्रांति सत्य अभ्यय.

क्रांति नागिक पु.

क्रांति मृ म. १, ५२२मे.

क्रांति मृ म. ६, ५२२मे.

क्रांति कुम्भिन (कुम्भ नो

पु. ६.).

आई लवण विशे.

आहुं अद् ग. २, परस्मै ; आ
(७५) + हु न. १, ७७५.
भक्ष् ग. १०, परस्मै

आसुं उपानह स्त्री.

पुराकारक आह्लादक विशे.

पुरापोदार वासित विशे.;
सुगन्धि विशे.; सुरभि
विशे.

पुथी रति स्त्री.

पुथी करुं प्री [मीण] ग.
१०; सुद् न. १, आत्मने;
प्र (७५.) + सुद् ग. १,
आत्मने.

पूजसुरा दर्शनीय विशे. पू-
जसुरा (स्त्री) वरतनु विशे.

पूजसुरती सौन्दर्य स्त्री.

पेजुत कृषीयल पु.

पेजुत क्रीड न. १, परस्मै.

पेजुं खन् न. १, ७७५.

पेजुं उत्पान ; उत् (७५.)
+ खन् नो ष. ३. ३.

पेजामां पेजुं उत्सङ्गार्तिन्
विशे. (उमद्र पु. जोगा).

ग.

नर्ध ३३३ हाम् अन्वय.

गंगा गङ्गा स्त्री.; भागीरथी
स्त्री.

गणुं गण ग. १०.

गति गति स्त्री.

गणराजु क्षुभ ग. ४, परस्मै.

गभुं रुच्छ ग. १, आत्मने.

गयेलुं गत (गम् नो ष. ३.);

यात (या नो ष. ३).

गरभ चण्ड विशे.

गरीय हीन विशे.

गरीयपथुं दारिद्र्य न; दैन्य
न.

गर्वेषा गायक पु.

गणुं गल् न. १, परस्मै.

हु ग. १, परस्मै.

गांध यपु मद [माद्] न.
४, परस्मै.

गाढ कोश पु.

गाय पेनु स्त्री.

गायन गान न.; सङ्गीत न.

गायनी धे ६ गोष्ठ पु. ३ न.

गाय कपोल पु.

गां मे न. १, परस्मै.

गीत गीत न.

गुण गुण पु.

गुण गुणनार गुणन विशे.

गुणगान गुणगन् विशे.; गु-

णिन् विशे.

गुह्येनार अपगमिन् विशे.

सी / रगध पु.
 र न.
 द. / कृष् ग. ६, परस्मै.;
 १. ६, परस्मै
 १. / व न. १०.
 लिम /
 व पु

ध.

१४२१ छिनु शुभ न. १, आ-
 त्मने.
 धोत्र घट पु
 १२ गृह न ; भर्मन् न.
 १२३५ लु जग श्री.
 धरे १ पु १५ जरठ पु
 १२६ अलङ्कार पु.
 धमाध न्यु क्षि (क्ष) गलु
 १, परस्मै.
 ११ वृत् न.
 १२३५ गि (७५.) + वृ.
 १२४ धनु मुह ग ४, परस्मै.
 धोत्र भन्ध पु

च.

चक्रार चक्रा पु.
 चन्ती भूति स्त्री. अभ्युदय पु.
 चन्तु आ (७५.) + रुह ग.
 १, परस्मै
 चन्तु चानुर्य न.

चन्ती कौमुदी स्त्री.; ज्या-
 त्त्वा स्त्री.
 चन्द्र इन्दु पु.; चन्द्र पु ; च-
 न्द्रमस् पु.
 चमत्काङ्गि हयिहार अस्त्र न.
 चगि चरित न.
 चहलु स्पृह ग. १०.
 चणकतो धोत्रो (३१) भास्व-
 श्चुक् पु.
 चणु चल् ग. १, परस्मै.
 चाकर किङ्कर पु ; भृत्प पु.
 चाक्रभाषुस दासजन पु.
 (दास पु. चाकर, अने
 जन पु. भाषुम).
 चा, स्त्री कर्ना अनुजीविन्
 विरो.
 चापु स्वाह न १, आत्मने
 चाभु चर्मन् न.
 चा भहिना मासचतुष्टय.
 चाय आचार पु
 चालु चर् ग. १, परस्मै.,
 चल् ग १, परस्मै.
 चाहना अभिलाष पु.
 चित चित्त पु.
 चीम विगार पु
 चीप्पा तण्डुल पु.
 चीर स्तेन पु.
 चीरु चुर (चोर) न. १०.
 चीरी चौर्य न.

છ

હોતો સન્ (અસ્ ના વ ૨-
સન્ ગુ ૫ ની ૪૫માનુ
એ વ)

હૃ હન્દસ્ ન , શ્લોક ૫

હખી પ્રતિકૃતિ સ્ત્રી

હાતી રક્ષસ્ ન

હાયા હાયા સ્ત્રી.

હુ હુ હુ મુચ્ [મુચ્] ।

૧, ૫૨૨મ

હુ હુ યે હુ મુક્ત (મુચ ના
જ ૩)

હિંદો પાત્ર ૫

હિંદો ગર્ભિણી ૫

હાકેયો નાન્દની સ્ત્રી

હાકેયો વાલ ૩, હાકેય ૫,
હાકેય ૫ [હાકેય

હા ૧૩ હુ (૩૫) + ધુ ૧૧

હાકેયો વાલ ૧, ૫૨૨મ,

હિ (૫) + મુચ ૧, ૫,

૫૨૨મ

હાનાનખાનુ અન્ત પુર ન

હાનાર મન્ત્રિરો

હાન્મેહુ જાત (જન્ નો ૧૩)

હામાર્ધ જામાનુ ૫

હામીન મુચિ સ્ત્રી

હા ૧૬ હુનમ અપ્પ, મર્ચિ-

મન્ અપ્પ, સન્તરમ

અપ્પ

હુ (હિયાપ્પ) મમ [મર્ચિ]

૧, ૫૨૨મ મર્ચિ । ૧

૫૨૨મ, મુ ૧, ૫૨૨મ

હુ હિ ૧૧ (૫૨૩ હમ) મમત ।

હામ પદમ ૧

હામક મિશુરુ ધુ પાલક ૩

હામક પાલ ૧, ૩, ૩૧ ।

હામકુ મા, હુ ૧, ૧,

હામક મર્ (૩૫) મમ

[મર્] । ૧ ૫૨૨મ

હાલે હા અપ્પ

હાલ વળ ૧

હાલિ નાલિ સ્ત્રી

૭મનું ટેરવું જિહ્વાય (જિહ્વા

શ્રી. ૭મ અથ ન. ટેમ.)

૭રણુ જીર્ણ (જૂ નો બ. કૃ.)

૭૧ જીવિ પુ.

૭વણુ જીર્ણ ગ. ૧. પરસ્મે.

૭ુવાન શ્રી. પ્રમદા શ્રી.

૭ૂકુ અનૂત ન; અસત્ય ન.

તેથી યત્ર અભ્યય.

તે પ્રમાણે યથા અભ્યય.

તેમ યથા અભ્યય

તે યદિ અભ્યય.

તેષને અવલોક્ષ્ય [અ

૧ (ઉપ.) + લોક નો અભ્ય-
ય બ. કૃ.].

તેજન યોજન પુ.

તેજ્યેલુ યુક્ત (યુજ નો બ.

કૃ.), પ્રપન્ન [પ (ઉપ.) +
પદ ગ. ૬ નો બ. કૃ.].

તેડે ઉવાનહ શ્રી.

તેડુ વદ્યત્ (દદ્ ગ. ૧,
પરસ્મે. નો. વ. કૃ.).

તેનાર દ્રષ્ટિ વિશે.

તેવાની મહેરબાની દૃષ્ટિ-
પ્રસાદ પુ. (દૃષ્ટિ શ્રી.

નત્ પ્રસાદ પુ. મહેર-
બાની)

તેવાયલું નિરૂપિત [નિ
(ઉપ.) + રૂપ નો બ. કૃ.].

તેવુ દૃશ [વદ્ય] ગ. ૧.

પરસ્મે. દૃશ્ ગ. ૧ આ-

તને; પ્ર (ઉપ.) + દૃશ્.

માનરૂપી અમૃત જ્ઞાનામૃત ન.

(જ્ઞાન ન. માન અને

અમૃત ન અમૃત).

ત્યાં યત્ર અભ્યય.

ત્યાં સુડી યાત્રન્ અભ્યય.

ત્યારે યદા અભ્યય.

૭.

અંખણું સૃજ્ ગ. ૧૦. [પુ.

આડતરુ પુ: સૃજ્ પુ. પાદપ

કુપડું ઉદ્ભવ પુ

એર વિવ ન.

૮.

ટો કલિ પુ.

ટપકણું મલ્લ ગ. ૧, પરસ્મે.

ટપકું વિન્દુ પુ

ટેવ વ્યસન ન.

ટણું મૂથ ન.

૯.

દગ શત્ર પુ.

દગમે વન્ધુક પુ

દપકે ઉપાલમ્બ પુ.

દયણું અધિ (ઉપ.) + કૃ.

દીક વમ્ અભ્યય.

ધી અનઃ અ-ય-ય, તતઃ અ-ય-
૧ પ્રમાણે તથા અ-વ્ય-ય. [ય
પ્રેયસી સમાર પુ.

૧૧૮૩ તુલ્લ ગ. ૧૦.

૧૧૮૪ તન અ-ય-ય.

૧૧૮૫ ત્યામ પુ.

૧૧૮૬ તદા અ-ય-ય.

થ.

૧૧૮૭ ભારિન્ વિશે.

૧૧૮૮ વેષ ગ. ૧, આત્મને.

૧૧૮૯ મૂ ગ. ૧, પરમૈ.

૧૧૯૦ મહિવ્યતિ (મૂ ધાતુનું
ભવિષ્યકાળ પૂ. ૫. ૩
અ. ૫).

૧૧૯૧ શ્રમ [શ્રામ] ગ. ૮,
પરમૈ.

૧૧૯૨ ધનનુ વિશેષણ

દ

૧૧૯૩ દક્ષિણા દક્ષિણા સ્ત્રી.

૧૧૯૪ દેવો દુહ ગ. ૮, પરમૈ

૧૧૯૫ દ્વંડ ગ. ૧૦.

૧૧૯૬ રાજદાન ગ.

૧૧૯૭ રાજી પૂ.; સમુદ્ર પૂ.

૧૧૯૮ રાત્રિ વિશે.

૧૧૯૯ રાસી સ્ત્રી.

૧૨૦૦ રેદ પૂ.

૧૨૦૧ રમન વિશે

દિશા દિશા સ્ત્રી

૧૨૦૨ રસીક માને-) પુત્રીકૃત
લું, દસક કરેલું.)
વિશે.

૧૨૦૩ રસમ જેવું પુત્રજન્મ-
સમ વિશે.

૧૨૦૪ રાત્રિ આત્મજ્ઞા સ્ત્રી; પુત્રી
સ્ત્રી; રુહિત સ્ત્રી.

૧૨૦૫ રૂઢ (રૂઢ ગ. ૫. ૬)

૧૨૦૬ રુદ્ધિત વિશે.;
વિવર્ણ પૂ. ૬.

૧૨૦૭ રૂપ પૂ.

૧૨૦૮ રૂપકા પૂ.; રૂ. પાન.; પીડા
સ્ત્રી, વ્યસન પૂ.

૧૨૦૯ રૂપ તુલ્ય ગ. ૧, ઉપપ.
પીડ ગ. ૧૦.

૧૨૧૦ રૂપો રૂપો રૂ. સ્વોદયિ
(રૂ. પા. ન. રૂ. પા. અને
ઉદયિ પૂ. રૂપો).

૧૨૧૧ રૂપિત વિશે.

૧૨૧૨ રૂપિયુ અર (ઉપ.) + સદ્
[મીર] ગ. ૧, પરમૈ.

૧૨૧૩ રૂપિયુ ન.

૧૨૧૪ રૂપિયુ પૂ. સસાર પૂ.

૧૨૧૫ રૂપ (રૂ. ગ. ૮, પરમૈ.
ને પૂ. ૬.)

૧૨૧૬ રૂપ પૂ.

૧૨૧૭ રૂપનુ વિશે.

૧૨૧૮ રૂપીયુ ગ. ૧૦.

देगली ३ लेशली यान् स्त्री
 देव दिवोकम् ५, देव ५,
 देवता स्त्री, मरुत् ५
 देवदार देवदार ५
 देवण देवकुल न
 देवानो शिक्षी त्वष्ट ५
 देश देश ५, जनपद न, राष्ट्र
 देह देह ५ [५
 दैत्य असुर ५, राक्षस ५,
 रक्षस् न, निशाचर ५
 दोऽपु धाव् । १ परस्मै.
 दोरडी रज्जु स्त्री
 दोरी लु नी ग १, उभय
 दोर करनार द्वेष्ट ५

ध

धञ्जु स्पन्द । १, आत्मने,
 स्फुर ग १, परस्मै
 धष्टी रमण ५, स्वामिन् ५
 धष्टीना मुखोपी पुन्य स्वामि
 गुणोपेत.
 धन अर्थ ५, उव्य न, उमु
 न, वित्त न
 धनवान धनभाज निधे,
 धनक ५
 धर्मा कृत्ति स्त्री
 धर्मा तुम् । ४, परस्मै.
 धर्म धर्म ५
 धर्मशास्त्रिणी आत्मा इति ५

धाग्लु कपु धृ ग १०
 धारु गण ग १०
 धीम धृति स्त्री
 धूलु वेण ग १, आत्मने,
 कम् ग १, आत्मने
 धूण पासु ५, रजस् न
 धृतगटनो पुत्र धार्तराष्ट्र ५
 धोषु क्षल् (क्षाल) ग १०
 धोषु श्वेत विधे
 ध्यान आध्यान न

न

न आणनाय अमु अलङ्क
 नीय निरो
 नक्ष प्रतिकृति स्त्री
 नक्षो एव अथ्यय
 ननरवाभी पौत्र ५
 नदी नदी स्त्री.
 नपुन ननान्द्र स्त्री
 नदी नद ५, नदी स्त्री.
 नम नम न १, परस्मै,
 उन्द्र । १, आत्मने, अमि
 (७५) + वाट् न १०
 नमश्चर नमस् अथ्यय
 ननु नव विधे
 न निज देव न
 नहि न अथ्यय
 नम नामन् न, अभिधान न

૧ નામ અભ્યય.

૨ નારી સ્ત્રી

૩ નાશ પુ.

૪ પામવુ ધ્વંસ ગ. ૧,
આત્મને.; નશ. ગ. ૪,
પરસ્મૈ. [બુ. કૃ.]

૫ પામેલું નષ્ટ (નશ નો
દવાલાયક ગર્હ્ય વિરોધણુ
૧૬વું નિન્દુ ગ. ૧, પરસ્મૈ.
૬ નિન્દા સ્ત્રી.

૭ ગતવાળું નિર્વૃત્તિમન્ વિશે.
૮ કળવુ નિર (ઉપ.) + ગમ્
[ગચ્છ] ગ. ૧, પરસ્મૈ.

૯ દિધા દૃષ્ટિપ્રસાદ (દૃષ્ટિ સ્ત્રી
નજર અને પ્રસાદ પુ.
મહેરબાની).

૧૦ નીપજવું ઉદ્ (ઉપ.) + મૂ ગ.
૧, પરસ્મૈ. નિસ્ (ઉપ.) +
પદ્ ગ. ૬, આત્મને.

૧૧ નીપજવવુ નિર (ઉપ.) + મા
(નિર્મીયતે કર્મણિરૂપ.);
મૃજ્ ગ. ૯, પરસ્મૈ.

૧૨ નુકસાન અપાય પુ; અહિત ન.
૧૩ નોતરવુ નિ (ઉપ.) + મન્ત્ર
ગ. ૧૦, આત્મને.

૧૪ ન્યાયશાસ્ત્ર ન્યાય પુ.
૧૫ ન્યાયશાસ્ત્ર બાલુનાર નૈયા-
યિક પુ.

૧૬ ન્હાનું પ્રતનુ વિશે.

૧૭ ન્હાવુ અવ (ઉપ.) + ગાહ્ ગ.
૧, આત્મને.

૫.

૧૮ પકડવુ અવ (ઉપ.) + લમ્
ગ. ૧, આત્મને.

૧૯ પક્ષી વિહંગ પુ.

૨૦ પગ પાદ પુ.

૨૧ પંખી પક્ષિન્ પુ

૨૨ પછી તતઃ અભ્યય; પશ્ચાત્
અભ્યય; અનન્તરમ્ અભ્યય.

૨૩ પચવટી પચ્ચવટી સ્ત્રી

૨૪ પટરાણી મહિષી સ્ત્રી.

૨૫ પડવું (ક્રિયાપદ) પત્ ગ. ૧,
પરસ્મૈ [ન.

૨૬ પડવુ (ક્રિયાવાચક નામ) પતન
૨૭ પડેલું પતિત (પત્ નો બુ. કૃ.).

૨૮ પેટ્રશ સન્નિધિ સ્ત્રી.

૨૯ પણ અપિ અભ્યય; કિન્તુ
અભ્યય; પરતુ અભ્યય.

૩૦ પંડ આત્મન્ પુ.

૩૧ પડિત પण्डित પુ.

૩૨ પથર અશ્મન્ પુ; દૃશદ સ્ત્રી,
શિલા સ્ત્રી.

૩૩ પથારી શય્યા સ્ત્રી.

૩૪ પરણવુ પરિ (ઉપ.) + ની ગ.
૧, ઉભય. [પુ

૩૫ પરમેશ્વર જગત્કર્તૃ પુ; ईश्वर
૩૬ પગક્રમ પગક્રમ પુ.

पगम रजस् न
 पशनीन परवत् निश्चि
 परिष्णाम परिणाम पु
 परिष्वस्य ब्रह्मन् न
 परीक्षा लेखी परि (७५) +
 ईस् ग. १, आत्मने
 पशुलो अनिधि पु
 पर्वत गिरि पु, पर्वत पु, शि
 खरिन् पु
 पवनपवन पु, मरुत् पु, वा
 त पु, मारुत पु, वायु पु
 पविन पुष्प न
 पविन कशपु गृत् (पू नो ७
 पशु पशु पु [३]
 पशुपु म्र (७५) + मृ न १,
 पशुमे
 पशुपु परिहित (पार (७५)
 + धा नो १ ३]
 पशु न पुग अन्ध
 पशु प्रथम निश्चि
 पशुमे प्राप्त { म (७५) +
 आप् नो ७ ३ }
 पाद पुष्प न
 पादा आन नि (७५) +
 कृत् ग. १, आत्मने
 पान नान पुग (७५) +
 कृत् न १, आत्मने
 पाद पाद पु
 पशुपु पादशान्ता श्री.

पाशु महिष पु
 पाशु उदक न जल
 पारि न, पशु न
 पाप पाप न
 पाप पाप निश्चि
 पामपु म्र (७५) + आर
 पामेपु प्राप्त { म (७५)
 आप् नो ७ ३ }
 पार पार पु
 पारु परकीय निश्चि.
 पारधी व्याध पु
 पानन गृत् (पू नो ७ ३)
 पाननार पालक निश्चि
 पाण्ड वत्ति पु
 पिगण पु गृत् ग. १, पशुमे
 पिण्ड पिण्ड पु
 पीड पीड ग. १०
 पीड पीडा श्री, पशु २
 पीड पा [वि] १ १, पशु
 (कर्मविशेष श्री)
 पुष्प पुष्प न.
 पुष्पपशु पुष्पपशु निश्चि
 पुष्प पुष्प पु, मृ पु
 पुष्प प्रभूत निश्चि
 पुष्प प्रभूत पु पुष्प न
 पुष्पने २३ पुष्पकाय
 म्रन न (पु उक्त न १)
 अने अन्धम्रन न २३)
 पुष्प न

પૂજ્યુ પ્રચ્છ [વૃક્ષ] ગ. ૧,
પરસ્મે [કૃ.].

પૂજ્યેલુ વૃષ્ટ (મન્છ નો બૂ
પૂજ્યુ વૂજ્ ગ. ૧૦, યજ્ ગ
૧, ઉબય

પૂજા વૂજા સ્ત્રી.

પૂજનો સામાન અર્થ ન.

દૂત્ય ભગવત્ વિશે.

પૂર્વેનુ સત્કર્મ પ્રથમસુકૃત ન.
(પ્રથમ પહેલુ અને સુકૃત
ન. સત્કર્મ)

પૃષ્ઠી પૃથ્વી સ્ત્રી, પ્રથિવી સ્ત્રી ;
વસુધા સ્ત્રી ; ભૂમિ સ્ત્રી ;
મહી સ્ત્રી ; મેદિની સ્ત્રી

પેઠે રૂવ અન્ય

પેઠેલુ પ્રવિષ્ટ {મ (ઉપ) +
વિષ્ નો બૂ કૃ.}

પેદા કરનાર ધાતુ પુ.

પેમતુ વિજ્ ગ. ૯, પરસ્મે.

પૈઠ ચક્ર ન.

પેશા અર્થ પુ

પોતાની ફરજ સ્વકૃત્ય ન

પોતાનુ સ્વીય વિશે.

પોતાનો મુલક સ્વરિપય પુ.

પોપટ શુક્ર પુ

પોપડુ પુર ન ૬, પરસ્મે.

પ્રકાશ પ્રકાશ પુ.

પ્રકાશવુ તુત્ ગ. ૬, પરસ્મે.

પ્રખ્યાત યદામ્વત્ વિશે

પ્રતિમા મૂર્તિ સ્ત્રી.

પ્રમાન અમાત્ય પુ.; સચિવ
પુ., ધીસચિવ પુ., પ્રકૃતિ
સ્ત્રી.

પ્રમાન મડળી પ્રકૃતિ સ્ત્રી.

પ્રમાલુ પ્રમાણ ન.

પ્રતીયુ નિષ્ણાત {નિ (ઉપ) +
સ્તા નો બૂ. કૃ.}

પ્રતીયુતા કૌશલ ન, પ્રાચી-
ણ્ય ન

પ્રમત પ્રસન્ન {મ (ઉપ.) +
સદ નો બૂ. કૃ.}

પ્રસન્નતા અનુરક્તન ન ;
પ્રીતિ સ્ત્રી

પ્રસિદ્ધ કરેલુ પ્રવ ગ. ૧૦.

પ્રાણી પ્રાણિન્ પુ.

પ્રાર્થના સ્તુતિ સ્ત્રી

પ્રીતિ પ્રેમન્ પુ. ન ; પ્રીતિ
સ્ત્રી, સ્નેહ પુ.

પ્રેમ પ્રેમન્ પુ. ન

પ્રેરણા પ્રવર્તન

૬

ફરકડુ સન્દ ગ. ૧, આતમે,
સ્ફુર ગ. ૬ આતમે

ફરજ ધર્મ પુ.

ફરમાવેલુ વિશિષ્ટ {વિ (ઉપ)
+ ધા નો બૂ. કૃ.}

ફરસો પગ્થુ પુ.

बुद्धि बुद्धि स्त्री ; माति स्त्री
बुद्धिनी राक्षि बुद्धिप्रभाव
(बुद्धि स्त्री. बुद्धि अने
प्रभाव पु. राक्षि)

बुद्धिपान मेधाविन् विरो.;
धीमत् विरो.

भूषु निमग्न [नि (७५) +
मस्ज् नो भू. ६].

मेढ द्वीप पु.

मेढान यवु मुह ग. ४, ५-
१२मै.

मेसु उप (७५) + रिश ग.
१, ५२२मै.; नि (७५) +
सद् [निपीद्] ग. १,
५२२मै.

मेळपानी छटा वाक्पटुता
स्त्री. (वाक् स्त्री पाणी
अने पटुता स्त्री दुवि-
पारी).

मेळापवु हे ग. १, ७७५.
मेलेलुं उक्त (वच् नो भू.
६)

मेळने मलुनार ब्रह्मविद
मलुनार पु.

मल्लवपु नाट ग. १०.

मल्लपु मज्ज ग. १, ७७५.

मल्लपु अट ग. १, ५२२मै

मंजरा कौश पु.; निधि पु

ममरी अलि पु, मधुकर्ग पु

ममपु अट ग. १, ५२२मै.

मय मय पु.

मयंकर मयदूर निरो.

मरपु मृ ग. १, ७७५ (त्रि

यते कर्मणि ३५)

मलुं हित न.

मार्ध भ्रातृ पु. वान्धव पु

मात ओदन पु.

माग भाग पु

मावपु स्वाह ग. १, आत्मने

मीअमागरी २ भिक्ष ग. १

मीअपु १ आत्मने.

मुल गाहु पु.

मुड किरि पु.; वराह पु.

मूल आनी मह [माट] ग

६, ५२२मै.

मेढ उपहार पु.

मेळपु कुम्भ ग. ४, ५२२मै

मिष्ट ग. ६, ५२२मै.

मेळपु मिह.

મિથ્યાપદાર્થની કલ્પના અવ-
સ્તારોપ પુ.

મીઠા ખે નાપણુ પ્રિયવાદિત્વ
ન.

મીઠું લવણ ન.

મીઠું ખેલનાર પ્રિયવાદિન
વિરો.

મ્ય મુખ્ય વિરો.; પ્રધાનતમ
વિરો.

રખામી 'વેવાલ્ય' ન.

માફર પાન્ય પુ.

માફગેનો થાક અધ્વચેદ પુ.
(અધ્વન્ પુ. રસ્તો; છેદ પુ.
થાક.)

મૂર્તની થડી લગ્નિલા
ત્રી

મુઠ્ઠ મુચ્છ [મુચ્છ] ગ. ૧,
પરમે.

મીઠું મુક્ત(મુચ્છ નો બૂંટ)

મીઠાપણુ મોન ન.

મીઠું પ્ર(ઉપ.)+આણ; અર
(ઉપ.)+આણ, અધિ(ઉપ.)

ન [મન્] ગ. ૧,

ન ન. ૧,

નિન્દા

માકલવું પ્ર (ઉપ.)+હિ.

માકલેલુ પ્રસ્થાપિત વિરો.

માક્ષ મુક્તિ સ્ત્રી; મોક્ષ પુ.

માદુ મહત્ વિરો.; જ્યાયસ
વિરો

માટિ રાત્ર મહારિણુ પુ

માત મૃત્યુ પુ.

માર મયૂર પુ.

મોં મુલ્લ ન

મોં મલકાવવું સ્મિ ગ. ૧,

આત્મને.

ય.

મક્ષ યક્ષ પુ

યજ કરનાર યજમાન પુ.

યજ કરો યજ્ઞ ગ. ૧, ઉભય;

આ (ઉપ.)+હૂ ગ. ૧,

પરમે

યજનુ } યજિષ્ય વિરો

યજમન ની }

યજ યન્ત્ર ન

યજ્ઞદાતા મૃતિ આ

યાદ રાખવું મૃ ન. ૧,

પરમે

२

२६३ रक्षितृ पु २
 २६४ रक्षण न , रक्षा स्त्री
 २६५ ३२ न २ रक्षितृ विरो
 २६६ ३२ रक्ष ग १ परस्मै
 २६७ अर्च ग १ परस्मै
 २६८ ५३ रक्षित (रक्षणे भू कृ)
 २६९ राजना पराज एव पु
 ५ व
 २७० वर्ण पु
 २७१ मेग्गी रिचित्र विरो
 २७२ रच ग १०, प्र (७५)
 + नी ग १, ७५.
 २७३ रुद्र
 २७४ भूमि समराङ्ग न.
 २७५ एत न.
 २७६ स्त्री स्त्रीरत्न न
 २७७ रच पु
 २७८ क्रीडा स्त्री
 २७९ क्रीड न १, परस्मै,
 रम् न १, आत्मने
 २८० रस पु
 २८१ उत्थन् न , तिथि स्त्री.
 २८२ भव्यपिराम विरो
 २८३ ~~...~~
 ३ भवित विरो.
 ४ सर्वत्र अ यव

राजनीति नीति स्त्री.
 राज राजन पु, नृप पु,
 पति पु, भूग पु, भूभृत्
 पार्थिव पु
 राजपत्य नृपत्वं न.
 राज यनात्वाते अभिषेत्
 [अभि (७५) + सिञ्
 छे. ६.].
 राज्य राज्य न [५
 राज्य ३२ शासन (शास्
 राज्य यत्वात् शास्.
 राज्यना लोभधी ५२
 राज्यलोभाकृष्ट
 यमनी भहेन शान्ता न
 शीत नीति स्त्री.
 श्चि अभिरुचि स्त्री.
 श्रेय प्रजा स्त्री.
 श्रेय व्याधि पु

६.

५८३ नी न १० ग १
 न. १, परस्मै
 ५८४ नेम पु १, परस्मै
 ५८५ स्थान १.
 ५८६ भीति न.
 ५८७ (स्त्री) भीति स्त्री.
 ५८८ नेमान् यन्त्र अ य